

Falla Ramon i Cajal
2015

SUMARI

INTRODUCCIÓ

SALUTACIÓ DEL PRESIDENT Antoni Martínez i Albert

FALLERA MAJOR Sheila Fernández i Álvarez

COMISSIÒ

EXPLICACIÓ DE LA FALLA “Benvinguts a Politicany on naix la corrupció a diari”
per Andrés Andreu i Alabajos

UN CASAL COM DÉU MANA!
per Joaquín Requena i Piles

LA TIA CARMEN “LA CASANOVA”

JA TENIM UNA CASAL DE “C”...!
per Joaquín Requena i Piles

TORRENT EN L’EXPOSICIÓ REGIONAL VALENCIANA DE 1909
per Salvador Ciscar i Juan

RACÓ INFANTIL “EL MINUT BLAU... COM SONA LA NATURA”
per José Fernando Andreu i Mora

Programa de festes 2015

Un any més l'equip encarregat de fer realitat el projecte del llibret es va reunir al casal per a dissenyar-ne l'estructura i distribuir els diferents apartats de tot el contingut entre tots aquells, fallers i falleres que es brinden a participar-hi, tal com es va exposar en una de les reunions de la comissió anterior a la data de la convocatòria.

Efectivament a l'hora assenyalada, ens trobàvem, José Luis, Boro, José Fernando, Andrés i un servidor, Ximo que té la papereta més fàcil, com és arreplegar els treballs i coordinar-los adequadament i tancar algun forat que altre, per a que el llibret estiga al nivell dels seus autors i sobretot, al nivell de la comissió de la Falla Ramon i Cajal de Torrent, encapçalats enguany per Sheila i Eva, les nostres Falleres Majors i Toni i Joan, com a presidents.

Enguany què? La primera pregunta que va sorgir a l'uníson, perquè es pot tindre moltes idees però mai es presenta com una única alternativa. Això sí, les primeres mirades sempre van dirigides a Boro, que és l'encarregat del treball d'investigació. Boro, enguany, què? Com a defensa als comentaris de l'any passat, el primer que va soltar fou: enguany anem a tindre unes quantes pàgines menys. Tots els altres respiràrem una miqueta, perquè el llibret de la censura del 2014, no l'anem a oblidar mai, i no sols pel seu contingut, fruit d'un intens treball d'investigació, sinó també perquè al pes, no haguera hagut dubte, el primer premi!

Torrent en l'Exposició Regional de València de 1909, va comentar Boro, que seria el títol del seu treball. Bo! Contestàrem tots, però de seguida va sorgir una tema nostre de molta actualitat: Les obres

del casal. El llibret caldria que reflexara l'obra faraònica d'enguany, des del seu inici fins a la inauguració del passat 11 de desembre. Tots d'acord, i en tots els apartats del llibret apareixeran referències a la reforma. Des de la salutació del President fins el Racó Infantil, passant per un parell d'escrits que deixen gravat per a sempre un capítol històric de la nostra falla, com ha sigut comptar amb un casal de categoria "C" i totalment d'acord amb la normativa vigent.

I què més? Com sempre, la primera part estarà dirigida a les nostres màximes representacions, en el nostre President Toni, que ja està escrivint la salutació. Per cert, si diu tot el que pensa va a necessitar quasi tot el llibret, perquè el tema de l'obra l'ha portat de cap des del primer dia que el vam convèncer que agafara de nou la presidència. A veure si el calmem una miqueta i amb una pàgina en té prou. I com no, la nostra Fallera Major, Sheila, que és la protagonista principal de l'any faller que celebrem. Tindrà la seua foto, la seua poesia i alguna sorpresa que altra. El President Infantil, Joan i la Fallera Major Infantil, Eva, seran per altra banda les estrelles del Racó Infantil.

Tots els membres de la comissió desfilaran pel llibret amb els càrrecs que ocupen i amb les recompenses que han obtingut durant els anys que porten de fallers o falleres, que ne són molts, com es pot observar si mirem detingudament les torres o bunyols que tenim entre tots. Presentarem també l'esbós del monument gran que porta per lema: Benvinguts a Politicany! de l'artista Vicent Martínez, que ens va a introduir en un any sense precedents, on els nostres polítics s'han dut la palma, acaparant els continguts

de tots els mitjans de comunicació, tan nacionals com internacionals. Que any ens han donat! I qui millor per a ressaltar totes estes indecències, i a més a més, de forma versada i simpàtica que el nostre faller Andrés? Així és, Andrés, el marbrista, s'encarregarà de la crítica de la falla gran i de segur que no ens deixarà indiferents. Temps al temps.

Després què? A continuació, presentarem el personatge d'enguany al que anem a homenatjar, que correspon a una persona que acaba de complir 90 anys i més de la meitat de la seua vida l'ha dedicat a la Falla de l'Ermita, i continua dedicant-la, perquè no es perd cap ocasió per a compartir amb les dones qualsevol activitat, tant culinària com de cosir, ja que, encara que xicoteta i major, és un terratrèmol que vol portar sempre la iniciativa. S'ho mereix.

I després per acabar la primera part, parlarem del casal amb dos escrits, un, amb més dosis fotogràfic, serà el que guardarem per a la història de la falla, amb detalls i personatges que seran molt difícils d'oblidar, i un altre, totalment diferent, que presentarà el casal com un recurs necessari per a la vida d'una comissió, però assenyalant les dificultats que hem trobat i recordant que els compromisos del bon faller no passen en tancar-se al casal, oblidant la responsabilitat que tenim davant la defensa i difusió de la nostra cultura, costums i tradicions.

La segona part del llibret correspon al treball d'investigació. i quan es parla d'este punt tots callem perquè parla Boro. Efectivament, com hem avançat anteriorment, Boro ens informa que el seu treball ens va a il·lustrar sobre la presència de Torrent, en un esdeveniment

tan important, com va ser l'Exposició de València de 1909. No fem comentaris, convidem a tots a llegir-lo i gaudir dels seus relats històrics i de les moltes fotografies que tan sols Déu sap d'on les ha tret el nostre amic Boro.

El bloc següent del llibret tracta del Racó Infantil, i el seu pare literari és com sempre, José Fernando, un artista en esta parcel·la que cada vegada ens sorprèn més i millor. Va tindre de tot, història, entreteniment, contes, somnis..., tot dins d'un paratge únic i molt important per a Torrent, el nostre Vedat. David Moreno, és l'artista de la falla infantil i ens ha preparat un monument que porta per lema: El minut blau... com sona la Natura. I clar, de què podíem parlar enguany? Del Vedat!

Eva i Joan, com les màximes representacions infantils, acompanyats de tots els xiquets i xiquetes, van a una viure una història inoblidable, i no ho faran a soles, perquè algunes de les criatures que habiten el Vedat els van a acompanyar en la seua aventura i després quedaran plasmades en la fallata.

I tancarà el llibret, el Programa de Festes. Un programa de festes especial que solem presentar per a donar informació dels actes que se celebraran abans i durant la setmana fallera, però que al mateix temps serveix de record i homenatge a les Falleres Majors de l'any 2014, Flori i Núria i als seus Presidents, Jose i Javi, en senyal de gratitud i admiració.

Res més, a llegir, llegir i llegir, que és sinònim de passar-ho bé i més encara quan tot el que llegim està escrit en la nostra llengua: el Valencià.

SALUTACIÓ DEL PRESIDENT

Després d'alguns anys mirant els bous des de la barrera com se sòl dir en termes taurins, els que creia que eren els millors amics de la falla, no sé com ni de quina manera, han fet que em tirara a l'arena, i clar, podia pensar: em trauran una vaqueta i eixiré airós de l'envit. Però no, qui parla de vaqueta? Des del primer moment i sense donar-me temps a reaccionar em vaig trobar al mig de la plaça amb un miura! Gran, molt gran! Un miura enorme, amb unes banyes que no acabaven mai!

Així és amics i amigues, fallers i falleres, he aprofitat el símil dels bous per a manifestar el que ha sigut un any inoblidable per a mi i per a la comissió de la falla Ramon i Cajal que tinc de nou, l'honor de presidir. Un any que quedarà marcat per a sempre en la pàgina del 2015 de la història de la falla, perquè després de tantes i tantes dificultats, tenim un casal com Déu mana. Un casal, totalment legalitzat i d'acord a la categoria de la falla de l'Ermita.

No ha sigut un camí fàcil en cap moment, però estic enormement orgullós del treball que s'ha fet i només tinc paraules d'agraïment per a tots els que han estat al meu costat i no m'han deixat a soles. Des del primer moment m'he vist recolzat per molta gent i no vaig a dir noms perquè de segur que em deixaria més d'ú i no seria gens just. No obstant això, m'aneu a permetre que anomene i ressalti la persona més important de la meua vida que fa possible que jo siga el vostre president. Gràcies Mari Carmen, per comprendre'm i acompanyar-me en tot moment.

Però, a banda del casal, una falla suposa moltes coses, concursos, activitats culturals, homenatges, campanyes solidàries..., i quan parlem de la falla de l'Ermita, estes coses es magnifiquen de manera molt especial, per la seua trajectòria i per la vàlua de tots els seus components. Així que enguany més que mai té molt de mèrit el treball que s'està fent per a mantindre el nivell d'anys anteriors, a fi d'aconseguir els èxits, als que afortunadament, estem acostumats.

I voldria acabar el meu escrit fent referència a la meua Fallera Major, Sheila, amb qui estic compartint este any tan important, i como no, a Eva i Joan, els nostres màxims representants de la secció infantil, que ens aporten l'alegria i la il·lusió per la festa de les falles.

Tan de bo seria que en acabar l'exercici, recordàrem que l'any 2015 va ser senzillament extraordinari per a tots els fallers i falleres de l'Ermita. Amb això em donaria per satisfet i no em caldria eixir per la porta gran de la plaça. Ja m'enteneu!

**Antoni Martínez i Albert
PRESIDENT**

Fallera Major

El plasmar en el paper m'agradaria
però de segur que em quede curt,
perquè vull ser atrevit i un poc astut
et diré que quan et mire naix el dia.

Eres tu guapa fallera dolça harmonia
amb eixa sang encesa dins les venes
que portes al teu pas les mans plenes
d'eixe esclat de goig, amor i melodia.

Essència entre el perfum de la natura
l'encant i el teu candor criden volers
que encisen amb el mirar els teus fallers
i brolla al teu voltant bella aventura.

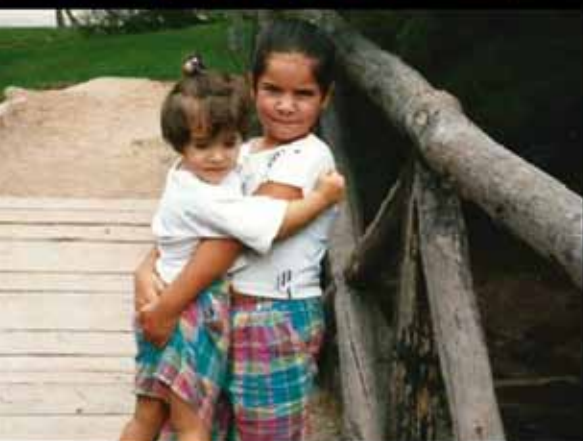
Viuràs baix les carcasses clamoroses
vivència que sols tu podràs descriure
d'eixe foc que sols tu ho podràs viure
d'espurnes cap al cel seran glorioses.

Eres Sheila com l'esclat de primavera
el sentir d'una aventura en esta falla
que t'aclama plens de goig i de riulla
entrant al nostre cor Reina Fallera.

Sheila Fernández i Álvarez

FALLERES

	Càrrec	Fallera Major	Llorer-Brillants Bunyol-Torre	Fulles Llorer Bunyol-Torre	Or Bunyol-Torre	Argent Bunyol-Torre
Rocío Álamo i Amores		2005			2007-2007	2004-2004
Andrea Albizuri i Vilanova						
M ^a Carmen Alcalde i Fenoll						
Raquel Almenar i Besó			2014-2014	2004-2004	1994-1994	1991-1992
Marina Andrés i Campos					2010-2010	2008-2008
Eva M ^a Andreu i Andreu				2009-2009	1999-1999	1996-1996
Pilar Andreu i Blasco					2013-2013	2010-2010
Andrea Andreu i Jiménez						
Esther Andreu i Mora		2002		2015-2015	2005-2005	2002-2002
M ^a Amparo Andreu i Mora		1998		2009-2009	1999-1999	1996-1996
Estefanía Aracil i Domingo						
Laura Asín i Santamaría						
Amparo Baviera i Climent						
M ^a Amparo Benavent i Roig		1996		2009-2009	1999-1999	1997-1997
M ^a Carmen Benavent i Roig		1989	2014-2014	2004-2004	1994-1994	1991-1992
Marta Benlloch i García						
Susi Benlloch i Navarro		1972	2001-2000	1991-1990	1981-1980	1980-1978
Beatriu Benlloch i Navarro			2010-2010	2000-2000	1990-1991	1987-1987
Rosa M ^a Bermell i Espeleta		1999		2013-2012	2002-2002	1999-1999
M ^a Dolores Blanco i Verdet		2008	2013-2013	2004-2004	1993-1993	1990-1991
M ^a Luisa Blanco i Verdet				2006-2006	1996-1996	1993-1993
Celia Bosoka i Ichaca					2015-2015	2012-2012
M ^a Amparo Calvete i Montesa				2013-2013	2004-2004	2001-2001
Marina Campos i Blasco		1988	2011-2011	2001-2001	1991-1991	1988-1988
Agustina Campos i Fernández					2007-2007	2004-2004
Alba Campos i Ginestar						
Eva M ^a Campos i Pons						
Carmen Carmona i Díaz	Play-Back				2013-2013	2012-2012
Isabel Carmona i Díaz	Play-Back	1981	2003-2003	1993-1993	1983-1983	1980-1980
Susanna Carmona i Díaz						
M ^a Carmen Carpio i Gutiérrez						2014-2013
Loli Carrascosa i Requena				2014-2014	2004-2004	2001-2001
María Carratalá i Ferrandis		2013			2011-2011	2008-2008
Irene Carratalá i Micó		1995		2008-2008	1998-1998	1996-1996
Patricia Carratalá i Rodríguez						
M ^a Amparo Casanova i Mora		1992	2011-2011	2001-2001	1991-1991	1988-1988

FALLERES

	Càrrec	Fallera Major	Llorer-Brillants Bunyol-Torre	Fulles Llorer Bunyol-Torre	Or Bunyol-Torre	Argent Bunyol-Torre
Victoria Cervera i Pérez					2013-2013	2010-2010
Fina Chafé i Grau	Cavalcada Infantil				2006-2006	2003-2003
Marta Chapa i Herrero						
Rosa Maria Chaques i Salmerón						
Ruth Chuliá i Sena				2009-2009	1999-1999	1996-1996
Balma Clausich i Puchades						
Inma Company i Aracil				2013-2013	2004-2004	1999-1999
María Company i Aracil				2014-2014	2004-2004	2002-2002
María Córcoles i Aviñó						
Gema Costa i Vicente					2013-2013	2010-2010
Lara de la Cruz i Cabido						
M ^a Jesús Escuder i Sanz						
Lola Espeleta i Paredes		1973	2003-2003	1993-1993	1984-1984	1983-1983
Katy Esteva i Ibáñez		1993		2009-2009	1999-1999	1996-1996
Sandra Fas i Mompó					2010-2010	2007-2007
Amanda Faya i Ruiz					2015-2015	2012-2012
Sandra Felguera i Romero				2009-2009	1999-1999	1996-1996
Arancha Fernández i Álvarez	Cavalcada Major					2013-2013
Sheila M ^a Fernández i Álvarez		2015			2015-2015	2012-2012
M ^a Carmen Ferrandis i Puchol				2007-2007	1997-1997	1994-1994
Inma García i Barat		2011			2015-2015	2012-2012
Pilar García i Gamero				2009-2009	1999-1999	1996-1996
Ana García i Gil				2008-2007	1997-1997	1994-1994
Paqui García i Hurtado	Secretària	2003				
Mar García i Yago					2006-2006	2003-2003
Sari García i Yago				2013-2013	2003-2003	2001-2001
Mónica Garrido i Sáez					2010-2010	2007-2007
Manoli Gavilán i Gómez				2010-2010	2000-2000	1997-1997
Lucía Giner i Muñoz						
Jasmyna Gordillo i Masegosa		2010			2011-2011	2010-2010
Tamara Honrubia i Redondo						
Andrea Huebra i Lluch						
Alba Ibáñez i Montes						
M ^a Vanessa Izquierdo i Bulgarelli						
Laura Izquierdo i Mullor				2013-2013	2003-2003	2001-2001
M ^a Ángeles Lapeña i Martínez						
Susi Llópez i Mora						2014-2014
M ^a José Llopis i Cantero				2011-2011	2001-2001	1998-1998

FALLERES

	Càrrec	Fallera Major	Llorer-Brillants Bunyol-Torre	Fulles Llorer Bunyol-Torre	Or Bunyol-Torre	Argent Bunyol-Torre
Andrea López i Salvador						
Nerea López i Fernández						
Merce Luz i Carpio			2013-2013	2005-2005	1996-1996	1994-1994
Ana Marín i Mantas						
Sonia Márquez i Carrión		1994		2009-2009	1999-1999	1997-1997
Esther Carmen Martín i García						
Jéssica Martínez i Carmona		2012			2013-2013	2010-2010
María Belén Martínez i López		2006			2007-2007	2004-2004
Carmen Marzo i Romero						2014-2014
María Miquel i Almenar					2013-2013	2010-2010
Lola Miquel i Campos	Secretària		2009-2009	1999-1999	1989-1989	1987-1987
Tamara Miquel i de la Encarnación						
M ^a Carmen Montesa i Andrés			2001-2000	1991-1990	1981-1980	1978-1978
Elena Montesdeoca i Mendoza						
M ^a del Pilar Montoro i Antonaya						
Ana Montoro i Molina						
M ^a Carmen Mora i Besó			2014-2014	2004-2004	1994-1994	1991-1991
Susi Mora i Chuliá		1982	2004-2005	1994-1995	1984-1987	1981-1982
Laura Moragón i de la Encarnación					2012-2012	2009-2009
M ^a Carmen Mozó i Andreu						
Raquel Muñoz i García				2015-2015	2005-2005	2002-2002
M ^a Carmen Muñoz i González	Cavalcada Infantil		2011-2011	2001-2001	1991-1991	1988-1988
Azahara Muñoz i Teruel						
Ana Nájera i Benavente						
Irene Navajas i Sánchez						
Amparo Noguerón i Madramany	Decoració Artística				2010-2010	2007-2007
M ^a Victoria Oria de Rueda i Puche					2013-2013	2010-2010
Cristina Ortí i Botifora						
Jéssica Paes i Bartual						
M ^a Carmen Palacios i Vento					2015-2015	2012-2012
Andrea Peris i González						
Lidia Peris i Lorente						
Alicia Peris i Palacios					2015-2015	2012-2012
María Piles i Gavilán					2009-2009	2006-2006
Sheila Piles i Gavilán	Play-Back Infantil					2014-2014
Pepica Piles i Mora					2015-2015	2012-2012
Mireia Pisa i Corredor						
Raquel Posadas i Juárez						

FALLERES

Càrrec

Fallera
Major

Llorer-Brillants
Bunyol-Torre

Fulles Llorer
Bunyol-Torre

Or
Bunyol-Torre

Argent
Bunyol-Torre

Fina Prats i Montesinos						
Marian Prieto i Rodrigo		2007			2011-2012	2007-2007
Ruth Maria Puche i Suay						
Magdalena Puig i López	Delegació Infantil			2006-2006	1996-1996	1993-1993
Yolanda Puig i López				2010-2010	2000-2000	1998-1998
Teresa Puig i Martínez					2013-2013	2012-2012
Sonia Punzano i Rodríguez		2009			2013-2013	2010-2010
Maria Ramos i Casanova						
Lorena Reina i Serralle						2013-2013
Maria Requena i Aguilar						
Flori Requena i Romero		2014			2013-2013	2010-2010
Zaira Romero i Luna						2013-2013
Flori Romero i Tudela	Cavalcada Infantil		2003-2003	1993-1993	1983-1983	1981-1980
Patricia Romero i Tudela	Delegada Infantils	2001	2014-2014	2004-2004	1994-1994	1991-1991
Clara Ros i Ferrer						2015-2015
Violeta Ros i Ferrer					2014-2013	2011-2010
Lourdes Ros i González					2006-2006	2003-2003
Cristina Sánchez i Yago				2013-2013	2003-2003	2001-2001
M ^a Dolores Sánchez i Yago				2011-2011	2001-2001	1999-1999
M ^a Jesús Sanz i Oviedo						
Nuria Segura i Romero						
Patricia Segura i Romero						2014-2014
Immaculada Serrador i Vilanova						
M ^a Belén Serrano i Noguerón						
Cristina Toledo i Boscá						
Marta Toledo i Boscá						2014-2014
Miryam Tormo i Pardo						
Gracia Tortosa i Colomer						2014-2013
M ^a Elena Tortosa i Colomer				2009-2009	1999-1999	1996-1996
Rocío Trenado i Reseco						
Cristina Valera i Román						
Encarnita Verdet i Cava		2004	2008-2008	1998-1998	1989-1989	1986-1986
Maite Verdet i Olcina				2007-2007	1997-1997	1994-1994
Silvia Verdet i Olcina					2008-2008	2005-2005
Isabel Vilanova i Aracil					2007-2007	2006-2006
Marta Belén Vilanova i Martínez						
Esther Vilanova i Soler					2012-2012	2009-2009
Sara Villalón i Miquel						2013-2013

FALLERS

	Càrrec	Llorer-Brillants Bunyol-Torre	Fulles Llorer Bunyol-Torre	Or Bunyol-Torre	Argent Bunyol-Torre
Rafel Alabarta i López	Vocal	2011-2011	2001-2001	1991-1991	1988-1988
Àlex Alba i Olmo	Vocal				
Antoni Andrés i Campos	Vocal			2007-2007	2004-2004
Antoni Andrés i Costa	Vocal	2008-2008	1998-1998	1990-1989	1987-1987
Andrés Andreu i Alabajos	Cultura	1994-1994	1984-1984	1977-1976	1975-1971
José Fernando Andreu i Alabajos	Carrossa	2000-1998	1990-1988	1981-1979	1977-1977
David Andreu i Andreu	Vocal		2005-2005	1995-1995	1992-1992
Alejandro Andreu i Arnau	Vocal				
Samuel Andreu i González	Vocal				
Federico Andreu i Higón	Vocal	2005-2005	1995-1995	1985-1985	1982-1982
José Fernando Andreu i Mora	Vicepresident	2011-2013	2003-2003	1995-1995	1993-1993
Alejandro Andreu i Serrano	Vocal				2015-2015
David Avia i Rosaleñ	Vocal				
Alejandro Baviera i Climent	Vocal				
Juan Benavent i Aleixos	Vocal	2010-2009	1999-1999	1989-1989	1986-1986
Juan José Benavent i Roig	Assessor	2013-2013	2005-2004	1996-1996	1994-1994
Pau Benavent i Roig	Vocal			2013-2013	2010-2010
José Ramón Bermell i Espeleta	Vocal		2014-2014	2004-2004	2001-2001
Antoni Bodi i Chaques	Vocal				
José Vicente Botella i Barreda	Vocal				
Borja Botifora i Castillo	Vocal				
Gonzalo Bueno i Fernández	Vocal			2008-2008	2005-2005
Francisco Enrique Cabrelles i Verdet	Vocal			2011-2011	2008-2008
Vicente Calvete i Doménech	Vocal	2001-2000	1991-1990	1981-1980	1980-1978
José Vicente Calvete i Montesa	Vocal			2007-2007	2004-2004
Baltasar Campillo i López	Vocal		2012-2012	2003-2003	2002-2002
José Luis Campillo i Ruiz	Cultura		2013-2013	2003-2003	2000-2000
José Antonio Carratalá i Blasco	Vocal			2006-2006	2003-2003
José Antonio Carratalá i Micó	Vocal			2004-2004	2001-2001
José Antonio Carratalá i Pardo	Carrossa	2010-2011	2001-2001	1994-1993	1991-1991
Eric Cebrián i Carmona	Vocal				
Héctor Cebrián i Carmona	Vocal				
Salvador Ciscar i Juan	Vicepresident		2010-2008	1999-1999	1996-1996
Manuel Climent i Moral	Vocal			2015-2015	2014-2014
Andrés de la Flor i Llamas	Carrossa		2006-2006	1996-1996	1993-1993
Ramón Esteve i Moreno	Casalet		2015-2015	2005-2005	2002-2002
Pedro Fernández i Yebenes	Vocal				
Adolfo Folgado i Veguer	Vocal		2013-2013	2003-2003	1998-1998
Fernando Furió i Soriano	Vocal	2006-2006	1995-1993	1986-1983	1980-1980
Gari Gabarri i Magro	Vocal				
Javier Gallego i Andreu	Vocal		2014-2014	2004-2004	2001-2001
Francisco García i Andreu	Vocal			2010-2007	2004-2004

FALLERS

Càrrec

Llorer-Brillants
Bunyol-Torre

Fulles Llorer
Bunyol-Torre

Or
Bunyol-Torre

Argent
Bunyol-Torre

Juan García i Carratalá	Vocal				
Pascual García i Carratalá	Vocal				
Manuel García i Funes	Carrossa		2015-2012	2002-2002	2001-2001
Manuel García i Gurillo	Vocal			2010-2010	2007-2007
Javier Garrido i de la Flor	Vocal				
Sergio Giménez i López	Vicepresident		2010-2009	2001-2001	1998-1998
Carlos Gómez i Díaz	Vocal			2014-2013	2011-2011
José Gómez i Díaz	Playback			2007-2007	2004-2004
Rubén Gonjar i Cervera	Vocal				
Manuel González i García	Vocal			2006-2006	2004-2004
José González i Santamaría	Vocal				2014-2014
Roberto González i Santamaría	Vocal				
Javier Hernández i Antonino	Vocal				
Miguel Honrubia i Pérez	Vocal				
Antonio Huebra i Becerro	Vocal				
José Antonio Ibáñez i Gil	Vocal	2004-2004	1994-1994	1984-1984	1981-1981
Manrique Izquierdo i Alepuz	Vocal	2012-	2005-2004	1994-1994	1992-1992
Jorman Izquierdo i Mullor	Economia		2009-2008	1999-1999	1996-1996
Rafael Leal i Benlloch	Vocal				
Andrés Llopis i Cantero	Vocal		2015-2015	2005-2005	2002-2002
Andrés Llopis i Veguer	Llibret	2000-1999	1990-1989	1982-1981	1980-1980
José López i Benavent	Vocal				
Pablo Madramany i Núñez	Vocal				
Nicolás Manzano i Sendra	Vocal			2012-2012	2009-2009
Jaime Martín i García	Vocal		2013-2013	2004-2004	1998-1998
Antonio Martínez i Albert	President	2005-2005	1995-1995	1987-1987	1986-1983
Kevin Martínez i Carmona	Vocal				2015-2015
Rubén Martínez i López	Vocal		2015-2015	2005-2005	2002-2002
Aitor Martínez i Muñoz	Vocal			2013-2013	2010-2010
José Arturo Marzo i Romero	Fútbol Infantil			2013-2013	2010-2010
José Arturo Marzo i Sempere	Vocal	2003-2003	1993-1993	1983-1983	1980-1980
Juan Antonio Marzo i Sempere	Vocal	2004-2004	1994-1994	1984-1984	1981-1981
Arturo Mil i Contreras	Vocal		2006-2006	1996-1996	1993-1993
Román Mil i Garrido	Vocal				2015-2015
Daniel Mínguez i Fornés	Vocal				
Rafael Miquel i Campos	Vocal		2007-2007	1997-1997	1994-1994
Salvador Moncholí i Miquel	Vocal	2014-2014	2004-2004	1994-1994	1991-1991
Pablo Montesdeoca i Mendoza	Vocal				
Francisco Mora i Alejos	Banderes		2009-2009	1999-1999	1996-1996
José Mora i Andrés	Carrossa	1997-1997	1987-1987	1979-1979	1977-1977
Julián Moragón i Andrés	Vocal	2013-2013	2004-2004	1985-1985	1982-1982

FALLERS

Càrrec

Llorer-Brillants
Bunyol-Torre

Fulles Llorer
Bunyol-Torre

Or
Bunyol-Torre

Argent
Bunyol-Torre

Fidel Moreno i Pérez	Vocal				
Adrián Morte i Sánchez	Vocal				
Salvador Navarro i Soler	Vocal			2014-2014	2011-2011
Jonatan Núñez i Holgado	Vocal				
Ramón Oria de Rueda i Salazar	Carrossa			2013-2013	2010-2010
José Ortí i Martínez	Vocal				2014-2013
Juan José Ortí i Ortí	Vocal		2009-2008	1999-1999	1996-1996
Manuel Ortí i Soriano	Vocal	2013-2013	2007-2007	1997-1997	1995-1995
Javier Palao Bielsa	Vocal				
Leandro Piles i Mora	Banderes	2001-2002	1991-1992	1981-1981	1978-1978
Antonio Piles i Rives	Carrossa	2006-2006	1996-1996	1986-1986	1983-1983
Jorge Ramírez i Navarro	Activitats Diverses				
Manuel Ramos i Giménez	Vocal		2013-2013	2003-2003	2000-2000
Carlos Requena i Aguilar	Vocal				
Daniel Ignacio Requena i Piles	Vocal		2007-2007	1997-1997	1995-1995
Joaquín Requena i Piles	Secretari	1997-1997	1987-1987	1979-1979	1978-1978
Óscar Requena i Piles	Economia	2010-2011	2001-2001	1993-1993	1991-1991
Vicente Requena i Piles	Vocal	2000-2000	1990-1990	1982-1982	1980-1980
Ximo Requena i Romero	Vicepresident		2014-2014	2006-2006	2004-2004
Raúl Romero i Luna	Vocal				
Vicente Romero i Tudela	Vocal	2000-2000	1990-1990	1982-1982	1980-1980
Ángel Ruiz i Prieto	Vocal				
Lucas Sánchez i Cabrera	Vocal	1994-1994	1984-1984	1975-1976	1974-1971
Mario Sánchez i Codoñer	Festeigs			2013-2013	2011-2010
Pablo Sánchez i Peláez	Vocal	2008-2008	1998-1998	1989-1989	1987-1985
Antonio Segura i Rodríguez	Casalet		2008-2008	1998-1998	1995-1995
Robert Serrano i Noguerón	Vocal			2015-2015	2012-2012
Iván Solana i Sánchez	Vocal			2011-2010	2007-2007
Francisco Tarín i Silla	Vocal				
David Teruel i Muñoz	Vocal				
David Toledo i Villodre	Vocal				
Víctor Vígara i Puche	Vocal				
Óscar Vilanova i Aracil	Vocal				
José Vicente Vilanova i García	Economia	2007-2008	1998-1998	1991-1991	1989-1989
Antoni Vilanova i Merino	Vocal			2012-2012	2009-2009
Antonio Vilanova i Nieto	Vocal				
Antonio Vilanova i Pérez	Carrossa	2000-2000	1990-1990	1982-1982	1980-1980
Ángel Villalón i Olmo	Vicepresident		2006-2006	1996-1996	1993-1993
Víctor Villanueva i Fayos	Vocal				
José Yañez i Prior	Vocal				

Artista:
Vicent Martínez
i Aparici

Falla Ramon y Cajal 2015

Benvinguts a Politicany on naix la corrupció a diari

**per Andrés Andreu i
Alabajos**

En el cim de la nostra falla
tenim la gran cabaretera
que és més alta i espera
el marcar el punt i ratlla,
despertant la trajectòria
que l'esbós ha il·lusionat
i en quatre ratlles plasmats
es veu clara la victòria.

*Puix ací talle l'audició
per a buscar la inspiració.*

Pregue a l'esperit del poema
puix això em queda estret
el meu cap no queda quiet
fins que quede clar el tema.
I el causant es l'artista
que ho ha posat un poc greu
perquè encara que tire el lleu
no vull passar d'oportunista.

*Dependre prompte la lliçó
per a explorar bé el guió.*

Posar la sàtira al conjunt
m'agrada eixa experiència
perquè en la falla és l'essència
que posa el poeta al punt.
És molt grat que ho estimes,
que ho porta al cor el faller
que de vegades este quefer
t'envoltes de grans espines.

*Si per desgràcia tu fracasses
són tot menyspreis i carasses.*

És un conjunt prou trillat
amb escenes modernistes
no vull donar ja més pistes
que prompte estarà destapat.
Tocarem temes molt greus
seriosos i alguns graciosos
d'alguns polítics mafiosos
que es creuen ser uns déus.

*Siga amb rima o vers lliure
sols vull intentar fer riure.*

Les obres són este tema que deu tindre gran pena.

Andalusia ha tret un forat
que tapar és un problema,
és prou confús este tema
perquè es veu molt enquistat.

D'aquells ERES, què puc dir
que van fent el camí al pou,
jo pense que a ningú li cou
o ens han ensenyat a patir.

Un gran grapat de milions
per a cursos de formació
li canvien de nou el guió
fent ells altres particions

Però existeix altre cas greu
com les firmes falsificar
i sembla ací com res passar
i no s'escolta, a ningú la veu.

Els donaren als autònoms
el que era ajudes als parats
és una plaga de deshonorats
volen passar-nos per monos.

Són un grapat de milions
mil cinc-cents que han volat,
a saber quants s'han folrat
entre robatoris i comissions.

No s'aclara este canyaret
i qualsevol dia ha prescrit
quedant este cas pansit
en un racó el més concret.

La dada més alta del paro
de tota la nostra geografia
estant governada Andalusia
per polítics amb descaro.

Pedrito vol l'obra canviar la Constitució, sols aplegar.

Agafe ploma i demane pas
en crema molt la carabassa
per versar el que ací passa
que ja no puc més aguantar.
No fa més que pregonar
reformat la Constitució,
però, a mi això m'escama,
a Rajoy no li dóna la gana,
quedant com un lloro en acció.

*No serà que pel que fas
voldrà alguna cosa de Mas.*

Creu que serè molt encertat
jugant amb la independència
que entre Espanya i França
deixàrem al mig un forat.
No veus això un destrellat
que el país no es pot partir
i a la majoria fer-los patir
per somnis de glòria tarats.

*No et poses en eixe cacau
que et quedaràs com esclau.*

Una sols de les quatre parts
deixaren paper en la caixa,
ho celebraren en marraixa
plens d'eufòria desbocats.
Alguns vots foren forçats
buscant-los dins d'un canut
no mireu que haveu perdut
no acceptant el gran fracàs.

*Quan l'home es sent fracassat
sol buscar tres potes al gat*

Si voleu deixar nostre país
pensant que no vos volem
nosaltres sempre estarem
en contra del vostre pastís
Nostra terra no es un parxís
matant-se fent-nos a trossos
desfent-ho el nostre a mossos
tot per culpa d'un mal encís.

*Si algú te somnis de glòria
que no desfaça nostra història.*

Ni un mas, ni una xumbera
trossejar nostra pell del bou
de fanfarrons ne tenim prou
i no arneu més polseguera.
Però si per mal això es fera,
el Barça contra el Marganell,
l'Espanyol contra Miranvell
i el camp nou la Llagostera.

*Els partits seran tots de casa
i així cuidareu molt bé la raça.*

Pense jo que és un gran tema que mostra un gran interès que fa uns mesos no era res i la gran popularitat el crema. Ell sempre amb la ment serena la gran descaradura patent li fa buscar eixe clar moment donant uns aires d'aventura.

El seu cap és un diccionari que a molts d'eixa bocabadat ell sempre ho trau del forat del seu cap que és un armari. Dels encontres que a diari dels actes més principals amb els recursos magistrals munta en concret un safari.

És membre secret de la CIA i del ministeri de Foment de la policia es l'intendent i ven edificis en la gran Via. A Durango se'n va un dia amb una escolta policial a una reunió empresarial i fon tot això una fantasia.

Jo este assumpte el tinc clar que en la salutació als Reis es disfressà de saragüells i poder-se amb ells retratar. Jo no sé com va poder entrar ell amb pulcritud i elegància i si ho fa amb consciència, a tots ens va entusiasmar.

I fon tan gran l'actuació que se'l rifen periodistes dels diaris i les revistes, passa prompte a la televisió i això fon la gran perdició es va creure que és veritat destapant que ha estafat i podent-lo posar en presó.

Perdoneu-me este retràs en dir-vos qui es l'artista policia detective i ministre és l'orgull de la CIA, Nicolàs. Però li han avocat el cabàs mirant que és un mentider també graciós i volantiner amb barrejat de Barrabàs

Esta obra té gran destresa estic segur que ens interessa.

L'entramat de mala pell l'obra desfalc de Gurtel.

Tindrè que aguantar la pena
de Benvinguts a Politicary.
Prendrem bicarbonat a diari
per si algú la panxa li crema.
Pense jo que esta condemna
en el meu cos ben fort s'aferra
perquè estan ferint esta terra
que és meua i el cor em plena.

Més de cent quaranta causes
que ens roseguen el budells
si alçaren cap els nostres vells
ens expulsaven a carcasses.
No es cosa de fer carasses
i dir que no ho fan aposta
que el Paco, el Bigot i Costa
ens tornen el robat en brases.

EMARSA són trenta imputats
de la depuradora de Pinedo
hi ha un desfalc de borrego
que ens deixa tots espantats.
I és que són tant deshonorats,
l'han xuplat a València la sang
que els senten a tots en el banc
posant-los en la presó tancats.

Mes el pobre les passa estretes
estrenyent-se més els pantalons
estos que ens roben a muntons
s'omplin molt les butxaquetes.

Tirem-los tots a fer punyetes
que no són dignes de València
que són rapinya sens consciència
i estem farta de les seues tretes.

Deixem això per un moment
i busquem un altre problema
que el malestar a mi em crema
el que hem contat està present.
Mes, quan s'acabarà la gent
que sols busca el ser més ric,
perquè jo els dic amb gran crit
que s'ho deixara, ací és patent.

La trist rapsòdia d'este clan
va ser escrita un poc abans.
No sabem si fon Cervantes
o si fon l'autor Valle Inclán.

Els són actors, el Patriarca,
dona, fills, filla i alguns més.
Tots contesten io no sé res
i es fa passar com un carca.

Ell fon perdre la memòria
fa alguns anys prop de França
de quan va arreplegar l'herència
i allí va començar la història.

Feia molts viatges a Andorra
perquè tenia molt d'interès
de com mirar créixer els diners
eixint-li els impostos de gorra.

En trenta anys no ha recordat
pagar el que toca a Hisenda.
T'has passat un poc menda
amagant allí tants milions.

El molt Honorable s'aferra
envoltant-se amb la bandera
i proclama que és de veritat
l'estima que li té a sa terra.

Ara diu que plantà melons
en la residència a la serra,
el negoci de la rajola no era
motiu de cobrar comissions.

Té alzheimer el que és dignitat
i s'ha unflat a dir mil mentires.
Porga el pecat i ja et retires
i confessa que has defraudat.

Creure's que fon heretat
eixa gran garberà de pessetes?
Oblida't ja de tantes tretes
que als teus has enganyat.

La bandera l'has deshonrat
també és Espanya no oblides,
ho mires per on ho mires
molt més que a tots ta donat.

No culpes mai als fills teus
que tu els has ensenyat el camí
porgareu tots el vostre destí
per sempre eixa crua veu.

No busques que no tens més
perquè has perdut el teu poble
com el seu volgut honorable
l'has venut per tindre diners.

L'obra de l'honorable Pujol l'ha esclafat com un cudol.

És l'obra de gran corrupció les targetes negres a gogó.

No et pots fiar en esta vida
sols per vore'l ben templat,
si a ser polític ell aspira
ha de tindre molta mida
en ser fidel i molt honrat.

No pot ser un avariós
dels euros ser enemic.
No deu ser mai orgullós
ni dominant, ni fantasiós
ni obsessionat per ser ric.

Però, ací acabe el consell
del que el polític cal ser,
però si ell canvia la pell
i perd un grapat de cervell
prompte serà gran roder.

Formen part d'este guió
cinc alcaldes i un menda,
president de la diputació.
Diuen que pot ser de lleó
i frare regidor d'hisenda.

Eixe monyo de caragols
presumeix d'honrat polític
i de carreres en gran vols.
Ens ha posat uns quants gols
deixant el Pepé molt crític.

L'escena té un gran bufó
i un parxís amb grans daus.
És polític de cap gran i redó
que s'ha omplit un caixó
del que Granados té les claus.

No és just el posar a tots
en un grapat dins del sac,
però molta gent al remat
els posa dins d'una gàbia,
perquè tenen tanta ràbia
de vore's tan enganyats.

Sól marcar el temps el pas
vestint com ara s'estila.

Si olora els diners s'enfila
per omplir prompte el cabàs
arreglant-se es fa un repàs
per a estar en primera fila,

Gaudeix de la bona vida
quan pega un bon pessic,
creu que encara és un xic
i en fanfarró no té mida
i de tot el que és ell s'oblida
perquè no sap on té el melic.

També existeix el bandarra
que mai no ha fet un brot
i de colp ara ell pega un bot
en fer-lo regidor de serra
i s'agafa com una caparra
no deixant al cap sanglot.

Són tants estos personatges
que sense fer res solen viure,
no saben llegir ni escriure
sols per llistes o brebatges
i en el partit fan muntatges
que als votants ens fan riure.

Estic segur que és un gran art
el saber viure així tota sa vida,
saben jugar molt bé la partida
el traure sempre d'eixe forat.
Què importa si molt ha robat
si l'aclamen com el Rei Midas?

Quan la justícia veu present
i sap ell que es troba imputat
pensa que li lleven el ballat.
A més pregona que és innocent
ja no es creu res i és patent
que este és un gran deshonorat.

**Si el polític és
de mala raça
de segur que
l'obra arrasa.**

Picant com els all i pebres l'obra de targetes negres.

Ja no sé en quin país estic
fins d'aquell cabdill tan mal
no ha existit tan de pardal
que sobre tant estiga escrit.
Quin cervell ha programat
tirar de gratis eixa targeta,
dic que és tindre molta geta
de gastar-la cap s'ha oblidat.

Si li pregunten al president,
ell contesta, jo no sé res.
Rato diu..., jo no entenc res,
ho sabrà de segur el ponent.
Aquell s'enfada molt coent
que el que ho devia no viu
i es va morir en este estiu
havent passat a millor vida.

D'això no ho sabrem mai
de qui fon eixe culpable,
però va ser molt amable
el gastar sense cap desmai.
Fon com la gran loteria
el no tindre por en pagar
vivint del conte i goixar
dels capritxos que volia.

És que els ha caigut del cel
eixe passaport als diners,
sent com un tresor exprés
no tenint cap de recel.
Que il·lusió tirar del cartró
pagant pantalons i bragues
i ara tu parat et tragues
que no és això corrupció.

Han perdut tots la memòria
no sabent d'on han aplegat,
ells tan sols que l'han gastat
perquè no saben altra història.
Més eixe grapat de milions
malgastant els diners a diari
en viatges i capritxos culinàries
i els pobres tots a rodolons.

El follet de la recuperació pot ser l'obra d'este bufó.

Tot és dir que estem eixint d'eixa crisi que ens mata.
Pense que hem posat la pota perquè molts estem patint.

Els vells miren la pensió com van minvant els diners al cobrar no tenen per a res vivint un camí de passió.

Al polític es veu molt content i això vol dir que res li falta perquè la paga és prou alta o tenen bon compte corrent.

Cal tindre sempre present que fins i tot els que pateixen amb els pobres comparteixen omplint el banc d'aliments.

Torrent té obres a diari com els concursos culinaris.

Pot ser obres de gran talla de les cuines en comissions, tots els mesos tenim fogons que s'esforça tota la falla per a emportar-se els galons.

Però anem a mirar raons si això no ens pot explotar, si al posar-se a inventar oblidem nostres tradicions pel camí que no està clar.

Poc a poc això sol desviar inventant una nova carta i posant-li nom i la marca naix l'obra d'improvisar i acabe en calaix morta.

Però la cosa és molt més greu quan amb aliment fa aventura fent coll de pato amb verdura amb les cues de granota i lleu rematant amb pinya molt dura.

Tambe els cabots en sigrons Paella de costelles i enbotit les pates de conill ven rostit els mills d'invents de collons el millor menjar lo mes antic

Torrem-nos uns bons pimentons i adobem amb bon oli el bacallà amb alls picats que prompte està i et pots sucra bons rosegons fins a pegar-te la gran fartà.

Vull tornar a esta cantarella
de que ens fa falta un teatre.
Es pot dir que ne tenim quatre
molts fem el conte de la vella
igual a tu mascle que femella.
No t'enganyes que són salons.
i no reuneixen les condicions
perquè ací es rasca qui li pica,
que la ciutat hui ho necessita
i no tornem a ser melons.

No es deu fer gran destrossa
per projecte mal consensuat
qui ho feu es quedà descansat
i la posada de pota fon grossa.
Jo no sé per a que és eixa cosa
del que aprofita, poc o res,
el Montecarlo està prou ofès,
per acabar amb ell per dins,
algú pot dir per a quins fins
quan jo fins ara no ho entè

Hui sols ens queda que plorar
i caurem en la mateixa pedra
veient que la cosa s'enreda
quan este cine ens va deixar.
No val conformar-nos i si lluitar
I tornaren a reviure la història
perquè el món és una nòria
que ens dóna un altra ocasió,
pot ser greu i difícil la inversió
per dotar al poble més glòria.

Estic segur que seria bon lloc
i tots els grups de Torrent
tindríem un lloc molt decent
per a fer actes de tota classe
i posar en la ciutat esta base
per l'orgull d'un nou present
que ens porte a un nou viatge
amb un teatre com Déu mana
comptant amb una tarifa plana,
i pagant tots un just arrendatge.

*Pot ser que no tinguem diners
però tenim bons grups de teatre
i no obliden que això és progrés.*

**L'obra més mal
feta a Torrent
és la falta
d'un teatre hui
absent.**

**Este aprenent
en el versar
amb este adéu
vull tornar.**

Llei s'ha fet esta despedida
i dir-vos en quatre versades
que si eixe escrit li falta vida
a l'autor li sembla complida
és per la inspiració d'el Ades.

Si per a mols sembla tostó
entre blames i els conjurs
Es presentarà a concurs
amb humilitat i il·lusió
i derrocarem tots els murs

Moltes obres hem criticat
d'actuacions molt mal fetes
igual d'esquerres o dretes
com està prou demostrat,
poden anar a fer punyetes.

A l'escriure jo este llibret
per tot arreu he intentat
el posar-li molt més qualitat
I que no quedarà pobret
com es veu i s'ha acabat.

He pensat en tot moment
amb els components del jurat
que si el llibret és premiat
d'este relat sóc jo innocent
si el veredicte ens ha agradat.

UN CASAL COM DÉU MANA!

per Joaquín Requena i Piles

Els fallers i les falleres de la Falla Ramon i Cajal de Torrent, estem d'enhonorabona perquè el passat 11 de desembre de 2014 fèiem la inauguració del casal després de sis mesos d'obres i de tantes i tantes dificultats per aconseguir un casal dins de la normativa vigent i que torna a ser una referència dins del món faller torrentí.

Però no seria just que després d'esta obertura oblidàrem de colp i repent 42 anys de vida del que ha sigut el nostre casal "El Masclet". Efectivament, un 16 de desembre de 1972, tinguérem l'honor molts dels fallers que actualment formem part de la comissió, de presentar a tot el poble de Torrent un casal, una gran casal, un casal únic en la nostra ciutat, que durant molt de temps fou motiu d'admiració de tots aquells que ens honraven amb la seua presència.

Va ser una nit inoblidable, i dic bé, una nit inoblidable, perquè si parlem del dia... Bo, també fou inoblidable. I és que: us conte un secret. La vespra de la inauguració, tenint en compte que el sòl no tenia taulells, se'ns va ocórrer pintar-lo per a donar-li un aspecte més exquisit. Efectivament, tota la nit pintant alguns fallers, i com no, amb Manolo Climent al front de l'equip, perquè era el seu horari preferit. Era l'avantatge que tenia per treballar al "Corte Inglés". Va quedar molt bé, i amb il·lusió i ganes de que arribarà l'endemà, ens anàrem a dormir. Va arribar el dia esperat i pel matí, quan entràrem al casal, resulta que tota la pintura que posàrem la nit anterior s'anava pegant en los soles de les sabates, i és que no sols no s'havia eixut, és que, fins i tot, la trobàvem més humida. Mare de Déu! Què fem? Que, què fem? Anem a llevar la

pintura! I així fon. Tots a fregar i a fregar, fins que poguérem llevar-la quasi tota. Tan sols quedaren restes que per la seua imatge gens lletja, convidaven a pensar que estava fet a posta.

Arribà el moment més esperat, i amb José Vicente Andreu com a mestre de cerimònies, i després de la benedicció a càrrec del retor de l'Ermita, D. Rafael Forment Prósper, presentàrem i apujarem a l'escenari, la nostra Fallera Major Susi Benlloch i el President perpetu de la nostra comissió, el tio Enrique Espeleta, "Caberot", l'alcalde de la ciutat, el volgut D. Vicent Beguer i Esteve, el President de la Junta Central Fallera, D. Francesc Alarcó i Alarcó i els representants de Junta Local Fallera de Torrent, D. Vicente Miquel i Ferrandis i D. Artur Boix i Miquel.

En tots els parlaments destacaren les paraules d'admiració i felicitació a tota la barriada de l'Ermita pel casal que havíem presentat i per a que no faltara de res, es van imposar les primeres insígnies d'or de la falla a totes les personalitats citades, acabant l'acte amb el tradicional vi d'honor per a tots els presents.

Vint-i-quatre anys després, en 1996, junt a la compra d'un tros de vivenda confrontada al casal, aconseguírem ampliar-lo i li férem un rentat de cara que evidentment necessitava, fins tindre de nou un casal digne i al nivell de la falla Ramon i Cajal de Torrent. La inauguració no fou tan solemne com la primera, perquè es feu en un sopar de la falla en el que tan sols vam participar els fallers i falleres de la comissió. A l'entrada del casal tenim un pergami donat per Raul Campillo i Ruiz i Antoni Martínez i Muñoz, Presidents Infantils dels anys 1996

Solemne inauguración del Casalet Faller «EL MASCLLET» de la Falla de Ramón y Cajal

Presidieron el acto las primeras autoridades locales y el Presidente de la Junta Central, don Francisco Alarcó

Un momento del solemne acto de inauguración en la presentación por el mantenedor.

El sábado día 16 de diciembre, y con extraordinaria solemnidad, se procedió a la bendición e inauguración del "casalet faller "El Mascllet", de la falla de la calle de Ramón y Cajal.

Al atardecer comenzó la animación en la barriada con truenos y música de pasacalle por la banda del Círculo Católico, y, seguidamente, la comisión fallera y los numerosos invitados se reunieron en la Casa Consistorial, para trasladarse con autoridades locales y el presidente de la Junta Central Fallera de Valencia a los locales del nuevo casalet a inaugurar, sito en la calle de San Pedro Mártir, número 9.

Tras de la bendición de los locales por el párroco de San Luis Bertrán, el mantenedor de la fiesta y el fallero don José Vicente Andreu dio la bienvenida a los distinguidos visitantes y a la numerosa concurrencia de presidentes y falleros de la localidad, a quien informó del esfuerzo realizado por la falla para llegar al momento de esta inauguración.

Don Francisco Alarcó Alarcó, como presidente de la Junta Central, y en lengua vernácula, como lo hicieron todos los que tomaron parte en el acto, pronunció unas bellas frases de exaltación y entusiasmo de las fiestas falleras, y a la hermandad que preside las mismas, expresando también la satisfacción que siente cuando se encuentra en Tortante, en donde le unen tantos recuerdos y vínculos de amistad.

Cerró el acto el alcalde de la ciudad, don Vicente Beguer Esteve, que puso de manifiesto su entusiasmo por las fiestas

josafinas, felicitando a los falleros de la barriada de la falla de Ramón y Cajal por el gran entusiasmo puesto en la fiesta y para la consecución de tan acertado "casalet", que viene a ser como punto de arranque para todas las actividades falleras.

La fallera mayor, señora Susi Moreno, impuso los primeros cinco emblemas de la Falla a don Vicente Baguer Esteve, como alcalde de la ciudad; a don Francisco Alarcó Alarcó, como presidente de la Junta Central Fallera de Valencia; a don Vicente Miquel Ferrandis, como presidente de la Junta Local Fallera; a don Arturo Miquel, como vicepresidente de la misma, y a don Enrique Espeleta Piles, como presidente de la Falla de Ramón y Cajal y adyacentes, todos con los correspondientes diplomas. También fueron entregados diplomas conmemorativos de la inauguración a los doce presidentes de la ciudad.

Un acto emotivo que culminó con la imposición por parte del señor Alarcó Alarcó del emblema de oro de la Junta Central a la señora Fallera Mayor.

Tras de estos actos formales, la comisión obsequió a la numerosa concurrencia con un vino de honor.

Todos hicieron los más vivos elogios de lo bien conseguido del "casalet", que está dotado de sala de actos, cafetería y dependencias para biblioteca y actividades culturales, todo con el mayor esmero y confort, siendo felicitados todos los componentes de la comisión fallera, que cada uno en su actividad han sido

los principales artífices del estimo "casalet", que se adorna en sus paredes con cuadros y motivos valencianos y, en su lugar preferente, un monumental resto de la torre.

Sorteo navideño en la Peña Taurina RICARDO DE FABRA

El domingo 17 de diciembre, en los locales de la "Peña Ricardo Fabra" de esta ciudad, tuvo lugar el tradicional sorteo navideño entre los socios de esta Peña.

Con tal motivo, a las 10:30 de la noche había un lleno de gala y entusiasmada animación de tertulia taurina, y la presidencia, con el de la Peña, don Salvador Mocholí Castillo, el de tortentino titular Ricardo de Fabra, prestancia a esta reunión la asistencia de don Elias Falomí, asesor jurídico de empresa Plaza de Toros de Valencia, otros aficionados y peñistas especialmente invitados al acto, con los señores de la Directiva.

El crítico taurino de Radio Penar pronunció una entusiasta alabanza de exaltación a la fiesta, informando a los peñistas de los proyectos que tienen para Ricardo de Fabra, para que afirmó que la próxima temporada promete ser decisiva en su carrera. Justo de Avila fue premiado con una prolongada ovación.

Seguidamente se procedió al sorteo de los lotes de aguinados navideños número de cincuenta, entre pollos y corderos, con bebidas y truenos, y una gran concurrencia como premio extraordinario, que se procedió a un jamón y otras viandas. Conforme la presidencia iba cantando números, los agraciados cargaban con sus respectivos premios en modo de regocijo de todos.

A l final se brindó con champagne a la paz y felicidad en las próximas fiestas, por la mejor pujanza de la Peña Nacional y por los felices resultados obtenidos.

i 1997 respectivament, recordant l'acte de reapertura del casal reformat, sent President, Lucas Sánchez i Cabrera i les Falleres Majors, Amparo Benavent i Roig i Laura Moragón i de la Encarnación. Entre estos dos esdeveniments tan significatius, vam viure moments d'inquietud i molta tensió, sobretot, quan després de molts anys de lloguer, ens vam decidir a comprar el casal, per a fer realitat el somni de molts anys. Tindre un casal en propietat! Efectivament, compràrem, i quina fon la sorpresa? Que el casal estava hipotecat! Altra vegada, l'expressió: Mare de Déu! Què fem? Quan poguérem reaccionar posarem tota la maquinària en marxa i en un no res, el problema es va solucionar. Quin respir!

I quan pensàvem que havíem acabat amb el tema del casal, comencen a eixir noves normatives, cada vegada més estrictes que ens han impulsat a fer la darrera reforma, encara que no direm mai que és la definitiva. Durant l'exercici passat 2013/2014 es donen els primers passos, però la lentitud de la burocràcia i els obstacles que posen totes les entitats bancàries, ens obliguen a paralitzar les obres i mamprendre-les en el començament del present exercici. Al principi de l'estiu, una vegada concedit el préstec que tant ens va costar aconseguir, començaren les obres, no sense un acomiadament per part de tots els xiquets i xiquetes que en una vesprada de festa gaudiren i molt, pintant totes les parets i alguna cosa més, perquè de la pintura no es va escapar ningú, però va valdre la pena.

I després de molta destrossa i retirada de runes, un dia darrere de l'altre, començàrem

a albirar el que seria el nou casal. Quina il·lusió! Quines ganes de poder estar en ell realitzant totes les activitats programades! Darrere quedarien les reunions que a gràcies a la disposició de D. Salvador, retor de l'Ermita, vam fer al saló parroquial de l'Ermita. Per fi, un 11 de desembre, dijous, obrírem les portes del casal de bat a bat, i després de tallar les cintes de rigor a càrrec de tots els protagonistes de la nit, passàrem a l'interior, en un ambient d'admiració i reconeixement per part de tots els presents.

Quan ja estàvem tots dins del casal, D. Salvador Torrent i Cerdá, el nostre retor, va fer un benedicció molt emotiva, en la que participàrem tots amb molta devoció. I seguidament, el secretari, Joaquín Requen i Piles, va prendre la paraula per a agrair la presència de tots, i després fer un repàs lleuger de la vida del casal, passà a nomenar els que serien les figures estel·lars de l'acte.

En primer lloc, apujaren a l'escenari, els nostres representants, els Presidents, Antoni Martínez i Albert i Joan Andreu i Chuliá i les Falleres Majors, Sheila Fernández i Álvarez i Eva García i Andreu. A continuació feren acte de presència, les Falleres Majors de Torrent, Ester Veguer i Montoro i Maria Bartual i Fernández i les seues Corts d'Honor. I finalment, les màximes autoritats municipals, en la seua Alcaldessa, Amparo Folgado i Tonda i el regidor de falles, Modesto Muñoz i Puchol. Entre el nombrós públic que ens acompanyava, cal destacar altres membres de la corporació municipal i les Falleres Majors i Presidents de moltes falles de Torrent, que ens honraven amb la seua presència.

El primer parlament el va fer el nostre President, Antoni Martínez, qui amb unes paraules molt emotives, va agrair-ne a tots la col·laboració. I va tancar l'acte, l'alcaldessa, Amparo Folgado, que mostrant una gran satisfacció per l'acte, va ressaltar l'obra feta, assenyalant que semblava, fins i tot, més gran i que ens donava l'enhorabona perquè teníem un casal com Déu mana.

Finalment, com és habitual en este tipus d'actes, poguérem participar del vi d'honor que s'havia preparat, al temps que seguíem escoltant paraules de reconeixement per l'esforç tan extraordinari que havia fet la falla de l'Ermitea en aconseguir de nou, el casal que per la seua trajectòria i protagonisme en les falles de Torrent, mereix.

L'endemà, el casal ja estava ple de fallers i falleres, per a recuperar el temps perdut i perquè dissabte ja teníem el sopar de Proclamació. Per a qui corresponga, gràcies i enhorabona!

LA TIA CARMEN

“LA CASANOVA”

Una vesprada del mes gener, ens vam presentar les Falleres Majors, els Presidents i responsables del llibret en casa de la Tia Carmen, la Casanova. Una planta baixa típica del nostre poble que sempre té com a final de camí la saleta d'estar, on la televisió i una bona estufa caracteritzaven l'ambient d'un matrimoni de 90 anys cadascú. Que alegria! La tia Carmen, com és habitual en ella, no podia dissimular la satisfacció que va provocar-li la presència de Toni i Joan, Sheila i Eva, i el seu Joaqui, com em crida a mi. I clar, eixa imatge tan gratificant, prompte va estendre's en tots els que estàvem allí.

Cada paraula que pronunciava ens posava la carn de gallina i els que tenim la llàgrima fàcil, hàviem de fer un gran esforç per a que no brollara a través dels ulls.

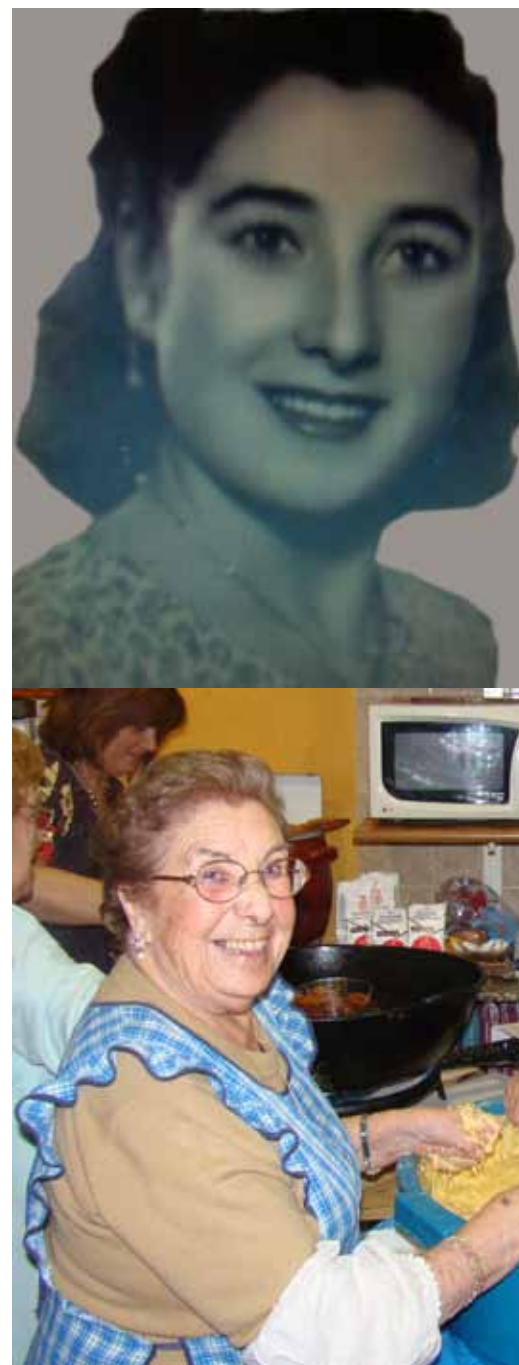
Carmen Mora i Hernández, la tia Carmen, la Casanova, que es crida així perquè és la dona de Casanova, i perquè en ser molt amiga d'una altra tia Carmen, dona del nostre volgut Calvete, per a distingir-les, empràvem el primer cognom dels seus marits. Com dèiem, la tia Carmen va nàixer un 11 de febrer de 1925, fa ara 90 anys, precisament en la mateixa casa on viu. Es troba feliçment casada amb Pepe des de fa més de 60 anys i han tingut tres fills, dels quals, les dos xiques van escriure dos pàgines molt significatives en el llibre de la història de la nostra comissió, perquè van ser Falleres Majors als anys 1978, Mari Carmen, i 1992, Amparo.

Hui en dia, la tia Carmen, és una llegenda de la falla de l'Ermita, no sols per la seua edat, sinó perquè amb el pas dels anys ha estat sempre present en la vida d'esta comissió, i tot gràcies a la seua polivalència. És una gran cuinera i no pot haver cap activitat culinària en la que no estiga la nostra protagonista. Qualsevol dinar, qualsevol sopar, qualsevol berenar que es prepare al casal, compta amb la presència d'un grup de dones que mereixen, no un, sinó mil homenatges. I entre elles, trobem la tia Carmen, manejant el xocolate amb un perol que és més gran que ella, i que fins i tot, la tapa quan es posa darrere, o fregint tot tipus de menjar com els saborosos bunyols, i res dic, preparant la sopa de núvia del dia de la Pantà, que després de 40 anys és una referència obligatòria de la història de la falla. Qui no recorda la imatge d'un cotxe xicotet, amb un conductor que quasi no es veia, acompanyada d'altres dones que anaven a Gamar, per a comprar tots els ingredients del sopar de la plantà? Era tot un espectacle, que mai no oblidarem.

Però, no acaba ací la seua participació entre nosaltres.

És una modista extraordinària i com a prova de la seua capacitat i sapiència, quan la visitàrem, ens va ensenyar un vestit de fallera que estava fent i ens va deixar bocabadats per com estava de ben fet i sobretot, per la il·lusió i satisfacció que irradiava ensenyant-nos-el.

Quan ens trobem en dies previs a celebrar algun acte que necessita mà d'obra per a cosir o apanyar algun vestit, cal falta cridar-la. De seguit, la tenim al casal disposta a tot el que li manen, provocant l'envveja de tots quan la vegem sense ulleres ni res, fent una faena pròpia d'una gran dissenyadora.

Amb la curiositat que ens desborda, li vam preguntar per l'acte faller que més li agradava, i no ho va dubtar: els Jocs Florals, que organitza la nostra comissió des de fa quasi 40 anys. No s'ha perdut cap clausura i lliurament de premis en tots els anys que duu realitzant-se este prestigiós concurs literari. Però, on s'ho passa molt bé i gaudeix com la que més, és cuinant amb companyia de la resta de les dones i més encara quan han de preparar el sorbet, ja que ella és la que va provant-lo contínuament per a buscar el millor sabor possible, i clar, sòl tindre les seues conseqüències.

Després d'una vida tan intensa, volíem saber quin podia ser el moment més feliç que ha pogut viure. I sense pensar-ho massa ens va contestar que fon el dia que el seu home es va declarar, coincidint precisament amb la festa de Reis, i que per tant, van ser els millors Reis de sa vida. Buscant el punt contrari, li vam preguntar pel dia més trist. I la veritat, ens va sorprendre, perquè es va referir

al seu cunyat Rogelio, quant tots sabem que desgraciadament la vida ens colpeja en moltes ocasions i amb persones més pròximes.

Volíem acabar per no molestar més i no ens deixava, ensenyant-nos àlbums de fotografies i contant-nos històries i més històries. De veure-la tan feliç ens sabia malament deixar-la.

No obstant això, decidírem anar-nos-en i ho férem amb molta satisfacció, perquè no sabem si llegirà el llibret i comprovarà que ella és una de les protagonistes d'enguany, però estem convençuts que amb la visita que hem fet, havem aconseguit donar-li l'homenatge més emotiu i pròxim que sempre haguera desitjat.

Gràcies tia Carmen. Tots els fallers i falleres de la falla de l'Ermita l'estimem molt i estem orgullosos de compartir la nostra vida amb la de vostè.

S'ESCRIU C

1. En sò de [k] (colp)

- Inicial i interior de paraula davant de A, O, U: casa, cosa, cult, ficar, recort, ocult.
- En principi de sílaba formant els grups consonàntics CR, CL: crida, clau, dimecres, proclamà.
- Davant de C, D, S, T, Z: acció, anècdota, dacsà, actua, eczema.
- En final de paraula, encara que en derivar (en el plural se conserva) se transforme en G o se conserve:
  - pròlec, no pròleg, pero prologar
  - fanc, no fang, pero fangós

2. En sò de [s] (cendra)

- Inicial i interior de paraula, davant de E, I: cel, cinc, incert, província.
- Davant de A, O, U escriurem ç (cedeta): caçar, llançol, vençut.
- En posició final de paraula escriurem ç, sempre que en derivar s'escriga c:
  - capaç, capacitat
  - comerç, comerciar.
- En els sufixos -aç/-aça, -uç/-uça (augmentatiu, despectiu) i -iç/-iça (matèria o tendència): bonaç, malaltuç, pastaç.

3. En la porta del casal

JA TENIM UNA CASAL DE “C”...!

per Joaquín Requena i Piles

Ja tenim un casal “C”! Així és, ja podem posar a la porta del casal la lletra “C”. I molta gent es preguntarà, què vol dir això? Per què la lletra “C”? Perquè alguna ment molt inspirada ho va decidir d’esta manera. Haguera pogut triar una altra lletra qualsevol, la “Z” per exemple. No! Tocava la “C” i és la “C”. És possible que fóra la inicial de la paraula que definira què és un casal “C”. Un paraula amb finor i elegància podria ser “Classe”, un casal amb classe. Si tirem mà a una paraula més nostra però això sí, poc recomanable per a un escrit com este, diríem que es tracta d’un casal de co.... No, vinga! Direm que ja tenim un casal de “Categoria”.

No sabem si anys arrere arribàrem a tindre la lletra “A”. Però, fins fa uns dies hem tingut en la façana del casal la lletra “B”. I ara després de viure una odissea, diuen que ja podem penjar la lletra “C”. Si el que ha inventat tota esta sopa de lletres ha començat per l’“A”, perquè així queden moltes més lletres fins la “Z”, anem apanyats de cara al futur. No imaginem el que estem pensant perquè les falles acabaran convertint-se en un infern i no precisament pel foc de la cremà. Temps al temps, perquè també podem trobar-nos amb ments privilegiades que promulguen

normatives, que sense renunciar a la seguretat i el benestar, facen més fàcil l’existència i el bon funcionament de tota comissió fallera.

I és que el passat dijous 11 de desembre obria les portes de nou i era presentat en societat, el Casal “El Masclet”, tot una referència de la Falla Ramon i Cajal de Torrent, en realitat compta amb 42 anys de vida i evidentment, la seua presentació s’ha retardat tant, que si tardem una mica més, este esdeveniment tan esperat coincideix amb la seua defunció o abandonament. Afortunadament, com se sol dir, “més val tard que mai”, el nostre casal, ja compleix formalment amb tota la normativa vigent que ens marca la llei i no té cap motiu d’inquietud o preocupació per a ser qüestionat o amenaçat de tancament.

I el cas és que ara fa 42 anys, va tindre una primera presentació de la més solemne que es recorda, perquè es va convertir en tota una referència de casal dins del món faller torrentí, tan sols comparable amb els millors casals de la capital. Vam ser testimonis d’una inauguració excel·lent i majestuosa que va comptar amb la presència del President de Junta Central Fallera, i com no, de les màximes autoritats del poble.

En totes les intervencions es va ressaltar el nivell, tant en qualitat com en gust, de la nova seu i les felicitacions n’eren

una constant, les quals, ens van omplir d'orgull i satisfacció. Molts anys passaren i el inconformisme sempre present en la comissió ens va llançar a buscar mecanismes per a ampliar el casal, i aprofitant una compravenda d'algunes vivendes confrontades amb la nostra, vam adquirir una part d'una casa del costat i després de més obres i obertures de préstecs hipotecaris, aconseguírem una seu més gran i confortable, on ja podíem encabir els nombrosos falleres i falleres que integraven esta comissió.

Estem parlant dels anys 90, i de nou tornàvem a presumir d'un casal ample i modern que complia amb totes les expectatives de la falla Ramon i Cajal de Torrent. En este cas, no férem una inauguració tan solemne i la van reduir exclusivament a l'àmbit de la nostra comissió, i per suposat, ja pensàvem que era el casal definitiu. Expressions com, "s'han acabat les obres", "no es mou ni un taulell més", "ja no volem parlar més d'hipoteques", "abans cau que tornem a fer obres al casal"... , eixien de boca dels fallers i falleres, sobretot, d'aquells que havien viscut totes les experiències. Però, quina mala sort! Comencen a aparèixer noves lleis, les normatives canvien i el sentit del respecte i la responsabilitat abasten el seu màxim esplendor i tot allò que era perfecte, digne d'imitar, referència a seguir, s'esdevé una situació il·legal i inadmissible que cal

corregir, perquè, en cas contrari, el casal s'ha de tancar. No valen res els milions i milions de les antigues pessetes que hem gastat amb anterioritat o els mils i mils d'euros que hem hagut de demanar a les entitats bancàries per a afrontar les despeses originades per les reformes. La llei és la llei i no hi ha cap discussió.

Total, que com en molts aspectes de la nostra societat, has de passar per la pedra, t'agrade o no t'agrade, i això ens ha passat a nosaltres. L'any 2014 l'anem a recordar de per vida. O si no, que li ho pregunten al President. Quina impotència! Quanta falta de col·laboració de totes les institucions! Quina disponibilitat la de les nostres entitats bancàries! Quant tirem en falta valors tan bàsics com la comprensió, l'acompanyament, el recolzament...! Prou! L'orgull, per damunt de tot! Tenim un casal com Déu mana! Bo, com Déu mana i algú més... Però tenim de nou un casal de "Champion"! Amb més eixides que entrades. Tenim tanta llum que, fins quan no estem, al casal es podria fer vida normal. Dóna tant de goig veure'l, que sembla com si no haguérem tingut cap de problema. Mentida! Els problemes i dificultats que ens han presentat no s'oblidaran mai. Amb el pas del temps, els futurs fallers, és possible que no tinguen malsons, però els que vivim el present amb el record perenne del passat, no oblidarem tot allò que hem

patit i el que ens queda patir durant els propers anys.

És igual! Tenim un gran casal..., i legal. Quasi res! I a disposició de tot el món. Les falles són del poble i per al poble, els casals estan oberts per a tots i per a totes. Això sí, a l'hora de pagar, només que paguen els fallers i les falleres. No hem trobat cap capità moro que diga: "Això ho pague jo!"

No passa res! Ho pagarem tot. I seguirem plantant falla. I no una falla qualsevol. Una gran falla, com hem fet sempre. Ara bé, no volem presumir del que no tenim, en este cas, diners. Estem oberts a rebre les ajudes que arriben, siguen d'on siguen, però amb el convenciment de que si no arriben, haurem de buscar fórmules que ens generen els recursos necessaris per a eixir endavant sense renunciar a cap objectiu que tota comissió fallera ha de mantindre per damunt de tot.

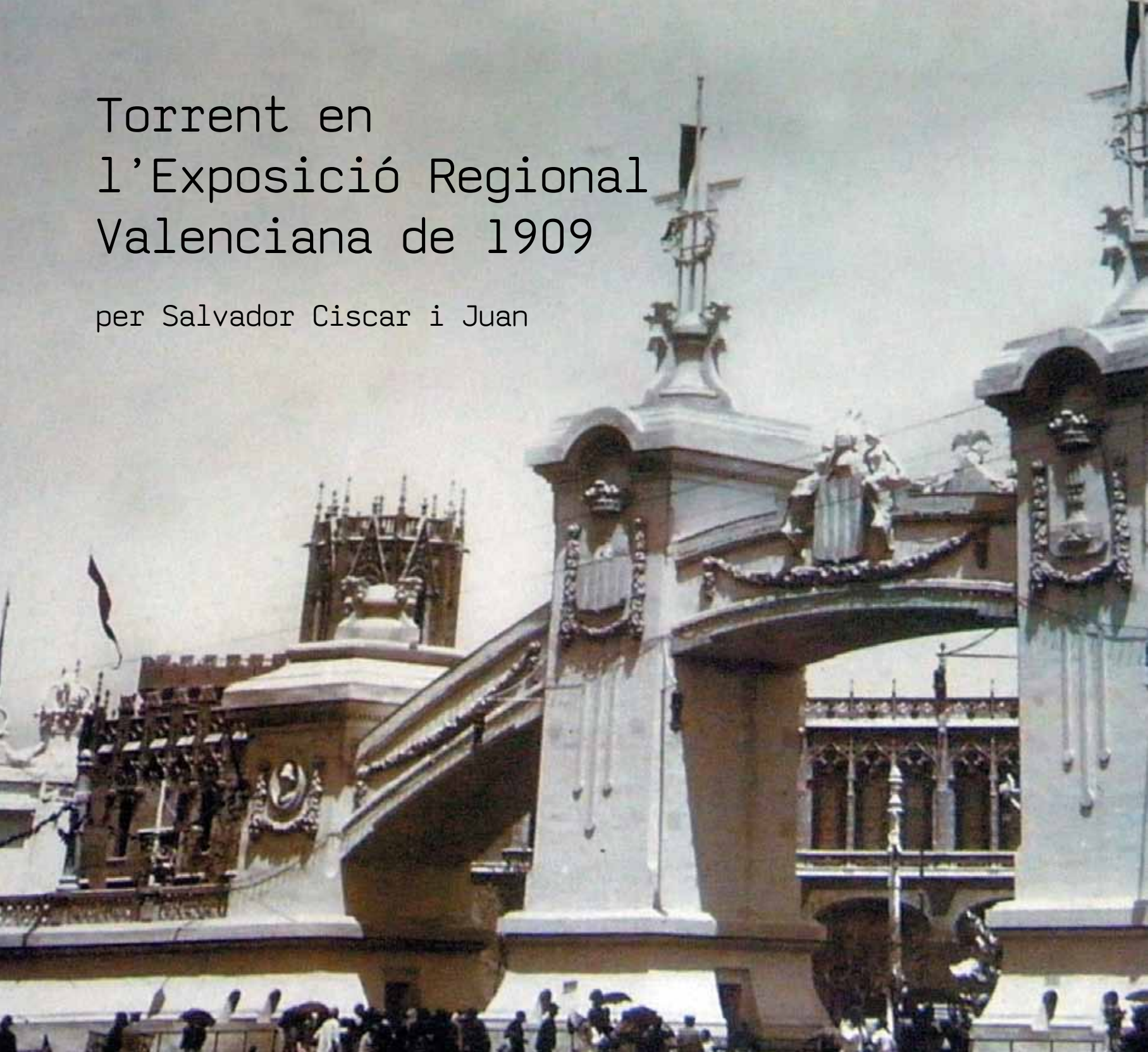
Què contents estem! I com presumim de casal! Fins el punt que, si fem referència a l'expressió tan habitual de que "Els ulls són el reflex de l'ànima", estaríem encantats d'aplicar-la nosaltres a "El casal és el reflex de tota comissió fallera". Però, no podem fer-ho. En absolut. El casal és molt important en el món de les falles, però no reflexa l'esperit de la falla i molt menys la seua la categoria. Les falles, per la seua tradició i història, parlen al carrer. Totes les seues obres i

activitats tenen el seu reconeixement quan incideixen en el veïnat, en el poble... Per a divertir-se i passar-ho bé, comptem amb moltes festes que sense gens de treball ho garanteixen sempre. Però, les falles, a més a més de festa que també està garantida, impliquen compromís i treball de cadascú dels fallers i falleres que formen la comissió. Les falles, encara que sembla el contrari, han sigut fonamentals per a mantindre vius els costums i tradicions del poble valencià, i sobretot, per a evitar la mort de la nostra llengua, que amb el pas del temps ha patit les humiliacions més repugnants que es poden contemplar i que desgraciadament, no acaba d'aconseguir el just equilibri que ha de tindre amb el castellà, dins de la cooficialitat de les dues llengües.

Sí fallers de la falla de l'Ermitea... Tenim una gran casal. Una seu digna per a una comissió que està a punt de complir 50 anys de vida continuada. Però, un casal buit no diu res, no fa història, no garanteix l'èxit de la seua labor... Hem de seguir potenciant si cap més el nostre teatre, el llibret i per damunt de tot, els Jocs Florals Fallers que des de fa quasi 40 anys, són l'orgull de la nostra comissió. Si complim amb este quefer, si fem realitat totes estes bones intencions, podrem sentir-nos satisfets i a més a més, podrem presumir de tindre un casal de "C"...

Torrent en l'Exposició Regional Valenciana de 1909

per Salvador Ciscar i Juan

Durant l'any 2009 vam poder assistir a les celebracions commemoratives del centenari de l'Exposició Regional Valenciana de 1909. Un gran número de llibres, articles i la resta de publicacions, acompanyats de conferències, exposicions i moltes altres manifestacions culturals, es van celebrar a València per a commemorar l'esdeveniment.

En aquella data es va iniciar este estudi, però en començar la tasca d'investigació i recopilació d'informació, vaig observar que les dades pareixien parlar d'un Torrent totalment desconegut. Els participants torrentins en l'exposició eren pirotècnics, comerciants de vi, venedors d'aigua de Torrent, tot menys el que jo m'esperava, que haguera sigut un grup de xocolaters i dos fabricants de graneres.

La ignorància és molt atrevida i aquell inici d'investigació va obrir nous camps desconeguts fins a la data, així que vaig reprendre la direcció de l'estudi i per a eixe any es va limitar exclusivament a la pirotècnia en Torrent. En l'exposició només van participar les famílies Jericó i Parra però la futura investigació va donar com a fruit els orígens pirotècnics en Torrent i les biografies de pirotècnics anteriors, a més de la família Miquel, i Enguídanos.

L'any següent la intenció va ser reprendre l'estudi de l'exposició però la figura de Vicente Pallardó es va encreuar en el meu camí i es va fer l'estudi d'este genial artista. En 2011, la intenció tornà a ser la mateixa d'anys anteriors, però la curiositat per la indústria del vi exposada en el certamen ens portà a l'elaboració del treball sobre el vi en Torrent des dels seus orígens. Ja posats, tan sols quedava abordar el tema de l'aigua i els aiguaders en Torrent, també present en l'exposició, així que en 2012 es

va presentàrem el treball sobre este tema. Els dos anys següents es van dedicar a la guerra civil i la història de la censura en la falla. Per fi en enguany 2015 es presenta l'estudi de Torrent en l'Exposició Regional Valenciana.

En el present article no entrarem en detall exposant el que va ser aquell esdeveniment, per a això, remetem el lector a les magnifiques publicacions editades, anem a ocupar-nos de la presència torrentina en l'exposició i dels seus protagonistes.

Un dels objectius que es van marcar els organitzadors de les celebracions del centenari de l'exposició va ser la recuperació històrica de les dues exposicions de 1909 i 1910. Ambdues van caure en l'oblit fins al punt que la gran majoria de valencians en l'actualitat les desconeixien o tenien vagues nocions del que van ser, passant de la sorpresa, una vegada ho descobreixen, fins a la indignació per no haver-ne quedat pràcticament res. En l'actualitat només podem veure tres d'aquelles construccions alçades per a l'esdeveniment, l'edifici de la fabrica de tabacs, seu del pavelló de la indústria i edifici central de l'exposició, i el Palau Municipal, pavelló de l'ajuntament, que fins va ser prevista la seua demolició, i finalment l'asil de lactància, actualment transformat en balneari. Un altre element molt singular de l'exposició que ha arribat als nostres dies són els monumentals fanals de l'Albereda. Les poques restes que queden de l'exposició ens donen mostra de la grandiositat de la seua arquitectura, però tal vegada el més important que va tindre l'exposició, va ser la intenció i esforç realitzat pels seus organitzadors, encara que no van acompanyar els resultats.

València havia organitzat amb anterioritat exposicions, organitzades gran part d'elles

EXPOSICION REGIONAL VALENCIANA
46—Pabellón del Ayuntamiento

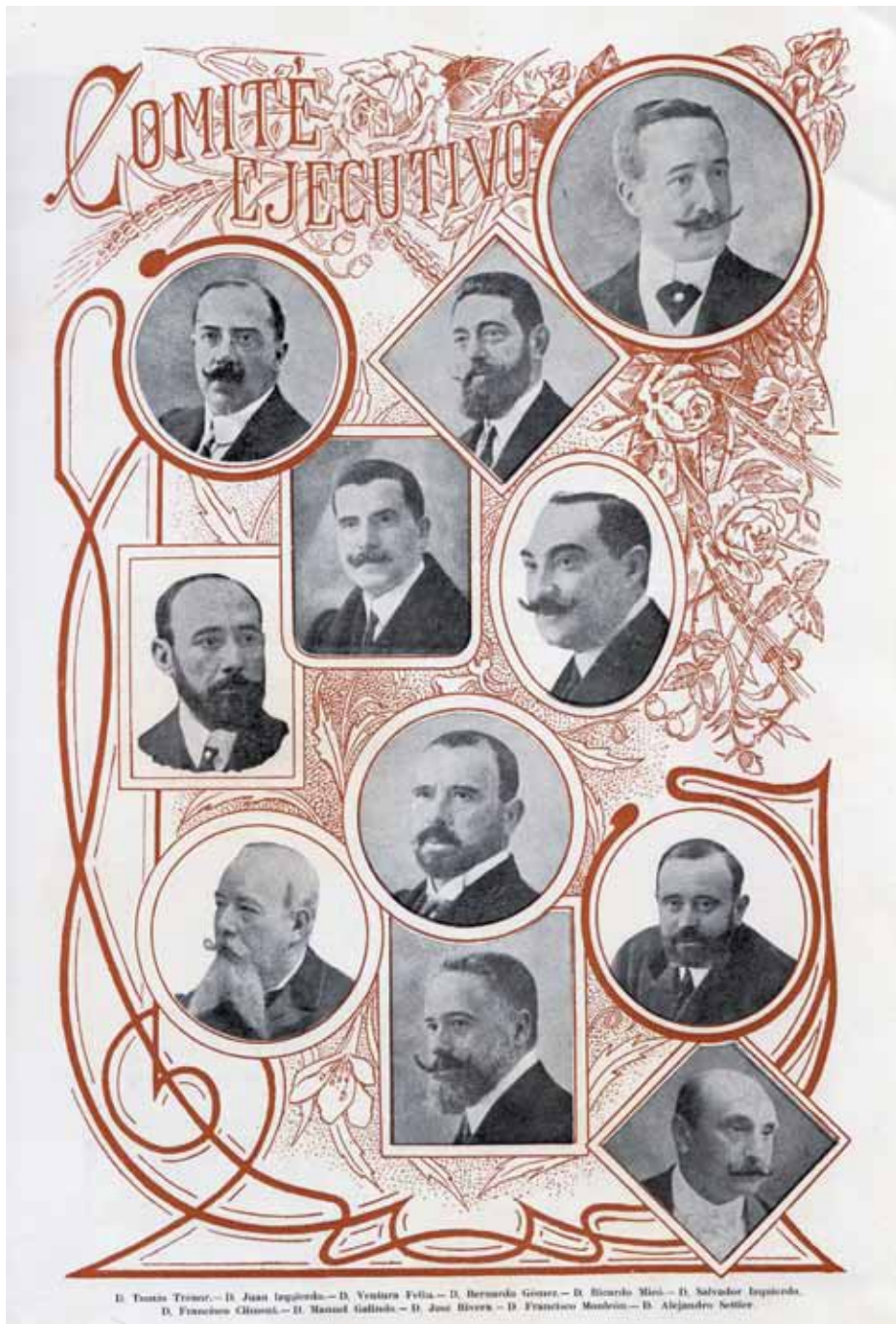
per la Real Societat Econòmica d'Amics del País, en les que van participar expositors regionals, nacionals i internacionals. Destaquen la de la Indústria en 1820, la d'Història i Arts en 1833, les de Flores i Fruits en 1839 i 1848, l'Agrícola i Ramadera en 1858, la de Productes Artístics, Agrícoles i Industrials en 1867, la de Màquines i Motors en 1880 i la d'Agricultura, Indústria i Arts de 1883. D'entre elles, la realitzada en 1867, instal·lada en l'Alameda, es pot dir que va ser la primera Fira Regional de València, i a va suposar, a xicoteta escala un precedent de l'Exposició Regional de 1909, ja que s'hi es van exposar els productes agrícoles, industrials, obres d'educació i art de la regió.

L'exposició de Regional d'Agricultura, Indústria i Arts de 1883, va comptar amb la presència de 1721 expositors, distribuïts en 40 pavellons i va superar els 200.000 visitants.

Van haver de passar més de 20 anys perquè València tornara a tindre una exposició regional, en esta ocasió organitzada per l'Ateneu Mercantil i de la mà del seu president, Tomás Trénor Palavicino. Un total de 2566 expositors es van donar cita en l'Exposició Regional de 1909.

L'exposició es caracteritzava pel desig d'una burgesia que va voler unir en un mateix certamen la tradició agrícola, folklòrica i festiva del poble valencià amb la modernitat industrial i els últims avanços tècnics, la qual cosa va donar com resultat una barreja difícil de definir, fins i tot, hui en dia.

Els preparatius de l'Exposició

En 1908, l'organització va començar els treballs de difusió i propaganda de l'exposició dirigint-se al govern de la nació, diputacions de les tres províncies de València i ajuntaments de les principals poblacions de la regió.

A principis del segle XX el poder municipal en Torrent va estar marcat per una alternança política en la composició de l'ajuntament. Un poder fraccionat on els seus components distingien els adversaris polítics com a republicans als liberals i carlins, en el cas dels conservadors. Estes diferències anaven més enllà de la política i moltes vegades transcendien al personal, entaulant-se vertaderes batalles dialèctiques. És prou realitzar una lectura de la premsa local d'este període per a comprovar l'ambient regnant en la població. El vot en Torrent es va mantindre fidel a una tendència conservadora convertint-se en un feu de la Dreta Regional Valenciana a diferència de la victòria republicana de poblacions del districte com Catarroja i Silla.

L'ajuntament de Torrent va fer de la instància remesa pel comitè organitzador de l'exposició per a promoure l'assistència dels industrials i agricultors:

"... se acuerda visitar a los industriales y clases productores de esta villa para en unión del Ayuntamiento estudiar y proponer medios para concurrir a la Exposición Regional que ha de celebrarse en Valencia el año próximo" ¹.

La corporació municipal en 1909 estava formada de la manera següent:

Lamberto Miquel Ros, nomenat alcalde el 28 de maig de 1907.

Adrián Marti García, exalcalde

Tomás Ortí Andreu, exalcalde, 1r tinent alcalde.

Tomás Baviera Baviera, 2n tinent alcalde.

Francisco Mora Ros, 3r tinent alcalde.
Manuel García Labarta

José Ros Romeu

Constantino Marín Ferrer

Leocadio Ferraro Miquel

Isidro Baviera Burguet

José Muñoz Ortí

Vicente Marín Ferrer, exalcalde

Enrique Cubells

Abdón Vázquez Ramos

Luis Mora Hernández

Juan sancho Fabiá

---

¹ A.H.M.T. Actes 1907 a 1909 S14(31), Sessió ordinària del 16 d'octubre de 1908.

NUEVO MUNDO

Año XVI

Madrid 27 Mayo 1909

Núm. 803

LA INAUGURACION DE LA EXPOSICION REGIONAL DE VALENCIA

S. M., el Rey acompañado de D. Tomás Trenor y del Comité Ejecutivo al entrar en la Exposición para el acto de la apertura que se verificó con gran solemnidad el día 22 del actual

FOTO. N. M., POR GÓMEZ DURÁN

El 14 d'agost de 1908 l'organització de l'exposició va tornar a dirigir una instància a les diputacions i ajuntaments *"invitándoles a consignar en sus presupuestos del año próximo las cantidades con que hayan de cooperar a los gastos de la Exposición"* Les tremoloses arqués de l'ajuntament de Torrent van portar a la decisió de destinar els beneficis de la venda de fusta dels pins del Vedat per a tal fi:

"También se acordó se solicite de la Dirección General de impuestos y rentas la autorización necesaria para verificar por administración la corta de quinientos pinos del monte Vedat de este término así como también la corta de los pinos existentes al linde del expresado monte y que son propiedad del municipio, así mismo la expurga de los restantes pinos para con el producto de todo ello atender a los gastos del presupuesto o del concurso a la Exposición Regional que ha de celebrarse en Valencia" ².

El districte de Llíria va inscriure la seua participació a l'exposició en bloc i l'organització va veure que era la millor fórmula per a mostrar la variada producció agrícola dels diferents districtes i comarques de la regió, organitzant-se com a instal·lacions col·lectives, també amb el propòsit d'evitar les despeses que hagueren suposat a cada expositor realitzar una inscripció per separat. D'esta manera es presentà el districte de Torrent

---

² A.H.M.T. Actas 1907 a 1909 S14(31), Sessió ordinària del 6 de novembre de 1908

que agrupava la majoria de productors agrícoles de la població.

"El distrito de Torrent. La feliz iniciativa de los productores del distrito de Liria, de concurrir en bloque a la Exposición, es secundada con entusiasmo por otros distritos, y seguramente todos los de la provincia harán lo mismo. Presididos por D. Juan Bautista Valdecabres se reunieron ayer tarde los alcaldes de los pueblos del distrito de Torrent, con objeto de acordar la forma de concurrir a la Exposición. Reinó gran entusiasmo y se nombró una comisión, compuesta del Sr. Valdecabres y de los alcaldes de Torrent, Manises, Catarroja y Picasent, con objeto de organizar todo lo referente a este asunto" ³.

Amesura s'acostava la data d'inici de l'exposició s'ultimaven els preparatius i des de l'ajuntament a principis d'any es feia una crida a la seua participació:

"Se acuerda invitar a todos los industriales y agricultores de la localidad para que concurren con sus productos a la Exposición Regional que ha de celebrarse en Valencia en el mes de mayo próximo" ⁴.

---

³ La correspondència de Valencia, 5 de gener de 1909, pàg., 1, també en Las Provincias: diario de Valencia, pàg. 1., també en El Pueblo: diario republicano de Valencia, pàg. 1.

⁴ A.H.M.T. Actas 1907 a 1909 S14(31), Sessió ordinària del 15 de gener de 1909

Gerardo Martí Gonzáles retratat
al concurs de l'Exposició
Regional Valenciana de 1909
on va obtindre premi. Fotografia
atribuïda a Carmen de
Segrelles. A.H.M.T. Ref.1.903.

L'Exposició en marxa

L'exposició ocupava una extensió de 164.000 metres quadrats. El 22 de maig, a les 12:30 de la vesprada es va procedir a la solemne inauguració de l'Exposició Regional Valenciana. El Rei Alfons XIII, acompanyat del President del Consell de Ministres, D. Antonio Maura, i tot un sec d'autoritats militars, civils i religioses, va fer-ne l'entrada solemne al recinte del certamen, sent rebut per la primeres autoritats de la ciutat i el Comité Executiu de l'exposició. Aquella vesprada, després dels protocol·laris discursos, el mestre José Serrano tancaria l'acte amb la interpretació a càrrec de 1.100 músics, de l'"Himne a l'Exposició", actual Himne Oficial de la Comunitat Valenciana, i a petició del Rei va ser interpretat una segona vegada. Començava el certamen i tots els actes programats, que durant 233 dies es van prolongar fins al 9 de gener de 1910.

D'entre tots els actes programats pel comitè de l'exposició, els concursos van ser sens dubte els que més públic atreien. Amb paraules de D. Tomàs Trénor, els concursos resultaven instal·lacions actives, vives, que ensenyaven molt i cansaven poc i si s'hagueren realitzat tots els proposats pel comitè haurien eixit a u per dia. En alguns d'estos van participar torrentins, que de vegades, no estar inscrits en com a expositors, no podem saber en amb quina quantitat van estar presents, llevat que reberen un premi o menció.

Es van celebrar: Concurs Regional de Bellesa, de Clavells, Hípic Internacional, Automobilístic, Atlètic, de bolquers i

treballs artístics amb flors naturals, de fruites i hortalisses, d'aeròstats, filatèlic, de ramaderia, etc.

La premsa ens parla de la participació de Torrent en el concurs de trages regionals:

*"De Torrente y otros pueblos de la región vendrán mujeres hermosísimas, luciendo ricos trajes típicos del país, a disputare los premios del concurso de trajes a la española y valenciana y de prendidos de flores"*¹.

També va ser inclosa una visita a Torrent en el recorregut del concurs de la caravana automobilística que es va celebrar del 9 al 14 de juny, encara que l'organització va optar finalment per un altre recorregut que va transcórrer en terres castellonenques:

*"Realizaran los automovilistas varias pintorescas excursiones para visitar, entre otros lugares la Albufera, Porta Coeli y el Monte Vedat de Torrente"*²

La fotògrafa Carmen Sanz Campos, establida en Torrent aproximadament des de 1899, coneguda amb el pseudònim comercial de Carmen Segrelles³, va obtindre un premi amb el retrat de Gerardo Martí González, posant amb trage típic, en el concurs de fotografia.

¹ ABC. Domingo 22 de agosto de 1909, pág. 11.

² 'La Correspondencia de España: diario universal de noticias' - Año LX Número 18693, 17 de abril de 1909.

³ Sanchis Alfonso, José Ramón, Rodríguez Molina, Mª José. Un segle de fotografia i fotògrafs a Torrent (1839-1939). La seua relació amb la ciutat de València. Torrent 2010. Pag.174

Torrent en el Palau d'Agricultura

L'edifici que albergava el Palau d'Agricultura, obra de l'arquitecte Francisco Almenar, estava compost per un gran pavelló de 700 metres quadrats, amb una cúpula de 17 metres d'altura, i dos pavellons laterals de 400 metres quadrats cada un units al pavelló central per galeries de 65 metres de llarg per 12,60 d'ample. Van ser vint-i-cinc les poblacions exposidores en la secció d'Indústries i agricultura, amb 524 instal·lacions d'indústries i 142 d'agricultura, donant un total de 666. València encapçalava la llista d'expositors amb 516 instal·lacions, seguida de l'Alcora amb 30 i a continuació Torrent, amb 16. 4 corresponents a indústria i 12 a agricultura.

El Palau d'Agricultura va ser el que més representació de Torrent va tenir-hi. Constava de tres rotondes, a dreta, esquerra i centre, un camp d'experimentacions agrícoles, dos galeries i un pavelló annex. En la rotonda central es trobava l'exposició dels cellers del Realon, propietat de D. Tomás Miquel, amb una extensa mostra de vins blancs i negres. En la galeria de la dreta es trobaven els expositors del districte de Torrent.

La revista La Il·lustració Artística, en l'article sobre l'exposició publicat el 12 de juliol, es feia eco de la instal·lació dels productors locals: *"Torrente nos muestra sus exquisitos vinos, aceites y frutas"*.

De maig de 1909 a gener de 1910 es va publicar la revista *"Valencia, literatura,*

arte y variedades", editant-se 27 números. Esta revista es dedicava a narrar tot el que succeïa en l'exposició i anar mostrant el contingut dels pavellons. En dos ocasions es va mencionar la representació de Torrent, i gràcies a esta publicació coneixem que van estar presents les famoses graneres dels nostres granerers:

*"El distrito de Torrente posee una muy completa instalación, en la que nada falta, desde sus frutos más notables hasta las célebres y exclusivas escobas"*¹

En la segona menció que publicà la revista es publicitava el famós vi de Torrent:

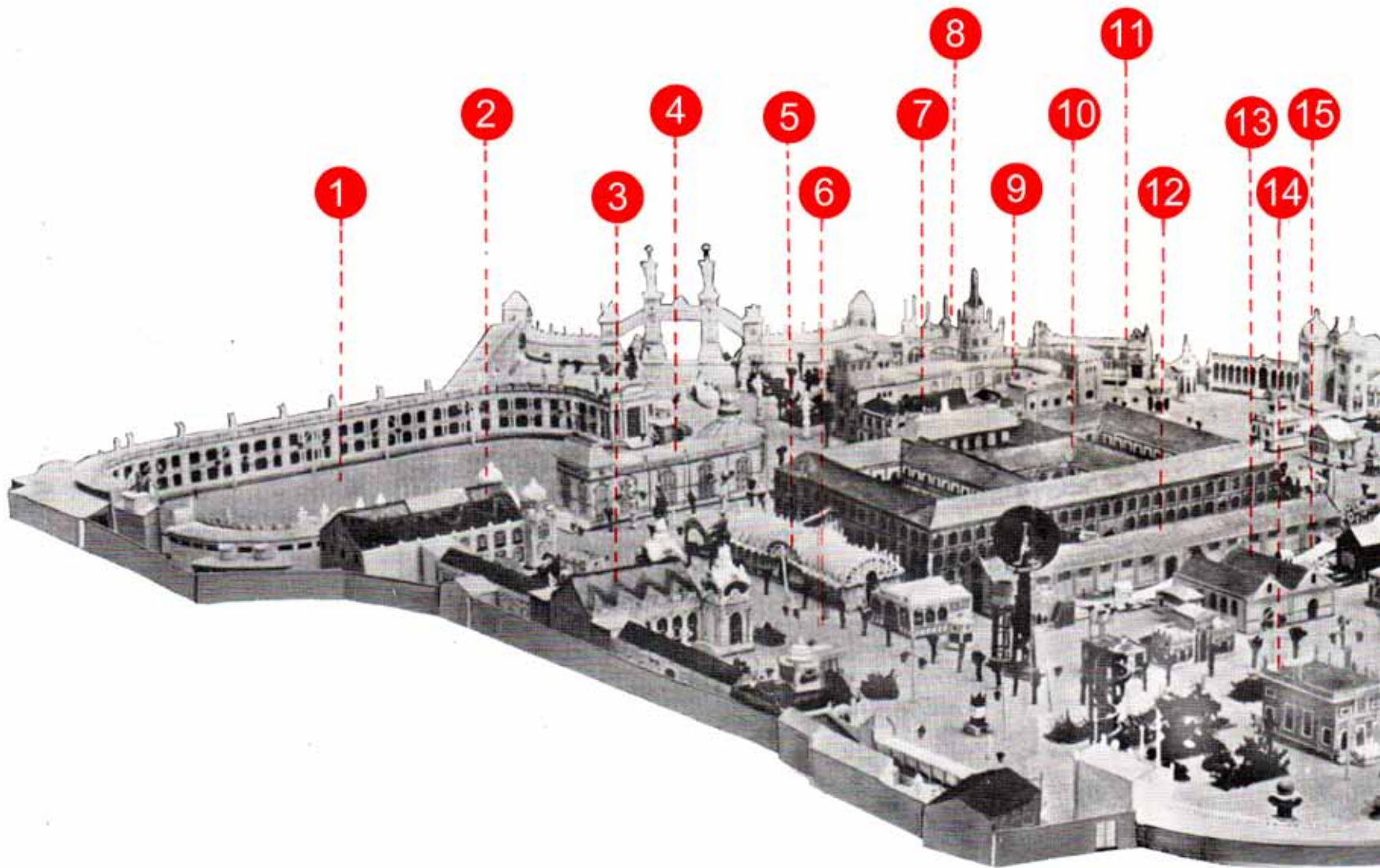
"Nuestros cosecheros de vino han echado, por decirlo así, la casa por la ventana, a pesar de que los tiempos no les son muy propicios. Las bodegas de Realón, famosas entre los consumidores de sus bien acondicionados productos, los exhibe originalmente, formando con ellos algo así como la entrada a un cuerpo de bodega".

Esta menció de l'entrada d'un celler sabem que corresponia a un productor cridat Sala de Torrent, però que no apareix com a expositor individual:

*"[Pabellón de Agricultura] una reproducción en pequeño de la bodega del Sr. Sala de Torrente"*².

1 Revista Valencia. Literatura – Arte – Actualidades, 29 de setembre de 1909, pág. 12.

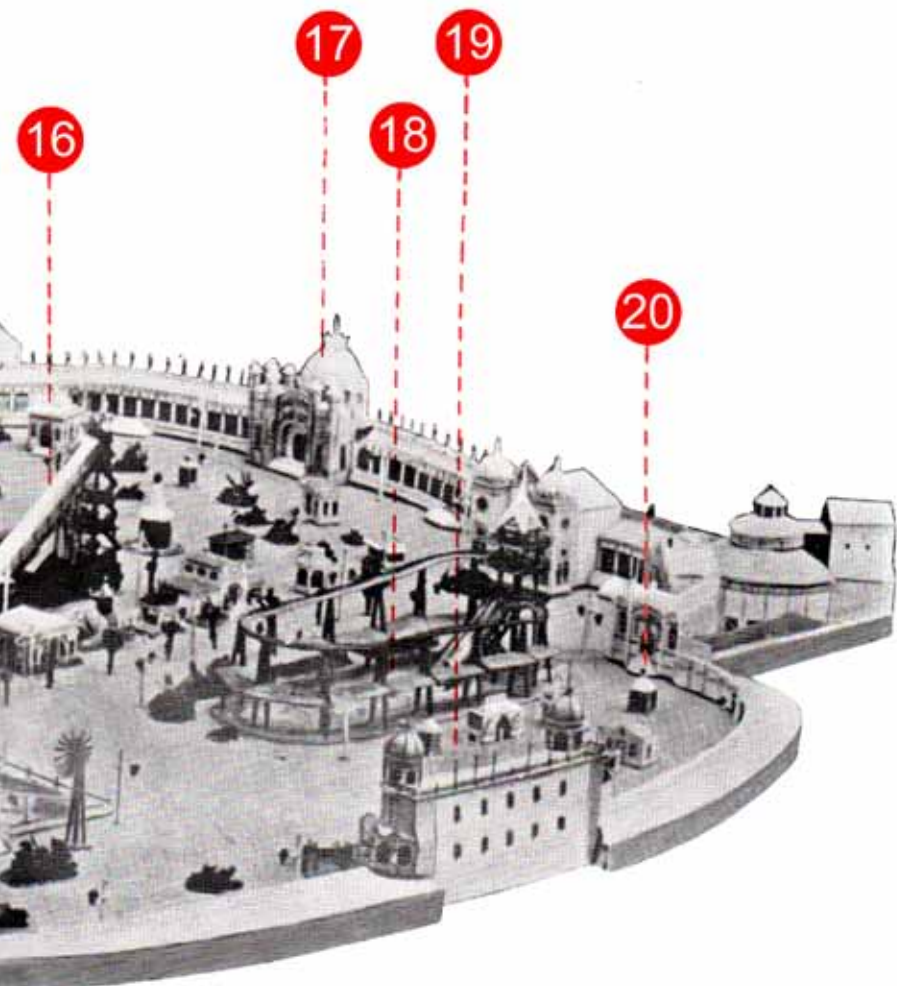
2 La correspondencia de Valencia: diario de noticias: eco imparcial de la opinión y de la prensa, 21 de maig de 1909, pág. 2.

- 1 Gran Pista
- 2 Saló d'Actes
- 3 Palau de Foment
- 4 Gran Casino
- 5 Umbracle
- 6 Pedagogia
- 7 Asil de la Infància

- 8 Patrimoni Real
- 9 Palau de l'Ajuntament
- 10 Palau de la Indústria
- 11 Palau Diputació
- 12 Instal·lació de Maquinària
- 13 Sala de Motors
- 14 Junta Obres del Port

- 15 Muntanya Russa
- 16 Muntanya Suïssa
- 17 Palau d'Agricultura
- 18 Bassa
- 19 Font Lluminosa
- 20 Aigües de Torrent

Desconeixem quants van ser els xicotets expositors que van concórrer en l'exposició com a part del districte de Torrent, ja que només van quedar reflectits aquells que van realitzar la inscripció individual. Tal és el cas d'Andrés Hispano Miranda, un agricultor de Torrent, que tenim constància d'ell gràcies al concurs de fruites i hortalisses que es va celebrar el 9 de juliol al Palau d'Agricultura. Van ser 17 els concursants inscrits, i en representació de Torrent, Andrés Hispà va exposar una bona mostra de creïlles, tomaques i cebes, rebent com a premi una menció honorífica ³.

Estes dades ens porten a la conclusió que van ser molts més de 16 els expositors que van acudir de Torrent a l'exposició, però que pels motius reflectits anteriorment no han arribat en data de hui els seus noms.

³ Las Provincias: diario de Valencia, 10 de juliol de 1909, pàg. 2.

Torrent al Palau de Foment

El Palau de Foment era un pavelló destinat a mostrar les obres públiques, com a ports, mines, ferrocarrils, etc., però també va ser utilitzat per a exposar objectes i treballs relacionats amb l'educació. Es tractava d'una construcció composta per tres mòduls, amb una nau central de 32 metres de llarg i 23 d'ample. El disseny va ser realitzat per l'arquitecte Carlos Carbonell, i es considera que era un dels millors edificis de l'exposició.

Este pavelló albergava una secció denominada d'Instrucció, on es va mostrar la instal·lació de les mestres de Bétera i Torrent, junt amb la instal·lació de material d'ensenyança per a escoles, de la casa Volckmar, de Leipzig.

Els mestres de Torrent D. Victorià Andrés López i Sra. Dolores López van acudir al certamen exposant els treballs dels seus alumnes, recolzats per l'ajuntament:

“Así mismo se acordó prestar el apoyo necesario a los maestros de las Escuelas de esta villa para que puedan concurrir y exponer objetos y labores de su enseñanza en la Exposición Regional Valenciana sufragando los gastos necesarios con cargo al presupuesto municipal”¹.

El 13 de juliol es van mostrar els treballs dels alumnes de Torrent, tal com va quedar reflectit en la premsa:

---

¹ A.H.M.T. Actes 1907 a 1909 S14(31), Sessió ordinària del 7 de maig de 1909

“Durante todo el día último han continuado en la Exposición las visitas gratuitamente concedidas a los acogidos en la Asociación Valenciana de Caridad y a los alumnos más aplicados de las Escuelas públicas de la región. De estos últimos, ha correspondido a los de las escuelas de ambos sexos de Torrente, Godella, Burjasot y Catarroja. Tanto los niños de las referidas escuelas como los acogidos en la Asociación de Caridad, han visto muchas atracciones y han sido obsequiados con dulces y otros artículos en algunos puestos”².

El senyor Victorià i la senyora Dolores van obtindre una medalla de plata i or respectivament en l'Exposició Regional pels seus treballs.

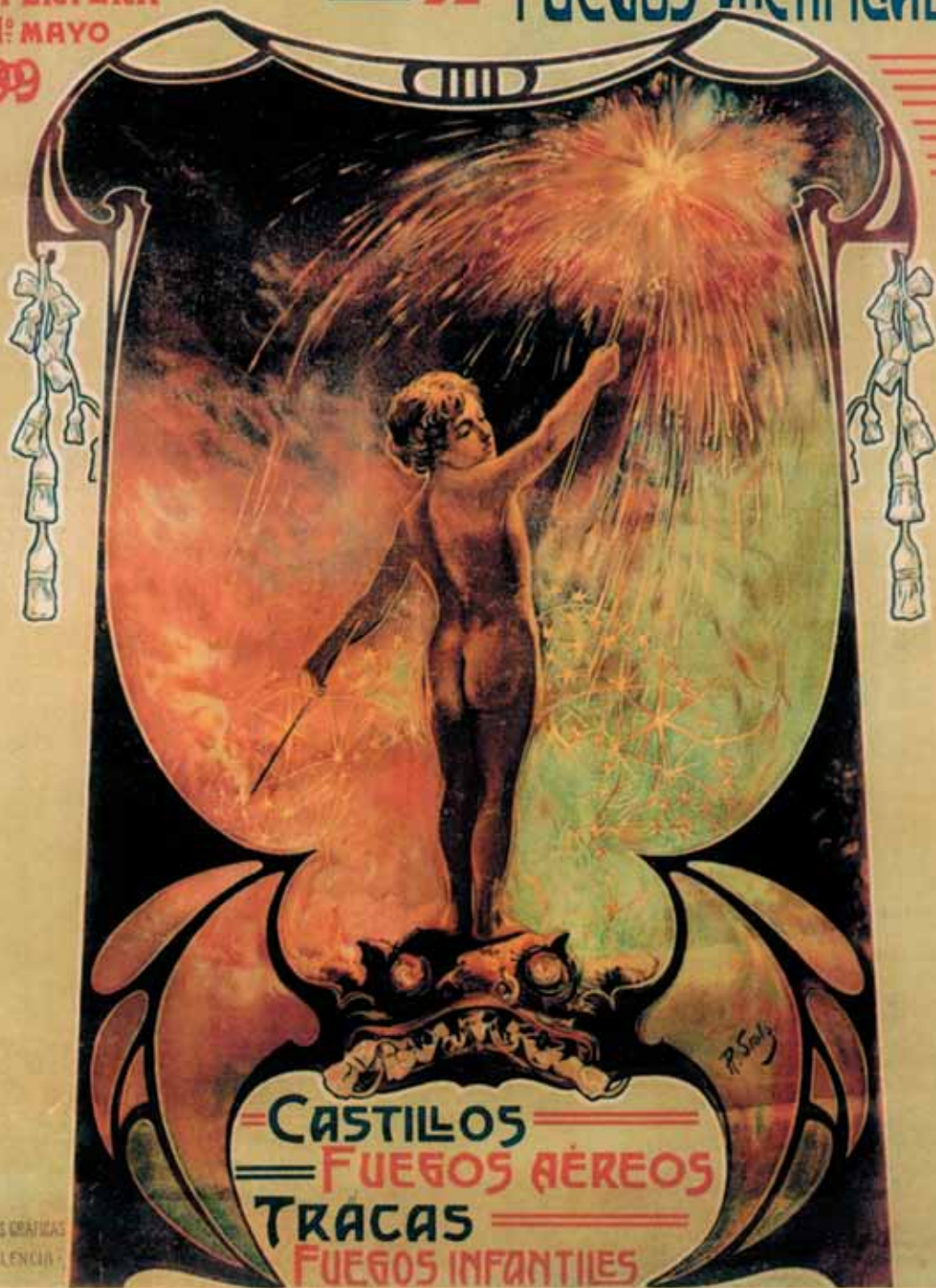
---

² La correspondencia de Valencia: diario de noticias: eco imparcial de la opinión y de la prensa, 14 de juliol de 1909, pàg. 1 i 4.

EXPOSICION REGIONAL DE VALENCIA
CONCURSO INTERNACIONAL
DE FUEGOS ARTIFICIALES

APERTURA
1º MAYO

1999

CASTILLOS
FUEGOS AEREOS
TRACAS
FUEGOS INFANTILES

ARTES GRAFICAS
VALENCIA

Pirotècnics de Torrent en l'Exposició

D. Tomás Trénor va escriure en la seua memòria de l'exposició referint-se als concursos pirotècnics: *"Siendo valenciano el certamen, la nota principal de sus fiestas y diversiones no hay que decir cuál había de ser"*.

Es van realitzar concursos d'internacionals castells i focs aeris i amb caràcter regional, concursos de traques. Estos concursos eren els que més públic atreïen a l'exposició i l'organització va acordar el 19 de juny que l'entrada en la Gran Pista per a les festes de Focs artificials fóra debades¹.

Torrent era una de les poblacions amb més tradició pirotècnica, ja que tenia tres famílies de renom com van ser Jericó, Parra i Miquel "Cafis".

Els dos primers van ser els que van participar en els concursos de l'exposició. Pasqual Parra Mora comptava amb 59 anys en 1909, i des de finals del segle XIX ja havia obtingut grans èxits en certàmens com la Fira de Juliol². El 4 de juliol va participar en el concurs de castells de l'exposició, apareixent diverses ressenyes en la premsa de l'èxit obtingut:

"Mañana, a las diez y media de la noche, se disparará un gran castillo de fuegos artificiales de concurso, confeccionado

---

1 Trenor Palavicino, Tomás. Memòria de les exposicions Regional Valenciana de 1909 y Nacional de 1910. València, 1912. pàg. 76.

2 La biografia completa de Pascual Parra y Vicente Jericó pot consultar-se en l'estudi del llibret de 2009 "Pirotècnia en Torrent".

*por el pirotécnico de Torrent, D. Pascual Parra. Los precios de las localidades son los siguientes: Palco de pista, con seis entradas, 4 pesetas, palco principal, con cinco entradas, Bellas Artes, 3,50, silla terraza, Bellas Artes, 0,60, silla pista, 0,50. Timbre a cargo del público. En el precio de las localidades va incluido el importe de entrada a la Exposición."*³.

*"Castillo de fuegos. Ha sido quemado esta noche, en la gran pista de la Exposición, el sexto castillo de fuegos del concurso que, hace algún tiempo empezó. Este había sido confeccionado por Pascual Parra, de Torrent. Ha sido aplaudidísimo por el público, que era enorme"*⁴.

*"Anoche, a las once, se disparó en la Pista de la Exposición el sexto castillo del concurso, que estaba a cargo del pirotécnico de Torrent, Pascual Parra. La concurrencia fue muy numerosa. El viento que soplabo perjudicó algo el éxito, pero no obstante, el público aplaudió varios fuegos sueltos que ofrecían alguna novedad, la traca aérea y la pieza final del castillo, que era un artístico templete"*⁵.

La família Jericó va aportar als concursos de l'exposició la seua especialitat en traques. Vicente Jericó Labarta tenia 50 anys en esta data i els seus fills Vicente,

---

3 'La Correspondencia de España: diario universal de noticias' - 3 de juliol de 1909, pàg. 2.

4 'La Correspondencia de España: diario universal de noticias' - 5 de juliol de 1909, pàg. 4 i 7.

5 Las Provincias: diario de Valencia, 5 de juliol de 1909, pàg. 2.

PROYECTO AL
a general de la Gr

Vista general de la Gran Pista, lloc on se celebraven els concursos de castell i traques.

Gaspar i Alfredo continuaven amb la professió. El 4 de juliol va participar en el concurs de traques obtenint un premi:

*"[SEGUNDA SESIÓN DEL CONCURSO DE TRACAS] La novena y última fue de Vicente Jericó, de Torrente, y demostró ser un pirotécnico de gusto por lo artísticas que resultaron las guirnaldas que quedaban encendidas al quemarse la traca, por las candelas romanas, y hubo también traca aérea, paquete de salidas y el delirio en forma de tres canterillos monstruos"*⁶.

*"Los premios. Reuniose ayer el jurado, presidido por el Sr. Donat para adjudicar los premios ofrecidos a las mejores tracas, acordando concederlos en la siguiente forma (...) Premios de 50 pesetas a Vicente Jericó, de Torrente..."*⁷.

⁶ Las Provincias: diario de Valencia, 5 de juliol de 1909, pàg. 2.

⁷ 'La Correspondencia de España: diario universal de noticias' - 16 d'agost de 1909, pàg. 2.

El dia 20 d'agost va tornar a disparar, esta vegada fora de concurs amb una gran traca de luxe, repetint el 18 de novembre, amb una altra traca de gran longitud i acompanyat per bandes de música:

*"Hoy, a las once de la noche, se disparará una preciosa traca de lujo de 500 metros, confeccionada por el pirotécnico de Torrente Vicente Jericó, premiado en el último concurso"*⁸.

*"A las seis de la tarde se disparará una gran traca de lujo desde la Fuente Luminosa a la Pista, confeccionada por el afamado pirotécnico de Torrente, Vicente Jericó, que obtuvo premio en el pasado concurso. Amenizarán el espectáculo varias bandas de música"*⁹.

⁸ Las Provincias: diario de Valencia, 20 d'agost de 1909, pàg. 2

⁹ Las Provincias: diario de Valencia, 18 de novembre de 1909, pàg. 1.

Autògraf de Vicent Jericó en un contracte de la fira de juliol de 1911. A.H.M.V.

Una comparece en la misma fecha que la anterior de
Vicente Jericó y manifiesta que disparará la traca
de mil metros el día de San Jaime por dentro de
la ciudad. Así lo dijo y firmó con suigo al que
certifico.

Vicente Jericó

Mario Rocamora

Nostra Senyora del Pópul

Obra núm. 168 de l'exposició
d'Art Retrospectiu

Torrent al Palau de Belles Arts

Este pavelló es trobava en la galeria situada a la dreta de l'arc d'entrada a l'exposició, i va ser dissenyat per l'arquitecte Vicente Rodríguez. Mostrava en la secció 6t d'Arts Belles una Secció d'Art Retrospectiu dels segle XIII al XVIII, on es van exposar les millors obres d'art existents en la ciutat de València i poblacions de les tres províncies. Les aportacions van ser realitzades per municipis, organismes oficials i persones que mostraven les seues col·leccions particulars. Per primera vegada, es van poder contemplar en un mateix recinte centenars d'escultures, talles, pintures, esbossos, objectes religiosos, marcs artístics, porcellanes, antiguitats, etc. Les col·leccions es mostraven en tres sales i una gran rotonda amb 12 columnes que van albergar 1125 peces, completant l'exposició 512 objectes mostrats en 9 vitrines ¹.

La parròquia de Torrent, l'Asunción de la Mare de Déu, va participar en l'exposició sent l'expositor núm. 628. Va aportar l'escultura "Nostra Senyora del Pópul" (obra núm. 168 de l'exposició), que es presentava com a escultura en fusta policromada del segle XIV, i el retaule "Nostra Senyora i el Pare Etern" (obra núm. 134 de l'exposició), catalogat com a retaule xicotet del segle XVI, amb una inscripció esborrada en la base. Ambdues obres van quedar exposades en la secció de la rotonda del pavelló.

El 21 de novembre es va posar a la venda el Catàleg de la Secció de Belles Arts que arreplegava totes les aportacions de l'exposició i el nom dels seus propietaris o entitats que els havien prestat.

Una altra aportació artística important de Torrent va ser la de Genaro Palau que va presentar un oli en la secció de pintura del pavelló.

---

¹ Catàleg Secció d'Art retrospectiu. Exposició Regional Valenciana. Any 1909. Tipografia moderna. València, 1909.

La instal·lació d'Aigua de Torrent

L'única instal·lació que es va presentar de forma independent amb un xicotet pavelló propi va ser la d'Aigua de Torrent, de Patrici Chiner Ros.

Es tractava d'un quiosc amb la retolació "*Instalación de Agua de Torrente*". Ocupava una superfície de 40 m² i estava situat enfront de l'atracció dels Urals i prop del Pavelló per a Concursos de Ramaderia de totes les classes. El seu estil arquitectònic corresponia als quioscos de mobiliari urbà modernistes, de plata quadrada amb quatre pilastres i rematat per una volta esquifada. En el catàleg de l'exposició no es menciona en cap moment la denominació d'Aigua de Torrent, simplement s'indica "quiosc refrescos", a diferència d'altres instal·lacions semblants com l'aigua de Serra que sí apareixia com a tal, presentada pel mateix ajuntament de la població. Patrici Chiner va participar

amb núm. d'expositor 1184, i malgrat de la gran fama que tenia l'aigua de Torrent i els seus aiguaders, van arribar a haver-hi més de 50 en 1905, va ser l'únic expositor que va apropar el preat element a l'exposició.

Resulta curiós que una temerosa Societat d'Aigües Potables de València, anunciara "Agua Cristalina de Alta presión", com la gran novetat pel que fa a aigües potables en l'exposició, i a més, advertia dels perills de l'aigua roïna i la provinent dels pous, indicant que l'aigua d'alta pressió era "*muy superior a la de Torrente*".

El Agua Cristalina DE ALTA PRESIÓN, no tiene bacterias patógenas y es muy superior á la de Torrente, Paterna, etc., y á la de los pozos artesianos. (*Informe oficial del Laboratorio Municipal.*)

Para inquilinos, 4'85 pesetas al mes, **150** litros diarios
— encargada la Sociedad de todos los gastos de instalación y conservación —

SOCIEDAD DE AGUAS POTABLES
Gran Vía, M, enfresuelo ▾ VALENCIA

**Banda del Centre
Musical Torrentí**

**Banda del Cercle
Musical Obrer**

Torrent en els espectacles musicals de l'Exposició

Durant els set mesos que va durar l'exposició es van realitzar setanta-cinc audicions musicals¹ per orquestres, orfeons, bandes, etc. Torrent va participar amb les seues tres bandes de música, però el gran absent del nostre folklore musical va ser el Ball de Torrent.

Entre els actes programats pel comitè organitzador hi havia diverses mostres culturals exclusivament valencianes, com van ser les danses i balls populars que durant els mesos que va durar l'exposició van ser dels festejos que van aconseguir més èxit de públic, sobretot, els que se celebraven en el centre de la Gran Pista. Precedits del so de la dolçaina i el tabalet, ingressaven al taulat situat en la pista els grups de ball, mentre que la gent s'amuntava al voltant. S'interpretava la Xàquera Vella, com a dansa antiga i cerimoniosa que constituïa per si sola tot un espectacle en l'exposició. La premsa de l'exposició es feia eco de la necessitat de recuperar estes festes populars, i en especial, del Ball de Torrent:

“Esta danza [Xáquera Vella], nos lleva de la mano a ocuparnos de otra mucho más complicada y original, que con gusto vería el público que se resucitase: el famoso Ball de Torrent.

No se nos ocultan las dificultades para ello, dado el escaso presupuesto consignado a estas fiestas populares, y es lástima. Seguros estamos que si se hubiera

¹ Trenor Palavicino, Tomás. Memòria de les exposicions Regional Valenciana de 1909 i Nacional de 1910. València, 1912. pàg. 77.

estudiado este asunto, nombrándose una comisión de artistas y tomándolo con verdadero empeño, el éxito hubiese sido grande. ¿No es tiempo todavía de hacer algo? Además, contribuir a despertar la afición a nuestras clásicas danzas, es labor a que se dedican todos los pueblos que estiman su historia, máxime si esta ofrece notas propias tan artísticas y pintorescas como la nuestra.

El Ball de Torrent era una gran baile pantomímico, de mucha variedad y movimiento y extremadamente burlesco y jocoso (...).”²

El 3 d'octubre es va celebrar la Festa de la Dansa i s'organitzaren espectacles de danses populars de la regió en la Gran Pista. Precedits de dos heralds de la ciutat amb banderoles, es van presentar els grups de ball dels Porrots de Silla, els Tornejats de Sueca, els Mariners d'Ontinyent, els ballarins de la Dansa de Xàtiva o els moros mariners i els contrabandistes, també d'Ontinyent. Com de vegades anteriors la premsa va donar en falta el Ball de Torrent:

“Tampoco se presentó el célebre baile de Torrente - ¿no habrá segunda parte en esta fiesta de las danzas?;- verdad es que requiere una regular reparación”³.

El 22 d'agost se celebrà el festival de la Creu Roja amb un programa que incloïa revetles, focs artificials, passes

² Revista Valencia. Literatura – Arte – Actualidades, 29 d'agost de 1909, pàg. 12 y 13.

³ Revista Valencia. Literatura – Arte – Actualidades, 10 d'octubre de 1909, pàg. 9.

**Banda del del Patronat de
la Juventud Obrera**

cinematogràfics, concerts i concursos de trages. El moment àlgid de la jornada va ser en les celebracions festives de la nit quan es van comptabilitzar més de dotze mil persones en el recinte firal. Aquell dia les tres bandes de música de Torrent, junt amb altres, van amenitzar la vetlada tal com conta la premsa de l'època: *"Hubo bailes populares, mucha luz, la flor y nata del mujerío valenciano, ricamente ataviadas; concurrieron tres bandas de Catarroja,*

*tres de Torrent, dos de Alacuás, dos de Mislata, dos de Aldaya y las de la Vega."*⁴

Les bandes existents en aquell any en Torrent que van participar en el festival van ser la del Patronat, la del Cercle Musical Obrer i la del Centre Musical Torrentí

---

⁴ Revista Valencia. Literatura – Arte – Actualidades, 29 d'agost de 1909, pàg. 11.

Torrent en la guia turística de l'exposició

La secretaria general de propaganda del comitè executiu de l'exposició, va editar una guia per al visitant del certamen titulada *"Valencia y su Región"*. Va ser impresa en la impremta i litografia de José Ortega, amb un preu de venda de 50 cèntims. La portada de la guia reproduïa el cartell guanyador del concurs convocat pel comitè organitzador de l'exposició, realitzat en el Cercle de Belles Arts l'any anterior, i que va obtenir el primer premi amb el lema "Emporio" i l'autor del qual era Vicente Climent. El cartell representa una al·legoria del comerç encarnat en un jove Mercuri que ofereix una corona de lloer a l'Agricultura, a la Ciència i a les Belles Arts, i l'escultura de la Victòria de Samotràcia en la part esquerra. Els escuts de les tres províncies apareixen com a taulellets d'un arc que corona la pintura, i en els angles inferiors es reproduïen els escuts de l'Ateneu Mercantil de València i la Diputació provincial.

La guia informava el viatger de com arribar a València per terra i mar, i donava tot tipus de detalls sobre els servicis que hi havia en la ciutat, restaurants, bancs, casinos, teatres, garatges, consolats, etc. Programava una completa visita a la ciutat en set dies i afegia un capítol d'excursions que cobria des de Castelló a Xàbia. Encara que l'exposició va ser inaugurada el 22 de maig, la guia va ser posada a la venda cinc mesos després, el 9 d'octubre, junt amb el "Catàleg oficial de l'Exposició".

La 8a excursió proposada en la guia convidava el visitant a recórrer Torrent, Alberic i la Presa d'Antella, indicant com podien acostar-se a estes poblacions:

"Para ir a Torrente se puede hacer la

*excursión en tranvía o en tren. El primero parte de la calle de Guillem de Castro a la izquierda de las Torres de Cuarte. Se entra en la calle de Borrull, se sale a la calle de Cuarte, se pasa por la Cárcel Modelo y el Matadero, y se sale a la carretera de Madrid a Valencia, hasta Mislata, en donde hay una Cruz gótica del siglo XVI, propiedad de Valencia. El tranvía deja la anterior carretera y se desvía hacia la derecha, entrando en el camino de Torrente. A la derecha queda el llano de Cuarte, con masías muy importantes"*¹.

La descripció de Torrent que apareix és la guia és més aïna concisa ja que no s'anomena la torre, l'església, les dos ermites existents, ni tan sols el Vedat:

*"Torrente (p. 8.489h) con calles amplias, muchas casas para veranear y un convento de frailes en un montículo cubierto de verde. A poca distancia El Chorro, que es un punto muy frecuentado para pasar un día de campo"*².

Encara que resulte increïble, per a aquell que conega actualment el paratge d'El Xorro, en la premsa s'anunciava el magnífic restaurant de Les Delícies, Casa Ferro, com a berenador que disposava d'un servei especial de paelles i qualsevol classe de menjars, a més d'oferir habitacions espaioses, còmodes i ventilades, amb una terrassa Miramar i magnífic panorama. Les ruïnes actuals del que va ser El Xorro a penes deixen imaginar l'existència de tres berenadors i més, fins i tot, amb habitacions.

¹ Valencia y su región. Guía publicada por el comité ejecutivo de la Exposición. Pág., 207

² Valencia y su región. Guía publicada por el comité ejecutivo de la Exposición. Pág., 207

≡ GUÍA Y CATÁLOGO OFICIAL ≡

EXPOSICION REGIONAL VALENCIANA 1909

LIT. S. DURÁ VALENCIA

En la visita que van realitzar a l'Exposició de les masses corals Unió de Sadurní i Artesans de Gèlida, la premsa arreplegava el seu pas pel Doll després de visitar Alacuàs i Aldaia:

“Luego pasaron al Chorro, de Torrente, donde se les obsequio con una succulenta paella en el merendero del popular Ferro. Los excursionistas regresaron satisfechos de su viaje y de las atenciones de que fueron objeto”³.

Dins de l'apartat de tramvies suburbans, la guia informava del trajecte que enllaçava la capital amb Torrent, amb el següent recorregut, preu i horaris:

“con salida en “Calle de Guillén de Castro, Cuarte, Matadero, Cárcel Modelo, Mislata, Chirivella, Alacuás, Aldaya, Torrente. Luz: roja. Recorrido: 9.167 metros. Precio: 25 céntimos. Salidas cada 12 minutos. Primera: 5:45 mañana; última, 9:00 noche. Los jueves, días festivos y visperas a las 9:00, 10:00, 11:00, 12:00 y 1:00 noche.”

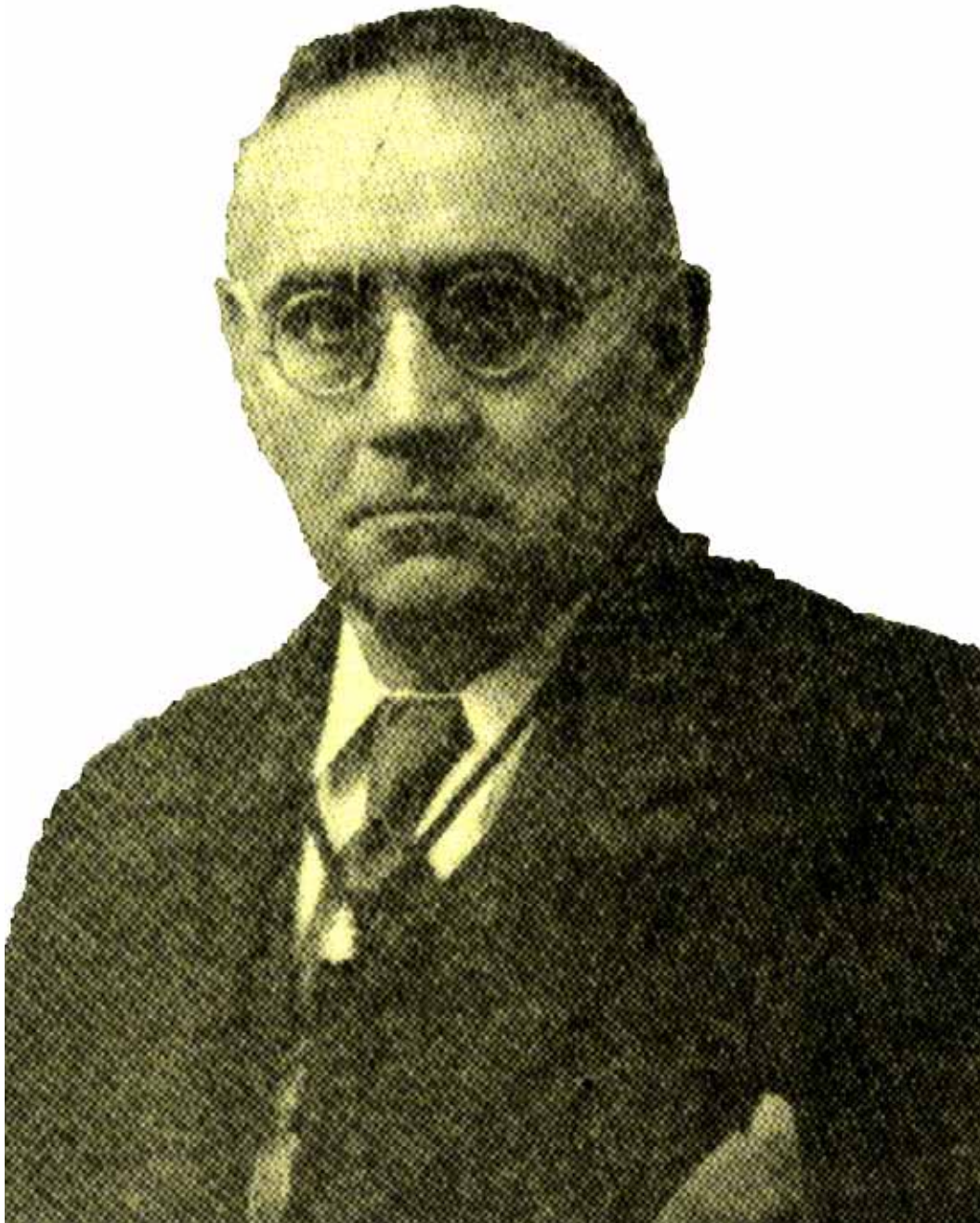
La Companyia General de Tramvies va introduir modificacions en els seus servicis de línies urbanes i suburbanes, ampliant el servici nocturn que es prestava per als dies de festa i les seues vespres a partir dels dijous. Amb esta mesura les poblacions de Catarroja, Torrent, i Massamagrell gaudien d'un ampli horari per a acostar-se a l'Exposició, tot això sense augment de tarifa.⁴

³ 'La Correspondencia de España: diario universal de noticias' - 30 de juny de 1909, pàg. 1.

⁴ Las Provincias: diario de Valencia, 16 de maig de 1909, pàg. 4.

¡ALTO Y ATENCION!
EN TORRENTE
 y en el sitio denominado el «Chorro», por el camino que bordea la acequia, encontrarán las personas de gusto acreditado el magnífico restaurant denominado «Las Delicias», 2.º merendero, que dispone de un servicio especial para la confección de paellas y toda clase de comidas.
 Existen habitaciones espaciosas, cómodas y ventiladas, con una terraza Miramar y magnífico panorama para las personas que deseen pernoctar una ó varias noches.
 Entrada para carruajes por el Camino Real de Turís, donde existe un poste anunciador á medio kilómetro de la población.
 No confundirse: 2.º merendero «Las Delicias».
CASA “FERRO”
 Se reciben encargos para toda clase de servicios. Teléfono núm. 99.—Torrente.

Anunci de premsa en el diari “El Pueblo” d'un dels berenadors de la font del Xorro. Dalt, vista actual del lloc amb les ruïnes dels berenadors

Victoriano Andrés López

Va participar amb el núm.
d'expositor 1208, en la Secció
d'Indústria.

Relació d'expositors de Torrent

Pedro Andrés Casanova

Va participar amb el núm. d'expositor 1043, en la Secció d'Agricultura, presentant vins i olis. Desconeixem més dades d'este expositor, tan sols que va obtindre una medalla de coure amb la seua exposició.

Victoriano Andrés López¹

El senyor Victorià va participar en l'exposició amb el núm. d'expositor 1208, en la Secció d'Indústria, i com a activitat de treballs de cal·ligrafia. Comptava amb 49 anys quan es va celebrar l'exposició.

Des del 10 de desembre de 1888, data en què va obtindre en propietat i va prendre possessió de la plaça de mestre titular en Torrent, va exercir la professió fins a la seua jubilació en 1928. L'escola nacional on desenrotllava el seu treball, estava situada en el carrer de l'Ermita núm. 15 (hui Ramon i Cajal), en un edifici llogat, propietat de Joaquín Martínez Orts. Va participar en nombrosos certàmens, exposicions i Jocs Florals en què va guanyar diversos premis i en l'Exposició Regional va obtindre una medalla de argent. Vivia en el carrer de l'Ermita núm. 11, i al llarg de la seua estada en Torrent, va arregar quantes notícies i efemèrides van succeir en eixos anys i quantes dades va trobar referents al passat en nombroses notes manuscrites que va plasmar al voltant de 1915-1916 en els seus

---

¹ Una biografia de D. Victoriano Andrés fon publicada en el estudio del llibret de 2007 *Els nostres carrers, la nostra gent*.

“Apuntes y datos muy curiosos referentes a esta villa tomados y averiguados por el profesor de la misma D. Victoriano Andrés López”. Més avant, va ampliar estos apunts amb successos ocorreguts fins a la seua mort. Va morir en Torrent el 19 de febrer de 1945, quan comptava amb 87 anys.

Vda. de Tomás Baviera

La viuda de D. Tomás Baviera era la Senyora Dolores Miquel Ros i va participar amb el núm. d'expositor 1033. Dos anys abans, el 25 de novembre de 1907, va ocórrer l'accident ferroviari de Riu de Canyes, on van morir set membres de la família Baviera de Torrent. Aquella desgràcia colpejà la població de Torrent i la premsa es va fer eco amb tot tipus de detalls d'allò que va succeir en la catàstrofe. Tomás Baviera Baviera va ser un acreditat comerciant i propietari local dedicat al comerç de vins amb importants relacions d'esta indústria a Barcelona i França. Va ser alcalde de Torrent de 1903 a 1905, i president del Cercle Catòlic d'Obrers, càrrec que ostentava quan va ocórrer l'accident. També va ser fundador de la Caixa Rural i la Cooperativa de guanos de Torrent. Comptava amb 52 anys el dia de l'accident, i junt amb ell van morir les seues filles Virginia, María, el seu germà Fermín i els fills d'este, Fermín, María i Bienvenida.

Desconeixem si la participació de la seua viuda en l'Exposició va ser merament simbòlica en reconeixement a la figura

Adrián Martí García

Va participar amb el núm.
d'expositor 1037, en la Secció
d'Agricultura.

del seu marit o si junt amb els expositors de Torrent es van mostrar productes de comercialitzats per la família, el cas és que va obtindre un diploma de mèrit amb medalla d'or.

Tomás Baviera Ros

Era el fill de Fermín Baviera Baviera, difunt en l'accident de Riu de Canyes, i va participar amb el núm. d'expositor 1042, en la Secció d'Agricultura, presentant vins i olis. Comptava amb 32 anys en 1909 i era casat amb Mª Rosa Ortí Sanz. Vivien en el carrer Sagra núm. 37 i tenien dos fills, Mª Rosa i Tomás. Va obtindre una medalla de plata en l'exposició

Patricio Chiner Ros

Va participar amb el núm. d'expositor 1184, en la Secció d'Indústria, i va ser l'únic expositor de Torrent amb un quiosc propi, Aigües de Torrent, registrat en l'exposició com a quiosc de refrescos. Comptava amb 32 anys en 1909, casat i amb quatre fills, Pascuala, Francisca, Consuelo i Patricio. Vivia en el carrer Gómez Ferrer núm.11.

A més de la instal·lació d'Aigües de Torrent, Patrici també es va quedar amb la concessió del subministrament de pinso per al bestiar de l'exposició, per un valor de 35,75 pessetes :

“En las últimas sesiones celebradas por la comisión organizadora del concurso de

ganados fueron abiertas las plicas de los que aspiraban al suministro de piensos y camas para los ganados, adjudicándose la exclusiva a la plica presentada por D. Patricio Chiner, vecino de Torrent” .

Dolores López

Era mestra i va participar amb el núm. d'expositor 1209, en la Secció d'Indústria, presentant treballs de les seues alumnes. Desconeixem hui dia les seues dades biogràfiques, ja que l'única referència ens ve donada pel catàleg de l'exposició, on s'indica que vivia en el carrer de l'Església. Ni en els estudis realitzats sobre els mestres en Torrent, ni tan sols en el padró d'habitants apareix referència d'ella. Va obtindre una medalla d'or en l'exposició.

Vicente Mañes García

Va participar amb el núm. d'expositor 1039, en la Secció d'Agricultura, presentant olis. Era natural de Godolleta encara que residia en Torrent des dels nou anys. Comptava amb 59 anys en 1909 i era casat amb Pascuala Planells Veguer, vivien en el carrer Fonts núm. 7 i tenien una filla anomenada Rosario. Va ser membre de la junta de la Comunitat de Llauradors i Regants i va obtindre una medalla de coure en l'exposició.

Tomás Miquel Planells

Va participar amb el núms.
d'expositor 622 i 1044, en la
Secció d'Agricultura.

Adrián Martí García

Va ser alcalde de Torrent de 1906 a 1907. Va participar amb el núm. d'expositor 1037, en la Secció d'Agricultura, presentant vins i olis. Comptava amb 43 anys en 1909, era casat amb Valentina Planells Ribera, i tenien tres fills, Valentina, Carmen i Pascuala. Residien en el carrer de l'Ermita núm. 40. Va obtenir una medalla de coure en l'exposició.

Tomás Miquel Planells

El senyor Tomàs Miquel Planells va nèixer en Torrent en 1853, en el carrer Santa Anna, sent els seus pares el senyor Tomàs i la senyora María, tots dos llauradors. Estudià Medicina en la Facultat de València i va exercir com a metge en Torrent. Es va casar amb la senyora Juana Ruiz Ramallo, filla del registrador de la propietat, i no van tindre descendència. Fundador de la "Caixa Rural del Cercle Catòlic", més coneguda popularment com la "Caixa del Cercle", i futura "Caixa d'Estalvis de Torrent". El senyor Tomàs va ser el primer President del Consell d'Administració, càrrec que va ocupar fins a 1920.

Comptava amb 50 anys en 1909 i va participar en l'exposició amb dos inscripcions d'expositor, 622 i 1044, en la Secció d'Agricultura, presentant vins blanca i negres marca "El Realón", marca que havia patentat, i que després de la seua mort continuaria la seua comercialització durant anys per un nebot seu.

Va ser membre de la comissió Central de

la Secció d'Agricultura de l'Exposició. Va obtenir el diploma d'honor amb medalla d'or en l'exposició.

El senyor Tomás va prendre part molt activa en la instal·lació de la llum elèctrica en Torrent, així com en la fundació de l'Asil de Santa Elena. Va crear junt amb els senyors Palop i Olmos, d'Alaquàs, i el senyor Enrique Trénor, "La Torrentina", per a fabricar conserves, que posteriorment es va cridar "Unió Conservera i Arrossera". Va ser íntim amic del Cardenal Benlloch, a qui va hostatjar en sa casa totes les vegades que visitava Torrent. El 27 d'abril de 1927 va morir en el seu domicili, situat en el núm. 2 de l'actual Plaça Bisbe Benlloch, cantó al carrer Ramon i Cajal. Esta vivenda va ser edificada sobre un gran camp de garroferes i estava composta de planta baixa amb diversos departaments, corral amb hort, cellers, coberts, pis principal, etc., i arribava pel fons fins al carrer dels Moralets. Com el senyor Tomàs no va tindre fills va disposar substancioses donacions i llegats per a les obres socials torrentines com la Beneficència i l'Asil, sense oblidar els més necessitats assidus del "Mont de Pietat de la Caixa Rural del Cercle Catòlic. Entre els béns de la testamentària estava la casa que per la seua situació, en el centre de la població, interessava a la Caixa d'Estalvis la seua adquisició, ja que fins a la data desenrotllaven la seua activitat en una casa del carrer Baviera. Així que, per mitjà d'escriptura de compravenda, el 7 de juliol de 1928 va ser adquirida, inaugurant-se les noves instal·lacions el 17 de febrer de 1929.

Genaro Palau

Va participar amb el núm. d'expositor 363, en la Secció de Belles Arts / Ensenyança Artística

En l'actualitat sobre el solar d'aquella casa s'alça l'Ajuntament de Torrent.

Lamberto Miquel Ros

Membre molt actiu en la política local, sent alcalde de Torrent en les dates de celebració de l'exposició. Va pertànyer a la junta del Cercle Catòlic Obrer i de la Comunitat de llauradors i regants. Va participar amb el núm. d'expositor 1034, en la Secció d'Agricultura, presentant garrofes, vins i olis. Comptava amb 32 anys en 1909 i era casat amb Presentació Martínez Andreu, amb domicili en el carrer Cambrils núm. 10, actual Mare de Déu de la Purificació. Va obtindre una medalla de coure en l'exposició

Ignacio Morsi Medina.

Va participar amb el núm. d'expositor 734, en la Secció d'Indústria, exposant instruments de canya comuna. Probablement este propietari és el que va portar les famoses graneres de Torrent a l'exposició. Vivia en el carrer sant Cristòfol núm. 19, i comptava amb 64 anys quan es va celebrar l'exposició. Era natural de Xiva, viudo i amb tres fills, José, Ricardo i Filomena, havent establert la seua residència en Torrent en 1908.

Cristóbal Ortí Besó

Va participar amb el núm. d'expositor 1040, en la Secció d'Agricultura, presentant vins, olis i garrofes. Comptava amb 54 anys en 1909 i era casat amb Ignacia Planells Carratalá. Vivien en el carrer Canonge Gisbert núm. 2 i tenien un fill cridat Ricardo. Va obtindre una medalla de plata en l'exposició.

Genaro Palau

Va participar amb el núm. d'expositor 363, en la Secció de Belles Arts / Ensenyança Artística, presentant un oli. Comptava amb 41 anys en 1909.

Genaro Palau Romero va nàixer en Torrent en 1868, fruit del matrimoni format per José Palau Miranda i Pascuala Romero, ambdós naturals i veïns de Torrent. El senyor Genaro va ser un artista precoç, aconseguint el seu primer guardó als dotze anys en la Fira de juliol de 1880. Poc abans havia començat els seus estudis en l'Escola de Belles Arts de Sant Carles. Als catorze anys ja exposava la seua obra en aparadors de València, costum habitual entre els artistes de l'època. Al complir 18 anys és cridat al servei militar i per a evitar esta obligació, s'organitzà una exposició, per a la qual, diversos artistes valencians donen les seues obres. Dels diners recaptat en la venda de les obres, Palau va poder pagar la quota que li evitava d'incorporar-se a files. Anys més tard tornarà este mateix

Santiago Puig Torán

Va participar amb el núm.
d'expositor 1035, en la Secció
d'Agricultura.

favor donant obres d'art per a alliberar un altre recluta.

A principis del segle XX accedeix com a professor auxiliar de paisatge en l'Escola de Sant Marcos i el 1927 obté una càtedra. En 1894 es troba a Sevilla i allí coneix a la que seria la seua esposa, Berta Díaz Benjumea. Es casen i tenen la seua primera filla: María Berta i els dos següents Pepita i José naixen a València i María Dolores, ho fa en Torrent. Després de la seua estada a Sevilla, Genaro es converteix en un gran autor de cartells de bous, sent el primer autor que dibuixa a "la dona" en els cartells. També crea il·lustracions per a publicacions com "Blanco i Negro", "Semana Gráfica" o La Esfera". Com a cartellista realitza els cartells anunciadors de les Fires de Juliol de 1917 i 1918, així com el cartell de la 2a Fira Mostrari Internacional.

En Torrent existien obres de Palau en dos casinos ja desapareguts, el primer situat en el carrer Sagra, que tenia decorats els seus salons amb les obres "Dona Torrentina", "L'Ermite de Sant Gregori" i "El Convent de Monte-Sión", i el segon en el carrer del Convent, on havien dos retrats circulars del Mestre Salvador Giner i Wagner, junt amb cinc al·legories a la música. Totes estes obres van ser arrancades i restaurades i en l'actualitat pertanyen a la col·lecció d'Art Caixa Torrent de la CAM.

Genaro Palau va morir en 1 de febrer de 1933, en la casa que tenia al carrer València, Vila Cinta. Hui en dia, encara es poden veure dos de les seues obres que adornen les parets.

Santiago Puig Torán

Va participar amb el núm. d'expositor 1035, en la Secció d'Agricultura, presentant vins. Tenia 49 anys en 1909 i era casat amb l'actriu Elena Carballo. Vivien en el carrer Sant Cristòfol, i posseïen unes terres en la partida de Covatelles. L'activitat professional de Santiago Puig Torán no es limitava al territori nacional, comerciant fins i tot, a Manila.

Pascual Silla Miquel

Va participar amb el núm. d'expositor 1041, en la Secció d'Agricultura, presentant vins i olis. Comptava amb 35 anys en 1909 i era casat amb Rosario Planells Simó. Vivien en la plaça mestre Giner núm. 3 i tenien quatre fills, Dolores, Pascual, Francisco i Evaristo. Va obtenir una medalla de coure en l'exposició. Pascual Silla va ser regidor de l'ajuntament de Torrent en diverses ocasions i primer tinent alcalde sota els mandats dels alcaldes Tomàs Baviera i Juan Sancho Fabiá. Va ser el principal propietari de la Caixa Rural de Torrent.

Manuel Simó Viguer

Va participar amb el núm. d'expositor 1038, en la Secció d'Agricultura, presentant vins. Comptava amb 41 anys en 1909 i era casat amb Vicenta Gosalvo Planells. Vivien en el carrer Ros núm. 17 i tenien cinc fills, Manuel, Rosario, Agustín, Vicenta i Desamparados. Va obtenir una medalla de coure en l'exposició.

**Estatuts Sindicat Agrícola i
Cooperativa del Cercle de
Torrent (1906)**

L'entitat va participar amb el
núm. d'expositor 1047, en la
Secció d'Agricultura.

Francisco Torán Fabiá

Va participar amb el núm. d'expositor 1048, en la Secció d'Agricultura.

Francisco Torán Fabiá

Francisco de Paula Onofre Torán Fabiá va nàixer en Torrent en 1868, fruit del matrimoni entre Jaime Torán Cardona, natural de Turís, i Teresa Planells, de Torrent. A la mort de son pare heretà junt amb els seus germans Conxa i Jaume la Sènia del senyor Pedro en la partida del Safranar. Francisco i Jaume es van dedicar al comerç tèxtil i de comestibles en la casa familiar situada en la Plaça Major núm. 36. Al casar-se en 1902 amb Adela Gil Coscollá s'independitzà del seu germà. El matrimoni va tindre quatre fills, Conxa, Leonor, Jaume i Juliana. De 1897 a 1899 va ser l'administrador del periòdic local La Crònica, i regidor de l'ajuntament de Torrent de 1902 a 1907. Fundador de la Caixa Rural i Sindicat Agrícola, va ser el seu primer secretari i va estar molt vinculat en la vida política i social de Torrent. Va fer construir el Cine Cervantes a principis del segle XX. La seua participació en l'Exposició Regional va ser amb el núm. d'expositor 1048, en la Secció d'Agricultura, presentant hortalisses. Comptava amb 37 anys en 1909 i estava domiciliat en el carrer Sant Cristòfol núm. 6. Va obtindre una medalla de coure en l'exposició.

Sindicat Agrícola i Cooperativa del Cercle de Torrent

En 1884, es va fundar en Torrent el Cercle Catòlic. Igual que la resta de cercles existents a Espanya, era una entitat que pretenia atendre el millorament religiós, moral, intel·lectual i econòmic de les classes obreres. Una de les aportacions més importants que va realitzar el Cercle va ser l'establiment en 1906 de la "Caixa Rural i Sindicat Agrícola", que com resa en els seus estatuts naixia amb la finalitat d'ajudar a l'adquisició per part dels seus socis d'apers i maquinària agrícola, abonaments, plantes, llavors, animals i la resta d'elements de la producció i el foment agrícola. Gran part dels membres de la junta directiva del Cercle van exposar a l'Exposició Regional, i l'entitat com a tal, també es va presentar participant amb el núm. d'expositor 1047, en la Secció d'Agricultura, presentant guanos i abonaments fertilitzants. Va obtindre una medalla de coure en l'exposició.

Un record de l'Exposició

Actualment no queda cap rastre en Torrent del que va ser l'Exposició Regional Valenciana de 1909, però curiosament tenim un objecte: la cafetera del Chesús.

Albert Francisco Silla Martí va accedir gustosament a contar la història d'esta cafetera. A finals del segle XIX, aproximadament 1895, Vicente Silla va obrir una fonda posada on pernoctaven a poqueta nit els viatjants amb els seus carros i carretes al seu pas per Torrent. Vicente es va casar amb María Rosa Sanz en el 1890 i van tindre dos fills Alberto i Vicente Silla Sanz, heretant el primer el negoci familiar.

Igual que molts torrentins, Vicente va acudir amb el seu fill Alberto a visitar l'Exposició Regional, i entre els últims avanços de l'època mostrats en el Pavelló d'Indústria, es van fixar en una gran cafetera fabricada amb llautó. Malgrat d'haver investigat en el catàleg d'expositors no s'ha pogut localitzar un fabricant concret que es puga afirmar amb certesa com l'expositor que mostrava esta cafetera. Pare i fill van pensar que l'enorme cafetera donaria un bon servici en la fonda, així que la van adquirir per 7 duros de plata.

La cafetera es va instal·lar sobre la barra de la posada i a les 12:00 de la nit s'encenia el carbó que s'allotjava en el recipient que té per al seu ús en la seua base. El depòsit s'omplia de malta i quan a les quatre del

matí apareixien els primers jornalers i tramviaris, ja estava preparada la beguda que era acompanyada de cassalla o absenta, batejant esta barreja com un "calentet".

Els anys van passar i la fonda es converteix en restaurant a principis de la dècada dels 70 del segle XX, sent en l'actualitat un lloc de reconeguda cuina tradicional. Aquella cafetera encara existeix a casa d'Alberto Silla, actual propietari, i a més és el símbol del restaurant.

À la Ramon
i Cajal

Torrent 2015 *Placó Infantil*
per José Fernando Andreu i Mora

Amor

Benvolguts amics, com passa el temps, veritat? Fa res, un any, des d'este Racó infantil del llibret de la Falla Ramon i Cajal 2014, estàvem planejant un viatge a la Lluna, i enguany quasi sense descansar d'aquell fabulós projecte, estem a les portes de viure un altra intensa aventura, sobretot per a Eva, Joan, i tots els seus amics i amigues que formen la comissió infantil de la nostra falla.

Com coneixeu bé, la riquesa del món de les falles està en la diversitat de cadascuna de les comissions, en la pluralitat d'activitats en les que cada comissió s'especialitza, i es caracteritza. I si parlem de la Falla Ramon i Cajal, tenim clar que l'aposta per la cultura és un dels seus pilars fonamentals, i no és un aposta de fa pocs anys, és una veritable aposta des dels inicis de la comissió, representada fonamentalment pels nostres estimats Jocs Florals, tant en categoria adulta com infantil, el nostre volgut i apreciat llibret, i per últim, el nostre concurs "A Torrent no li falles" que enguany celebrarà la seua quarta edició.

Esta cultural introducció és una modesta justificació de l'existència d'este Racó Infantil dins del nostre llibret. Amb este Racó pretenem convidar els nostres menuts a que puguen gaudir de la lectura i de la riquesa de la llengua valenciana, que puguen anar coneixent algunes senyes d'identitat de la nostra terra, que comencen a veure els llibrets com a part essencial de la festa de les falles, a llegir-los, a pintar-los, a jugar amb ells; en definitiva, a estimar-los, perquè estem segurs que algú o alguns d'estos lectors, seran els futurs escriptors del nostre llibret.

I com hem fet en estos darrers anys, el fil conductor del nostre Racó és el lema de la nostra falleta infantil, que enguany va a ser elaborada per l'artista torrentí David Moreno, tot un orgull per a la nostra comissió. Quan ens plantejà el lema "El Minut blau..., com sona la Natura" es vam quedar una mica sorpresos, però a l'instant ens va captivar el seu projecte. I és que este "Minut Blau", que no sabem si és llegenda o és realitat, és un minut on el temps es para quan el dia trenca la nit, el silenci s'apodera dels nostres cors, i sols podem escoltar els seus batecs i el soroll que naix de la natura, un soroll

convertit en música, en melodies, en cants, en ritmes..., que ens transporten a un món de màgia i fantasia.

Després que David ens parlarà d'este minut tan especial, no ens hem pogut quedar quietes, volíem conèixer-lo, i podeu imaginar on l'hem trobat... Al veritable pulmó verd de la nostra ciutat. En efecte, el que esteu pensant, al nostre Vedat. Este paratge que hui en dia sembla que està totalment integrat en el paisatge urbanístic de Torrent, però que a principis del segle passat era un lloc totalment lliure, i que amaga multitud d'històries, moltes d'elles desconegudes per als xiquets i xiquetes de hui en dia, i per això hem volgut recuperar-les en el nostre llibret, perquè pensem que per respectar i voler el nostre poble, cal conèixer la nostra història. I després de cercar informació del nostre Vedat, us podem dir que és un diamant per polir, un diamant d'eixos als que el meu amic Boro Císcar, li trauria més que punta i seria un fascinant tema d'investigació. I és en este apartat on m'agradaria mencionar a Guillem Rubio, un jove torrentí que s'ha encarregat d'investigar i recopilar informació al voltant del Vedat i la seua història en el seu blog personal, on podeu trobar informació en profunditat del nostre Vedat. Com estem parlant d'un racó infantil, no penseu que estem davant d'una classe d'història. Els fets històrics estan dins de l'argument d'un conte exclusiu, i en ell, podreu trobar a més, jocs, passatempes, llistat de fallers, esbós de la falleta, i com no, les esperades fotografies i els seus saludes de Eva i Joan, els nostres màxims representants infantils.

Però Eva i Joan, a més de ser Fallera Major Infantil i President Infantil, van a ser els protagonistes del nostre conte, junt a altres amiguets i amiguetes, i Mussy, una xicoteta cria de mussol que representa a la Natura i molt prompte coneixereu i vos enamorareu d'ell com ha fet Eva..., i ja no us conte més, us convida a descobrir-lo.

Simplement ens queda desitjar que us agrade. Està escrit de tot cor i pensant en tots vosaltres, els més menuts de la casa, amb l'objectiu que passeu una estona agradable i divertida, i comenceu a voler el llibret, i veure'l com element fonamental de la nostra festa i de la nostra cultura. Esperem que us agrade.

“EL MINUT BLAU... COM SONA LA NATURA”

S'endinsa enguany esta aventura
en les entranyes del nostre Vedat
on infantessa i natura
viatgen juntes de la mà.

“Mamaaaaaaaà!!! Que ja no sóc una cria , que sóc major, i vull que em deixes eixir a passejar com ho fan les meues amigues. Sóc responsable i tornaré prompte, t'ho assegure, confia en mi. Vaaaaaaa, per favor, vaaaaaaa, que saps que sóc molt bona filla i faig tot el que tu em dius... Vaaaaaaa, perfa..., perfa...”

Us és familiar esta escena? És més que probable que com a pares o mares l'havau escoltat més d'una vegada, i com a fills o filles l'havau utilitzat per a intentar convèncer els vostres pares. I això és el que intentava fer Mussy, una xicoteta cria de mussol que volia que la seua mare la deixara eixir a pegar una volta pel voltant del Vedat. I malgrat de ser xicoteta, era cabuda, cabuda..., i seguia insistint...

- Mamà, estic farta que em tractes com una menuda. Per a allò que vols, sóc major i per altres coses encara em dius que sóc menuda – insistia una i altra vegada Mussy.

- Però filla, què se t'ha perdut a tu fora? Que en casa no estàs be? Tens tot el que necessites per a divertir-te –responia la

mare, però sabedora que Mussy no era una filla que es rendirà fàcilment.

- Vull descobrir nous paratges! Este ja el tinc molt vist, no puc eixir d'esta xicoteta pinada, ja em sé de memòria totes les classes de pins que hi ha, de tantes voltes que he volat entre ells –seguia insistint Mussy cada vegada més enfadada.

- Però, i si et passa alguna cosa, fora del nostre paratge, hi ha molt de perill, i mai em perdonaria que et passara alguna cosa –tornava a respondre la mare, però cada vegada amb menys convicció.

- Mamaaà, què em va a passar!!! Estem al segle XXI, en un paratge ideal i envoltats de tranquil·litat, no existeix cap de perill. A més, et promet que vas a saber en tot moment per on vaig a estar. Mira, – li va dir Mussy a sa mare mentre volava fins a un cartell que mostrava els senders que recorren el Vedat – este va ser el meu recorregut, t'assegure que no me n'eixiré, pots estar tranquil·la – acaba dient-li a la seua mare, sabedora que estava a punt de convèncer-la.

A Torrent podem gaudir d'un sender que recorre el Vedat. Per ell, podem anar caminant, corrent o en bicicleta de muntanya. És un recorregut molt agradable, de 4,8 km., que en un temps aproximat d'hora i mitja es pot recórrer sencer. La seua dificultat és baixa, pel que és molt recomanable per a que les famílies puguen realitzar un passeig pel Vedat. A més d'esta avantatge, hi ha altra molt important, és un sender circular molt a prop de la civilització, pel que és molt fàcil fer-ne una part, i deixar la resta per un altre dia.

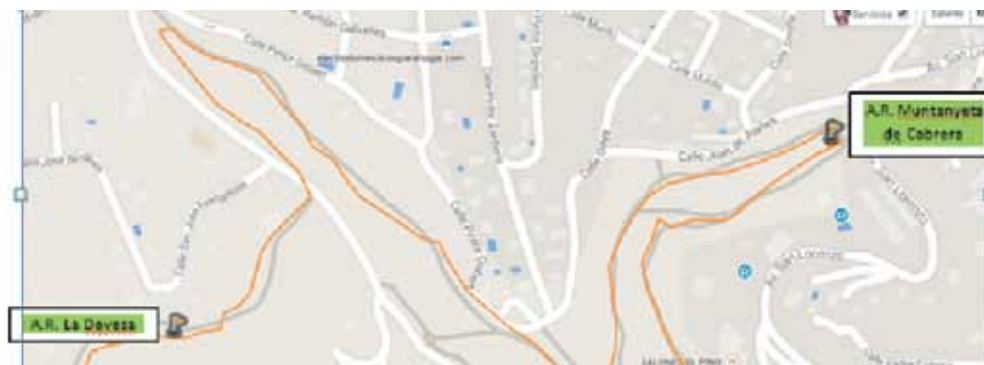
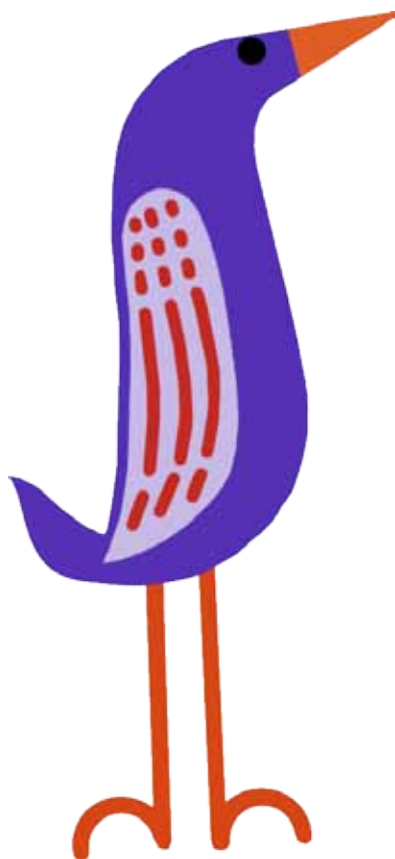
Ací podeu veure el recorregut sencer de tot el sender. Com podeu apreciar s'inicia en l'Àrea Recreativa, El Balcó, i transcorre per altres àrees recreatives com el Centre Ambiental del Vedat, la de la Canyada del Llop, la de la Muntanyeta de Cabrera o la de la Devesa, acabant per la seua forma circular en la mateixa àrea recreativa d'El Balcó.

- Bé, està bé, pots anar, però sols tens una horeta, et vull prompte a casa, abans que arribe el teu pare. Ah! I t'acompanyarà la teua germana – va dir una mare resignada.

- Moltes gràcies Mamà!!! – va dir a Mussy acostant-se a sa mare mentre li donava un bes, que feia augmentar en la seua mare els dubtes de si hauria fet bé en deixar-la anar. Mussy va eixir corrent a buscar la seua germana per a que l'acompanyarà en este primer vol fora dels quatre pins que cercaven la seua llar. En arribar al pi on la seua germana deuria estar, no la va trobar. Trista, va pensar que tot l'esforç per

a convèncer la seua mare no havia valgut per a res, i en un moment d'inconsciència infantil, va decidir anar-se'n a soles. Al cap i a la fi, què li podia passar? Era un trajecte molt senzill. I així va ser, com Mussy va eixir per primera vegada del paratge de la seua llar, seguint una ruta, molt, però, que molt senzilla, des de l'Àrea Recreativa de la Muntanyeta de Cabrera fins a l'Àrea Recreativa de La Devesa. L'havia feta moltes vegades, però és cert que mai sola. Ara bé, se la coneixia a la perfecció.

JOC 1

Mussy ha eixit del seu paratge, però no sap massa bé per on tirar. A continuació tens distintes imatges naturals del terme de Torrent. Indica-li a Mussy quines pertanyen al Vedat.

a)

b)

c)

d)

e)

f)

A pocs metres d'este lloc trobem una estampa semblant, unes xiquetes jugant que es cansen prompte del joc.

- Mamaaaà!!! – va dir Eva.

- Tiaaaaaà!!!- van dir Núria i Maria al mateix temps – deixa'ns anar a passejar pel Vedat. Hem trobat uns plànols on hi ha uns senders molt interessants i no tenen cap perduda, nosaltres seguirem les indicacions i sabreu en tot moment on estem. Va tiaaaaaaà, vaaaaaaa!

- Però, ho heu pensat bé? I què diran els vostres pares? – pregunta la mare d'Eva a les dos nebodes, que ara portaven la veu cantant.

- Ells ja ho saben i ens han dit que sí. (Resposta més que habitual, encara que no siga veritat, quans els altres pares no estan davant) – contesta Maria.

- Els ha paregut una idea genial, i aprofitaré per a agafar informació del Vedat a fi de fer un treball del col·legi – va afegir Núria.

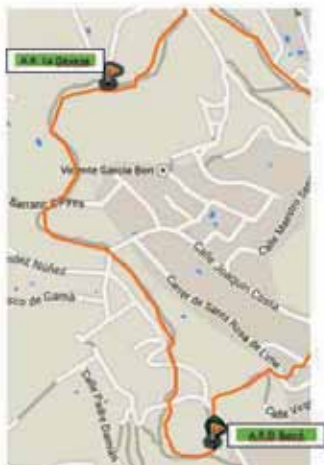
- Si mamà, jo també he de fer un treball i arreplegar informació de la flora i fauna del Vedat. És una immillorable oportunitat per a poder-ho fer – continua afegint Eva, al temps que la seua mare ja no sabia com fer forta la seua negativa.

- Tia, anem a fer esta ruta, i les tres t'assegurem que no anem a eixir-nos-en. Segur, pots estar tranquil·la – va dir Maria, mentre Eva s'abraçava perquè sabia que estaven a punt de convèncer a sa mare.

- Està bé, però heu de vindre prompte a casa. Recordeu que Joan vindrà a les sis i mitja, per anar tots junts a la festa d'acomiadament del nostre casal, i no podem faltar. I digueu-me clarament per quina banda del Vedat aneu a estar – va cedir la mare d'Eva, com abans ho havia fet la mare de Mussy.

- Anem a fer esta ruta. Començarem en l'Àrea Recreativa, El Balcó i pujarem tranquil·lament fins l'Àrea Recreativa La Devesa. És un trajecte molt fàcil i pots estar tranquil·la que tornarem a temps, t'ho assegurem – varen dir les tres xiquetes a l'hora, mentre li donaven un fort bes a la mare i tia que havien convençut sense problemes.

Eva, Núria i Maria, començaren a caminar cap el Vedat, i poc a poc anaven endinsant-se del perfum de la natura que brollava dels seus senders. Pel camí, elles anaven parlant de les seues coses, de les seues amigues, del col·legi i dels treballs que havien de fer, i, com no, de la seua falla. Les tres havien tingut el privilegi de ser Falleres Majors de forma consecutiva, havien gaudit transmetent-se la banda les unes a les altres, en un moment que mai oblidarien, i que les havia fet molt feliços. Ara era el torn d'Eva com a Fallera Major, i tant Núria com Maria estaven donant-li consells i recordant les seues vivències.

Entre rialla i rialla, xerrada i xerrada, joc i joc..., van confondre's de camí. I és que no us ho havia dit... Eren molt bones xiquetes, però un poc despistades, i vivint constantment en un món d'imaginació, tan fantàstic com irreal. Tant, que no s'havien adonat de la seua confusió i seguien i seguien xerrant, rient i..., caminant.

Al mateix temps, Mussy recorria una i altra vegada el sender que li havia dit a sa mare. Ella no volia desobeir-la, encara que ja ho havia fet en anar-se'n sola sense la seua germana, però tantes voltes el mateix ja era un poc avorrit. Mussy tenia 5 mesos de vida, era una cria de mussol típic de la zona de l'horta i en el seu continu passeig volia trobar algun amic amb qui jugar, però en el seu camí no trobava cap.

El mussol europeu (*Athene noctua*) és una xicoteta au rapaç nocturna de formes xaparras, que es caracteritza, sobretot, per un voluminós i arrodonit cap sense plomalls cefàlics. Té una longitud al voltant dels 22 cm i una envergadura d'uns 50 cm aproximadament. En el seu plomatge predominen els tons marrons i grisencs profusament clapats de blanc. Les parts ventrals són més clares que les dorsals, encara que apareixen també intensament clapades (dibuix 1). L'ample cap s'adorna amb fines taques blanques i les plomes que rodegen el pic i les cridaneres celles blanques emmarquen uns grans ulls grocs d'expressió sorpresa (dibuix 2). La cua és curta, igual que les ales, que tendeixen a ser arrodonides; tant una com altres apareixen abundantment barrades amb franges terroses. El vol és ràpid i marcadament ondulat. Al ser una au d'hàbits parcialment diürns, és molt freqüent observar la característica silueta arrodonida del mussol sobre soques, teulades o pedres, fins i tot, durant les hores centrals del dia.

Hàbitat

És molt poc exigent a l'hora de triar el seu hàbitat. El mussol s'instal·la de bon grat en una gran varietat d'ambients, des de zones riberenques a parcs urbans, així com deveses i boscs, si bé, les millors densitats es troben en espais més oberts, sobretot paisatges agrícoles no massa homogenis, en els que s'alternen cultius de secà, oliverars, arbratge dispers i erms. No és infreqüent que s'instal·le a l'interior de poblacions.

Alimentació

La dieta d'este xicotet mussol varia ostensiblement en funció de la disponibilitat local de preses. En les regions del sud, una bona part de la dieta està composta d'invertebrats (grills, escarabats, llagostí, arnes, cucs, etc.) , mentre que a mesura que s'ascendeix en latitud augmenta la proporció de vertebrats (especialment rosegadors). Al llarg del seu territori, el mussol disposa de diversos hostalers des dels que aguaita les seues preses, encara que altres vegades prospecta el sòl a la cerca d'insectes i cucs (dibuix 3).

Dibuix 1

Dibuix 2

Dibuix 3

Desplaçaments

Es mostra estrictament sedentari en tota la seua àrea de distribució; tampoc els joves arriben a recórrer llargues distàncies durant la seua dispersió, perquè s'assenten a només 30 quilòmetres del lloc on van nàixer.

Amenaces i Conservació

En ser una espècie molt adaptable i generalista no li afecta tant com a altres aus l'alteració de l'hàbitat. L'abundància de boscos aclarits i adehesats i la desforestació per a obtenir terrenys agrícoles, van beneficiar en el passat al mussol, que és la rapaç nocturna més abundant en bona part del nostre territori. Actualment, i malgrat que les seues poblacions no han patit declivis tan radicals com els d'altres rapaces, són moltes les amenaces que planen sobre este xicotet mussol, entre elles, els dràstics canvis experimentats en el camp espanyol, l'ocupació de productes tòxics en l'agricultura o la gran quantitat de baixes que pateix l'espècie com a conseqüència dels atropells. El mussol europeu es considera "De interès especial" en el Catàleg Nacional d'Espècies Amenaçades.

JOC 2

La família de les aus rapaces és molt amplia. A continuació tens distintes imatges d'espècies d'esta gran família. Assenyala les que pertanyen a la família de Mussy (Mussol europeu).

a)

b)

c)

d)

e)

En un dels seus molts vols, va decidir eixir-se'n del camí marcat. Foren uns segons, i de seguida, va tornar al seu camí. Com va veure que no passava res, va tornar a eixir un poc més de temps, i de seguida tornà al seu trajecte, i així va anar fent provetes fins allunyar-se cada vegada més, i més, i en una d'eixes eixides va enganxar la seua ala amb una deixalla de ferro que hi havia en un arbre, i de sobte, va caure a terra. Quin colp, va pensar ella, però es trobava

Mussy estava esglaiada
sense saber que en realitat
la seua innocent maldat
anava a ser molt celebrada.

- Crec que ens hem perdut o al menys no anem pel camí que toca – va dir Eva.

- Però, si estem seguint la senda, en cap moment hem eixit del sender i hem seguit totes les indicacions – va replicar Maria.

- Totes, totes...? Algunes com anàvem xerrant se les hem pogut passar, no creieu? – va preguntar Núria.

- És possible, però no hi ha perquè preocupar-se. Com diuen, tots els camins porten a Roma –va contestar Eva.

- Sí, sí, i a més, tenim mòbil i GPS – va afegir Maria, mentre treia el seu mòbil de la butxaca.

- No escolteu? – va interrompre Eva - sembla que hi haja algú plorant.

- Eva, per favor, que ens hem pogut perdre i no estem per a bromes – li va dir Núria.

perfecta i pensava que sols havia sigut un esglai. No obstant això, quan va voler reprendre el vol, es va adonar que tenia una ferida en un ala i no podia. Mussy va començar a espantar-se, no sabia on es trobava, no podia volar, la seua mare començaria a preocupar-se i ella l'havia desobeït i havia eixit del camí pactat. Mai em trobaran, pensava, i va començar a plorar.

- Calleu, calleu i escolteu – tornava a insistir Eva, mentre s'acostava a uns matolls i escoltava cada vegada més forts els crits de lament.

- Mireu! És un xicotet mussol – va dir Maria, mentre Eva apartava les branques del matolls on estava amagat.

- Fes-li una foto per al meu treball del col·legi –va dir Núria, al temps que Eva s'apropava a Mussy i s'adonava que tenia una greu ferida en una de les seues ales, i l'agafava per acaronar-la.

- Que fem amb ell? – preguntava Eva, mentre seguia acaronar-lo, ens el podíem emportar a casa i cuidar-lo.

- Val, és bona idea, jo cridaré els meus amics Marcel i Germà que el seu pare és veterinari, a veure si li pot guarir l'ala – li va respondre Maria.

- Esteu segures? Mireu-lo està més que espantat... I si el deixem ací fins que sa mare vinga a per ell? Igual l'han deixat ací i han anat a buscar ajuda – va comentar Núria, que no tenia tan clar això d'emportar-se'l.

- És cert, pots tindre raó Núria, però si el deixem ací i el descobreix algun gat o gos, de segur que ho passaria pitjor que amb nosaltres – li replica Eva, que cada vegada tenia més complicitat amb l'animal.

- Crec que teniu part de raó, però heu de prendre una decisió. Jo pense que millor se l'emportem i quan estiga bé el tornem a portar al mateix lloc – va dir Maria.

- Li haveu preguntat a ell? – insistia Núria.

- Com li vaig a preguntar? Saps que no ens compren? És un animal – va contestar-li Eva, al temps que mirava els ulls a Mussy, i estos pareixien parlar.

- Intenta-ho, parla-li i veuràs com t'entén. Que ho he estudiat en classe de Cono. Ells no parlen però sí entenen – va seguir insistint Núria.

- Eva, intenta-ho, conta-li qui eres i que anem a fer amb ell. Perdre, no perdrem res, i al menys deixarà de tremolar de por – va afegir Maria, per veure si d'una vegada es posaven d'acord.

- Sóc Eva...

Fallera Major Infantil

Arrels de vestigis d'una gran festa
que brollen al teu cor entre deliris
que ens porta l'alegria de l'arc iris
exaltes el ric bressol de la conquesta

Tu eres lluent color quan naix al dia
que exalta el teu mirar d'encisera
omplida del perfum de primavera
amb arpegis d'una dolça simfonia.

Com una espurna alegre i efusiva
s'enlaira cap al cel semblant un joc
eres tu ardent nineta com eixe foc
que exalta nostra festa i ens motiva.

Eres tu el cor sensible dels menuts
Regina d'este any en la nostra falla
el voler que brolla de tu i es fa rialla
percebre el teu mirar el ser volguts.

Els teus ulls llampen amb eixe brill
que et revelen el que sents al teu cap
i com un bell somni quedarà gravat
quan vas ser Fallera Major infantil.

Eva García i Andreu

Abraçant-lo junt al seu pit
Eva feliç el va acaronar
i Mussy prompte es va calmar
en trobar-se uns nous amics.

Amb les paraules d'Eva, Mussy havia deixat de tremolar, havia obert els ulls, fins i tot, havia emés un soroll semblant paraules d'agraïment.

- Vegeu com si que ens ha entès. Si ja us

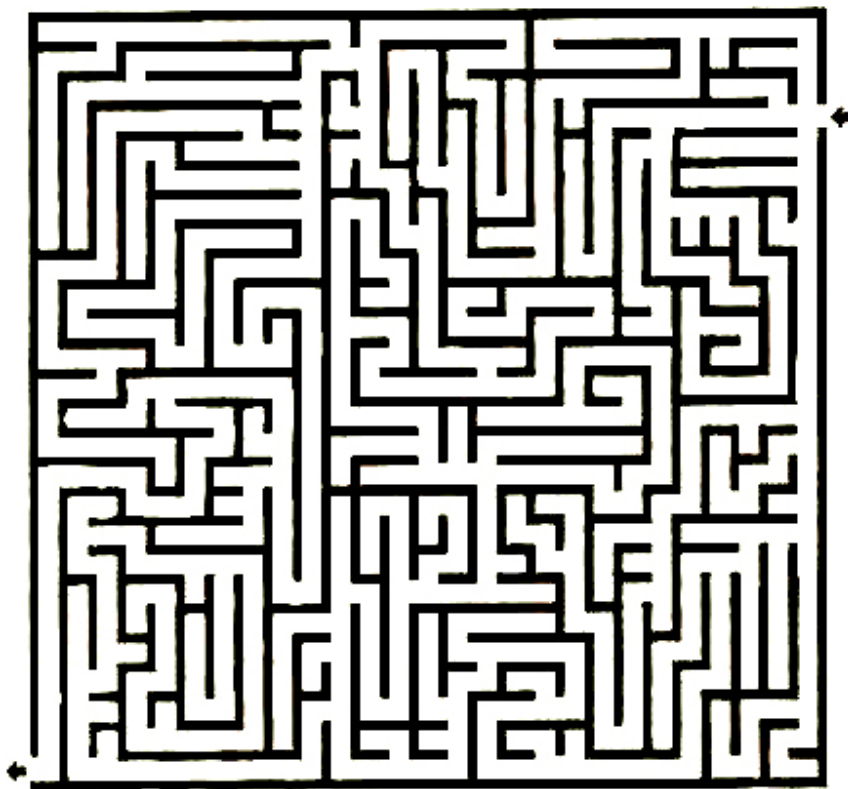
ho deia jo. Ara crec que en la seua mirada està clar que ens ha dit que se l'emportem

- va dir Núria, mentre començaven el camí de tornada.

Joc 3

Eva, Maria, Núria i també Mussy cal que tornen a casa, ajuda'ls a trobar el seu camí

- Posaré el GPS en el mòbil, perquè si no ho recordeu, ens havíem eixit del camí marcat – recorda Maria mentre teclejava la direcció de destí.

- Gràcies que ens haguem perdut, perquè del contrari, no haguérem conegut este nou amigueta – va dir Eva, que cada vegada tenia més complicitat amb el xicotet mussol.

- Per ací. Estem molt prop de l'Avinguda Sant Llorenç. Cinc minuts caminant i estem en ella. Des d'ahi tot més senzill. Després diuen que estos aparallets no valen per a res – afirmà Maria, orgullosa de que havien trobat el camí gràcies a ella.

- Quina hora serà? – va preguntar Núria. S'està fent de nit molt prompte, no m'agraden res eixos núvols tan negres que venen per ahí.

- A mi tampoc, són molt estranys, i esta forta ventolera que fa moure totes les branques dels pins... Quin canvi més ràpid – va afegir Maria, mentre Eva estava al seu aire amb el nou amic.

- Maria estàs segura que és per ací? Sembla que estem donant voltes en cercle i havies dit cinc minuts i crec que portem algun que altre més – continuava insistint Núria.

- Ací em diu tres minuts, però jo tinc la mateixa sensació. No és per esglaiar-te, però crec que jo comence a estar preocupada i a tindre una mica de por – va contestar Maria mentre s'acostava a abraçar-se a Núria.

- Maria, no me digues això. Que jo també,

també, també..., tinc una mica, no, una mica no, molta por – va dir Núria mentre s'abraçava a Maria, i Eva continuava uns passos endavant com si res ocorreguera.

- Núria estàs veient el que jo? – preguntà Maria.

- Veient? Si està tot negre, negre, i no es veu res - van contestar Núria.

- Sí, però entre la foscor hi ha resplendors blancs, que semblen, que semblen..., ulls!!! – va dir Maria amb una veu tremolosa.

- Ulls? Maria, estàs segura..., ulls? Si hi ha ulls, això vol dir que no estem soles, no? – era Núria la que ara preguntava.

Al temps que feia la pregunta, des de la foscor de la nit van començar a eixir tota classe de pardals i aus que van rodejar les tres menudes i donaven i donaven voltes voleteiant els seus caps. De sobte, quan pensaven que ja mai eixirien del Vedat, i eixe anava a ser el seu final, van escoltar una suau veu.

- Mamaaaà! No ho faré més, ho sent, jo no volia desobeir-te, però, però... –va dir Mussy en veure a la seua mare.

- M'has decebut filla, jo et vaig deixar, però no has complit la teua promesa, i mira que t'ha passat, hem tingut que vindre a salvar-te de les mans dels humans, que ja se t'emportaven i possiblement mai et tornaria a veure – li va reprendre la seua mare.

- Mamà ho sent, i ells no són roïns, m'han ajudat quan vaig caure, si no

haguera segut per ells no se on estaria en estos moments – va replicar-li Mussy, mentre el semblant de les cares de les tres xiquetes anava canviant.

- Estàs segura? Si és així, no cal aplicar sobre elles el càstig de la mare natura? – va preguntar-li sa mare, que ja ho tenia preparat tot per fer caure tot el pes de la llei de la natura sobre aquelles criatures.

- Mamà, seguríssima. Pots quedar-te més que tranquil·la amb elles, són molt bones xiquetes i m'han cuidat molt, sobretot Eva torna a insistir Mussy, al temps que el Vedat recobrava la seua llum, i Eva, Maria i Núria, poc a poc el seu somriure habitual.

- Moltes gràcies per cuidar de la meua xiqueta – va dir la mare de Mussy dirigint-se a elles – disculpeu per haver dubtat de vosaltres, però no és la primera vegada que els humans no ens respecten i aparten de la natura els seus fills. La veritat és que no sé com agrair-vos el que heveu fet per Mussy.

- No ha d'agrair-nos res, tots els humans no som iguals, i els xiquets de hui en dia estem conscienciats de la importància de la natura per a les nostres vides, i nosaltres els xiquets de Torrent som uns privilegiats de tindre el Vedat tan a prop – li va contestar Eva.

- Mamà, mamà es podien quedar a dormir i així jo tindria noves amigues per a jugar- va dir Mussy a la seua mare, aprofitant-se que estava encantada amb aquelles xiquetes.

- Per mi sense problemes, saps que els que són amants de la natura tenen obertes les portes de la nostra llar. Voleu quedar-

vos? – va preguntar-les la mare de Mussy a les tres xiquetes.

- Ho sentim moltíssim, hui no podem, tenim a les 18:30 hores una festa molt especial – va contestar Núria.

- Tenim una festa per a acomiadar-nos d'un vellet, però molt bon amic – va afegir Maria.

- Som falleres de la Falla Ramon i Cajal, i hui el nostre vell casal tanca les seues portes per a fer-se un rentat de cara i adaptar-se als nous temps, i hem d'acomiar-en d'ell – va acabar dient Eva – però pot vindre Mussy amb nosaltres i que conega a molts més amics i amigues.

- Molt bona idea!!! Mamà em deixes? Jo sí vull – va començar a cridar Mussy.

- Mussy estàs ferida, hui és impossible. El que podem fer és convidar tots els xiquets i xiquetes amics d'Eva, Núria i Maria a la festa que farem demà, i així també els mostren el nostre agraïment. Val? – li va respondre sa mare.

- I no poden ser les dos coses? – tornava a insistir Mussy.

- Mussy, la teua mare té raó, crec que cal que descanses, que encara tens la ferida oberta i demà t'assegurem que estem ací a la festa que ens diu ta mare – va dir Eva, convencent a Mussy i acomiadtant-se perquè s'havia fet tard i havien de tornar a casa, que Joan, de segur que estaria ja esperant.

A young girl with dark hair, wearing a light blue long-sleeved shirt with a white lace hem and dark pants, is looking upwards with a wide-eyed, open-mouthed expression of surprise or fear. She is standing in a lush green forest. In the upper left corner, a black crow with two bright red eyes is perched on a branch, looking towards the girl.

I com ocorre mils de vegades
una estranya casualitat
es disfressa de contes de fades
i ens regala una nova amistat.

I així fon com, Mussy es va quedar descansant, mentre Eva, Núria i Maria, tornaven corrent a casa, després de viure un fort esglai, que varen decidir quedar-se per a elles, perquè si el contaven estaven segures que, primer no se l'anaven a creure, i segon, si s'assabentaven els seus pares, les anaven a marmolar i mai més les deixarien anar soles. Entraren en casa com si res, ràpides a la dutxa, canviades i preparades per a anar a la festa d'acomiadament del vell casal.

- Com ha anat el passeig? La veritat és que tinc que reconèixer que heu complit amb el pactat, heu tornat a hora, ja esteu canviades, ara falta que arribi Joan. Però veig alguna cosa estranya en els vostres ulls, no em teniu que contar res? – va preguntar la mare d'Eva, mentre esperaven l'arribada del seu president infantil.

- Tia, a quina hora ha de vindre Joan?
– va preguntar Maria, canviant de tema i fent que la seua tia no continuarà indagat en el que havien fet.

- Ara de seguida. Però no teniu res que contar-me? – seguia preguntant la mare d'Eva.

- Crec que han cridat al timbre! – va afegir Núria, mentre s'alçaven corrent per a apujar-se al cotxe i anar a la falla.

De sobte les tres xiquetes van eixir corrent de casa d'Eva, i pujaren al cotxe del pare de Joan que estava esperant-les, deixant la mare d'Eva sense poder continuar amb les seues indagacions. Ja en el cotxe, Eva no es va poder callar, i li va xiuxiuejar a l'orelleta de Joan la seua aventura.

- Calla, no digues mentides. Ja esteu altra vegada amb les vostres històries inventades, mai no teniu prou. Com em vaig a creure que un mussol parla!!! Que l'heu salvat de morir en les mans d'un gat o un gos!!! I que us han convidat a una festa de la natura dem... Ja, ja, ja... Fins que no ho veja no m'ho crec – va dir Joan, rient-se, fins i tot, burlant-se de les seues companyes.

- Deixa'l Eva, no li contes més detalls. Com era d'esperar, és una història una mica estranya i tindrem que anar amb cura a qui li la contem per a que no ens prenguen per a boges – va afegir Maria, al temps que arribaven a la porta del casal.

- Perfecte, no t'ho cregues. Però sols et vaig a demanar una cosa, demà pel matí a les 9:30 cal que estigues a punt, que te'n vindràs amb nosaltres a una festa molt especial – va dir-li Eva a Joan que seguia pensant que li estaven prenent el pèl.

- Una festa? On? I puc convidar els meus amics? - torna a preguntar Joan, encara sense saber les xiques si ho deia de forma seriosa o seguia amb les seues bromes.

- Fes el que vulgues – li va contestar Núria

– Si ho contes possiblement et tracten com a boig. Tu diràs. El que has de fer és estar a punt a les 9:30 perquè passarem a per tu.

Els xiquets baixaren del cotxe, i canviaren la seua vessant aventurera per la formal, ja que tant Eva com Joan tingueren que formar part de la línia de protocol per a saludar tots els convidats a la festa. Com canvien les tornes, en menys d'unes hores Eva havia passat de viure una excitant aventura a estar complint amb la seua figura de Fallera Major. Però així són els xiquets, adaptables a qualsevol situació, i feliços en totes elles, perquè a totes les situacions els troben el seu punt positiu i divertit.

La festa va ser tot un èxit, bé, com casi totes les festes falleres: parlaments, berenar, música, balls... Com dèiem,

una festa com qualsevol altra, i uns parlaments també molt semblants a qualsevol altres. Perquè els fallers serem molt creatius, però a l'hora de parlar diguem sempre el mateix, i emprem tots els tòpics que es podeu imaginar: estic molt contenta, és el millor any de la meua vida, un somni fet realitat, jo no m'ho esperava....

Per acabar l'acte Eva havia preparat una sorpresa per a tots, i sobretot, per al casal. Li havia demanat a la seua cosina Irene, la poesia guanyadora de la Categoria B dels Jocs Florals Infantils de l'any 2013, on es feia un homenatge a tots els casals, i que estava inspirada en el casal que hui acomiadaven. Qui li ho anava a dir al vell casal, poesia d'uns Jocs Florals per a acomiadar-lo, uns dels actes en que ell més havia gaudit al llarg de la seua vida.

EL DESIG DEL MEU CASAL

Jo esta nit us vull contar
la història d'un amic meu
que el conec de tota la vida
i fa poc em va parlar.
Ell ha estat sempre present
calladet al meu costat
trist, alegre o molt content
i jo sense fer-li cas.
Quan entrava jo a la falla
el seu cor reviscolava
amb dolça veu em cridava
però jo mai l'escoltava.

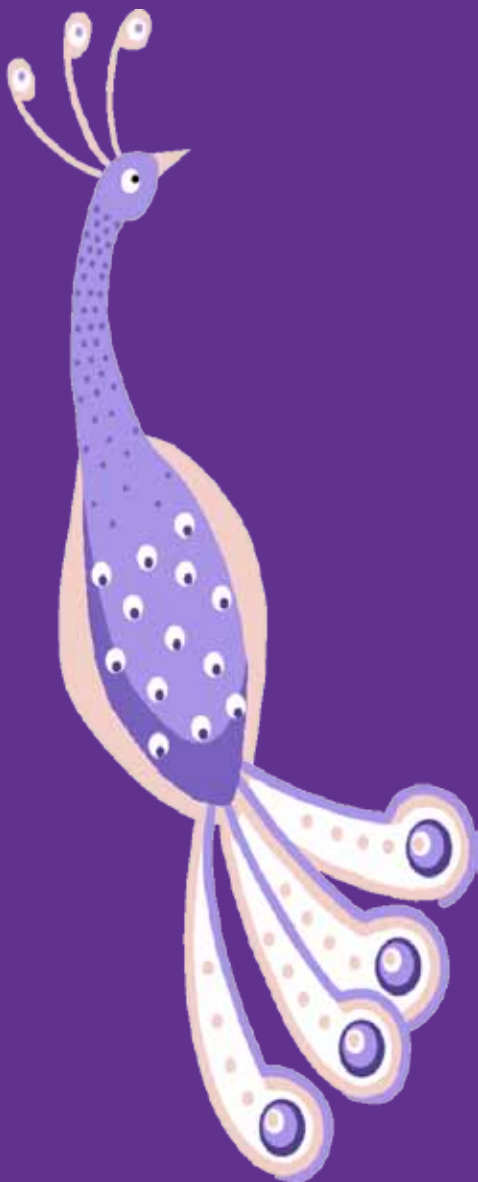
Esta dura indiferència
era molt habitual
qui anava a escoltar
el que diu un vell casal.
Impacient ell esperava el dia
tantes vegades somiat
poder parlar ple d'alegria
fugint de la soledat.
I eixe dia desitjat
per fi li va arribar,
fon per casualitat
quan jo el vaig poder escoltar.

A ell em vaig recolzar
perquè estava un poc cansada
i una veu inesperada
em parla i em va espantar.
Fantasmes, jo vaig pensar,
o es que estic tornant-me boja
però no, era reial,
el casal em volia parlar.
Comença parlant-me de mi,
contant-me molts dels secrets
que amb els anys havia vist
des de dins d'aquelles parets.

La meua primera visita,
o quan comencí a caminar
i jo en ell m'ajudava
per poder anar anant,
o quan en algunes nits
després de molt de jugar
entre ell i dos cadires
em construïen un llit.

Amb una veu entretallada
repleta de gran emoció
em conta tots els detalls
de la màgica nit d'una elecció.
Detalls, fets i molts secrets
que em contava sense parar
d'aquell any on vaig regnar
al fantàstic món dels xiquets.
Jo estava entusiasmada
escoltant bonics records
però em vaig quedar molt parada
al demanar-me el casal un favor.

“Com a mi ningú m'escolta
vull que contes als fallers
que també sóc part de la festa
i que tinc molt bons sentiments,
que plora al vore'ls feliços
que patisc amb les discussions
que m'alegre molt dels èxits
i vore complides les il·lusions.
Que vull que els fallers m'escolten
com un membre més de la falla
que vull que els fallers me parlen
i formar part de la seua vida”.

Amics ja heu escoltat el casal ens ha parlat i vol també de la festa disfrutar i participar. Jo vaig a fer el possible per complir este desig per vore el casal molt feliç rodejat dels seus amics. Per açò a tots us demane que en entrar als nostres casals no ens tornem mai a oblidar de poder-los saludar. I ells, amb un gran somriure segur que estaran encantats de contar-nos més històries del present i del passat.

En acabar de pintar, Joan s'acosta a Eva per a tornar-li a preguntar al voltant del que ella li havia contat, encara que amb un to més de burla que d'altra cosa.

- Estàs molt a soles, pensava que estaries acompanyada d'eixe animalet que t'has trobat este mati. Com dius que és deia? Ah..., i deies que parlava? Ja, ja, ja..., però seria en valencià per suposat, ja ja ja...- continuava rient Joan.

- Si tu riu, però tinc unes ganes de veure't la cara quan demà et salude, ja veuràs qui riu l'últim – contesta Eva, una mica cansada de que Joan no es creguera la seua història.

En eixe moment arribaren Maria i Núria al rescat d'Eva, i per a dir-les que s'havien quedat soles i era hora d'anar-se'n a casa i de convèncer als pares per a poder anar a dormir juntes. En escoltar-ho Joan, va eixir corrents i va ser el primer en preguntar-li-ho a la seua mare.

- Mamà, mamaà... Maria i Núria, van a dormir a casa d'Eva, jo també puc anar, vaaaaa, que demà és diumenge i tinc tots els deures fets – insistia Joan, en una escena molt similar a la que havien viscut fa unes hores.

- Pregunta-li-ho a ton pare – contesta la mare de Joan, pensant que en la trajectòria d'un a altre igual canviava de pensar.

- Papà, vaaaaa, deixa'm anar. De segur que tu de xicotet també ho feies... Vaaaaa, sols serà una nit, i així demà a migdia vaig directament al concurs culinari amb Eva, vaaaa! Vaaaa!, que ser President Infantil

sols és un any!!! - insistia, i insistia Joan, que pràcticament no va deixar opció al seu pare a decidir.

Joan torna ràpidament al grup de les tres xiquetes, per a confirmar-les que ell també es quedava a dormir eixa nit en casa d'Eva.

- Què? Tu també vens està nit? Però a tu, qui t'ha convidat? - va preguntar Núria mig enfadada.

- Jo mateixa – va contestar Joan – així seguiré escoltant les vostres invencions al voltant de mussols que parlen i boscos animats.

- Bé, no li feu cas. Que vinga – va dir Eva – així almenys demà no el tindrem que estar esperant.

- Però vas a estar calladet – va afegir Maria – i no volem escoltar altra burla, del contrari, demà te quedaràs.

I així fon com els nostres amics s'acomiadaren del vellet casal per a sempre, es dirigiren a casa d'Eva a dormir sense fer quasi soroll, perquè després de l'intens dia que havien viscut, varen caure en redó i es van adormir només entrar a l'habitació. Joan, que no tenia tanta son, continuava i continuava punxant-les, però poc a poc, la son i la indiferència va poder amb ell.

En la claror del nou dia
la Natura ha preparat
la festa de l'alegria
en la profunditat del Vedat.

Després d'una nit molt tranquil·la, a les nou del matí les tres xiquetes ja estaven despertes i Joan es feia el remoló en el llit.

- Un poquet més, deixeu-me dormir un poquet més. El vostre mussol xerrador ho entendrà, segur que ho entendrà – deia Joan mentre es pegava la volta per a continuar dormint.

- Bé com vulgues, nosaltres anem a desdejunar i ens n'anem. Si vols vens, si no, després t'ho contem – li va contestar Maria.

- Està bé, no us poseu així, ja vaig, en cinc minuts estic a punt. Que jo no necessite tan de temps com vosaltres per arreglar-me – va dir Joan, alçant-se en un bot del llit, arreglant-se en molt poc temps, desdejunar un got de llet i dirigint-se a la porta torna a dir – Xiques, que jo ja estic a punt!!! Que anem a fer tard i m'agrada ser puntual!! A veure si arribem tard i no ens deixen entrar i ja teniu excusa per a no presentar-me al vostre amic.

- Eva, no se com li ho has pogut dir! No calla ni davall de l'aigua! - va dir Maria mentre tancaven la porta de la casa.

- Ja estem ací, no sigues impacient. Anem que en 10 minuts ens esperen i com dius m'agradaria ser puntual i no fer esperar a Mussy – va afegir Eva, mentre començaven a caminar cap al Vedat.

- Crec que ja estem – va dir Maria – este és el lloc on es varem acomiadar ahir de Mussy i la seua família.

- Estàs segura? Si ací no hi ha ni mussols que parlen, ni festes de la natura, ni res de res, sols uns pins típics del Vedat – va dir de seguida Joan, pensant que ell tenia raó i que eixa festa era pura invenció de les xiquetes.

JOC 4

Joan diu que sols veu pins al seu voltant. És cert que al Vedat hi ha molts pins, però a continuació teniu diferents troncs de distintes arbres. Ajudeu-li a Joan unir cada tronc amb el seu arbre.

○ Roure

○ Palmera

○ Pi

○ Taronger

- Que els haurà passat? - va preguntar Núria.

- Se'ls s'haurà menjat un gat o un gos!!! Ja, ja, ja – va continuar burlant-se Joan.

- Això no ho digues ni en broma Joan – va reprendre'l Eva- Que de segur estan al caure.

De sobte van veure com les branques dels pins començaven a moure's com si estigueren ballant, un exèrcit de pardalets de tots els colors arribaren al so d'una festiva melodia interpretada per un nombrós grup de xitxarres amb els seus violins, i darrere d'ells Mussy, la seua mare i la resta de la família. La cara de Joan era

tot un poema, no sabia si riure o plorar, si estava content o tenia por, el que si tenia clar és que Mussy i la festa existien.

- Mussy!!! Que alegria! - va dir Eva mentre Mussy es col·locava al seu braç plena d'alegria.

- Disculpeu l'endarreriment, però a última hora sempre cal un últim detall, per tindreu tot a punt – li va contestar Mussy, mentre mirava a Joan estranyada i preguntava – Este xiquet qui és? Ahir no estava amb vosaltres, no?

- Em cride Joan, sóc el president infantil de la Falla Ramon i Cajal i.....

PARLA EL PRESIDENT INFANTIL

Enguany tinc l'honor i la responsabilitat de ser el President Infantil de la Falla Ramon i Cajal de Torrent.

En un principi tenia una mica de vergonya i temor de no saber-ho fer bé, però amb l'ajuda i la confiança que des del primer dia m'han donat Toni, Sheila i Eva, estic feliç, content i orgullós d'ocupar este tan important càrrec. Tots ells fan que cada acte i cada minut siguen intensament inoblidables, especials i irrepetibles. Són tots ells, encantadors.

Vull aprofitar estes línies per agrair als meus pares l'oportunitat que m'han atorgat de fer realitat el somni de la meua vida. A les meues germanes, tan sols dir-les que sempre recordaré en el meu cor, la paciència i la il·lusió que demostren en cada moment. I no puc oblidar-me dels meus iaios Andrés i Maruja que ens han inculcat a tota la família l'amor per la nostra festa.

I ara que us he dit tot el que pense, com si fóra una persona major, vull parlar dels meus amics i amigues, els falleres i falleres de la Falla de l'Ermita que des del primer dia han estat sempre al meu costat, sobretot Eva, la meua cosina, i també, la meua Fallera Major.

Anem a passar-ho la mar de bé. Les falles han de ser nostres. Ara seran els pares els que ens han de demanar permís per a eixir o anar de festa, perquè en falles els menuts som els amos. Ah! Se m'oblidava una cosa, anem a vigilar-vos. Sí, sí, a vosaltres majors, anem a controlar-vos per a que tracteu com es mereix la nostra Natura, perquè en ella tenim nosaltres el nostre futur i la garantia de poder viure en un món replet de salut i benestar.

I un últim missatge per a tots, grans i xicotets, Eva i jo us animem a veure i gaudir estes falles 2015, amb la major alegria i germanor. D'esta manera nosaltres dos serem molt feliços i mai oblidarem este meravellós any que ens brindeu, sent els màxims representants infantils de la falla Ramon i Cajal de Torrent.

Joan Andreu i Chuliá
President Infantil

- ...quan em varen dir que hui hi havia una festa al Vedat no vaig voler faltar-hi per res del món. A més, estic encantat de poder-te conèixer, des del primer moment que Eva em va parlar de tu, volia veure't en persona – va continuar dient Joan, que poc a poc anava tenint més confiança.

- Encantada Joan, si eres amic d'Eva eres més que benvingut. No hi ha cap problema – va afegir la mare de Mussy – la festa està preparada per a centenars i centenars de criatures, com a requisit sols un: “Respectar la Natura”.

Joan va pensar al seu interior “centenar de xiquets”, ara quan veja arribar a tota la nostra comissió. Perquè en l'acomiadament del casal havia anant convidant a la festa, bé, a la suposada festa a tots els xiquets i xiquetes de la falla, perquè veieren que Eva, Núria i Maria eren unes fantasioses. De sobte, va arribar un mussol guardià cridant.

- Ací fora hi ha un grup de xiquets i xiquetes que diuen que també estan convidats, però jo no els conec. Diuen que venen d'una falla, de la falla Ramon i Cajal de Torrent.

- Queeeeè!! - van cridar les tres xiquetes a la vegada, mentre els seus ulls buscaven a Joan que no sabia on amagar-se. Els has contat a tots el nostre secret? Però si no t'ho creies! Si pensaves que tot era una invenció nostra! - van respondre les tres xiquetes quasi al mateix temps.

- Jo, jo..., li ho vaig dir a les meues germanes, als meus cosins, als meus companys de classe, a..... - va contestar Joan.

- A tota la falla!!! - va afegir Maria- Si saps massa que quan hi ha festa de seguida es corre la veu.

- No us preocupeu – va dir Mussy – ja us ha dit ma mare que tots teniu cabuda en la nostra festa, sols teniu que saber que la Natura cal respectar-la, que som un col·lectiu molt feble i necessitem la conscienciació de tots, sobretot, dels xiquets i xiquetes, per a poder sobreviure.

- Exacte, com diu la meua filla, la festa està oberta a tots, sols teniu que passar un xicoteta prova molt senzilla. Sols teniu que dir-li el vostre nom als nostres guardians que us mostraran el camí a seguir – va afegir la mare de Mussy, que ho tenia tot més que controlat.

Xiquetes

Raquel Aguilar i Almenar
Ángela Alemany i Sánchez
Valeria Andrés i Gordillo
Irene Andreu i Carratalá
María Andreu i Carratalá
Celia Andreu i Chuliá
Claudia Andreu i Chuliá
Sofía Baixauli i Pascual
Marta Benavent i García
Mireia Benavent i García
Irene Benavent i Medina
Belén Bermell i Martínez
Natalia Botella i del Valle
Claudia Botifora i Castillo
Alejandra Campillo i Ortí
Carla Carratalá i Esteva
Nuria Carratalá i Mozo
Anna Carratalá i Ortí
Sara Cebrián i Leiva
Marcela Cervera i Peris
Andrea Cervera i Pichardo
Gema Cervera i Pichardo
Carlota Clausich i Puchades
Ana Climent i Sapena
Clara Cremades i Ros
Lucía Cremades i Ros
Daniela Duque i Campillo
Amparo Fernández i García
Mar Fernández i García
Paula Ferrandis i Miralles
Elena Fuentes i Tortosa
Nuria Gallego i Andreu

Elena García i Andreu
Eva García i Andreu
Natalia García i Izquierdo
Claudia Garrido i de la Flor
María González i Benavent
Amparo González i Sánchez
Laura Hernández i Puchades
Irene Herrador i Ruiz
Lorena Herrador i Ruiz
Michelle Honrubia i Redondo
Raquel Huebra i Lluch
Victoria Izquierdo i García
Paula Jalvo i Sánchez
Beatriu Leal i Benlloch
Inmaculada Llópez i Mora
Ana Manzano i Benavent
Neus Manzano i Benavent
Marta Mariner i Herrador
Marta Martín i Andreu
Neus Martín i Castellano
Paula Martínez i López
Amparo Martínez i Puig
María Martínez i Puig
Belén Molina i Puig
Reyes Molina i Puig
Micaela Montesdeoca i Tilve
Belén Monzonís i Sánchez
Sandra Monzonís i Sánchez
Cayetana Mora i Córcoles
Carla Muñoz i Martín
Ester María Muñoz i Martín
Rebeca Muñoz i Martín

Carla Navarro i Llopis
Eva Olmos i Vázquez
Sara Olmos i Vázquez
Claudia Ortí i Márquez
Sara Pagán i Ortí
Carmen Pérez i Botifora
María Pérez i Machancoses
Carmen Pérez i Marcilla
Andrea Puchades i Palazón
Adriana Requejo i Izquierdo
Carla Requejo i Izquierdo
Amparo Requena i Cases
Emma Requena i García
Marta Requena i García
Sara Requena i Lerma
Laura Rodríguez i Ruiz
Montse Ros i Tormo
Myriam Ros i Tormo
Anna Rosselló i Cervera
Marta Serrador i Vilanova
Lluna Silla i Izquierdo
Carolina Simó i Pérez
Aitana Tarín i Puig
Candela Tarín i Puig
Cruz Toledo i Pardo
Andrea Torrecillas i Martín
María Úbeda i Romero
Marta Úbeda i Romero
Ainara Urrea i Peris
Natalia Verdet i Pérez
Àngela Vicente i Faya
Mireia Vilanova i Tortosa

Xiquets

Javier Aguilar i Almenar
Ferran Andreu i Carratalá
Joan Andreu i Chuliá
Ángel Andreu i González
Pablo Andreu i González
Enrique Andreu i Jiménez
Cayetano Aparisi i Romero
Juan Aparisi i Romero
Mauro Aparisi i Romero
Daniel Asín i Santamaría
Mario Benavent i Medina
David Benlloch i García
Jorge Benlloch i García
Natxo Bermell i Martínez
Diego Bueno i Verdet
Gonzalo Bueno i Verdet
Leo Campillo i Ortí
Pau Carratalá i Cervera
Francisco Carratalá i Mozo
Javier Carratalá i Mozo
Álvaro Carratalá i Ortí
Adrián Cebrián i Carmona
Daniel Cebrián i García
Germán Cervera i Peris
Lucas Císcar i Felguera
Marcos Císcar i Felguera
Mario Contreras i Piles
Alejandro Cuerda i Muñoz

Marc Esteve i Prieto
Santiago Fernández i García
Luis Ferrandis i Miralles
Pepe Ferrandis i Miralles
Carlos Gallego i Andreu
Justo Giner i Jiménez
Manel Gómez i Soriano
Manuel González i Benavent
Nicolás Hernández i Antonino
Álvaro Hernández i Puchades
Alejandro Jalvo i Sánchez
Adrià Llopis i Ariza
Eloy Llopis i Ariza
Valeriano López i Gómez
Joan Manzano i Benavent
Daniel Martín i Andreu
Jaime Martín i Andreu
Carlos Martín i Campos
Samuel Martín i Campos
Pau Martín i Castellano
Marc Martínez i Carrascosa
Adrián Martínez i Mora
Sergio Martínez i Mora
Sergio Medina i Punzano
Andrés Méndez i Martín
Ismael Méndez i Martín
Juan Méndez i Martín
Pau Miquel i Parra

Daniel Moreno i Marín
Guillem Moreno i Marín
Álvaro Muñoz i García
Hugo Navarro i Llopis
Marc Navarro i Verdet
Pau Navarro i Verdet
Pedro Osma i Nohales
Arturo Paes i Bartual
Joan Pérez i Botifora
Sergio Pérez i Machancoses
Marcos Puche i Suay
Jorge Ramos i Casanova
Daniel Requena i Cases
Jorge Requena i Cases
Alejandro Requena i García
Javier Requena i Lerma
José Luis Ros i Tormo
Salva Ros i Tormo
Pablo Sevilla i Sánchez
Sergio Sevilla i Sánchez
Gabriel Silla i Izquierdo
David Teruel i Muñoz
Javier Toledo i Pardo
Álvaro Valles i Higuera
Pablo Valles i Higuera
Miguel Vicente i Faya
Enric Vilanova i Planells
Antonio Vilanova i Tortosa

Un versat per a les floretes són els xiquets i xiquetes

Com floretes que enlairen al vent
espargint perfums de primavera
que exalten la nostra festa fallera
del gran tresor d'un bell present.

En la comissió tenim per lema
cuidar del jardí bell i preciós
del que tot major es sent orgullós
i les falleres de volers les plena.

Com espurnes de flames al vent
són xiquets en l'acte de l'ofrena
és com voler enllaçar un poema
mil paraules en un sols moment.

La força va brollant en sa presència
quan sembla impossible estar quiets
eixa sang que altera els xiquets
fent-los volar amb innocència.

Les xiquetes són la gràcia i el candor
i agafades són collar de perles fines
com el brisall suau de velles ondines
sou cim d'esta festa amb brill d'or.

Elles solen ser més gracioses en desfilar
i exalten el vell candor de la fallera
que ja apunta a eixa dona riallera
i el brill dels seues ulls ens fa somiar.

Per això la nostra falla està orgullosa
treballant en animar els seus menuts
i oferint-nos milers d'alegries i gratituds
exalten la nostra festa mes formosa.

JOC 5

Per a poder entrar a la Festa de la Natura, els guardians del Vedat tenen que donar el vist i plau, per això han preparat una xicoteta prova per saber si sou benvinguts o no a la festa. Esteu preparats!! És molt senzilla, sols teniu que contestar a les següents qüestions.

1. El reciclatge és una de les formes que tenim de cuidar el medi ambient, i en el nostre dia a dia tenim moltes deixalles de paper. Si volem reciclar-lo hi ha contenidors per a tirar estes deixalles, però sabries dir-nos de quin color és este contenidor?

- a) Gris.
- b) Verd.
- c) Blau.

2. I continuem amb el reciclatge, de quin color és el contenidor on tenim que tirar una botella de vidre?

- a) Blau.
- b) Groc.
- c) Verd.

3. Sabeu que en la nostra terra no plou massa, i hi ha que tindrem molta cura a l'hora de veure l'ús que fem de l'aigua. Un dels usos que donem a l'aigua és per a la nostra neteja personal. Sabries dir-nos en quins dels següents actes de neteja personal es gasta més aigua?

- a) Rentar-se les dents.
- b) Dutxar-se.
- c) Banyar-se.

4. I continuem parlant de l'estalvi de l'aigua. Hi ha aparells electrodomèstics que ens fan més fàcil la nostra vida, i altres que també ens ajuden a estalviar aigua. Sabries dir-nos quin dels següents aparells ens fan estalviar més aigua?

- a) Microones.
- b) Rentaplats.
- c) Frigorífic.

5. I altra decisió important que ens ajudar a contaminar menys es saber quin mitjà de transport utilitzar. Ens podries dir de l'ús dels mitjans de transport següents quin és el que més contamina.

- a) L'ús de la bicicleta.
- b) L'ús del cotxe.
- c) L'ús de l'autobús.

- Bé, encara que algú ha de millorar una mica, crec que podem començar la festa. La majoria són xiquets i xiquetes responsables i sabedors de la importància de la natura en la nostra vida, i com no de la importància que el Vedat té per a la nostra ciutat. Així que tots preparats! - va cridar un Guardià molt simpàtic.

I en acabar les seues paraules el sol del Vedat es va obrir de bat a bat, apareixent un tobogan que va invitar a tirar-se per ell a cada xiquet i xiqueta fins portar-lo a un paratge subterrani inèdit on s'anava a celebrar la festa. Un a un, tots els xiquets i xiquetes anaven endinsant-se en les entranyes del Vedat. Un parell de minuts, que pareixien hores, lliscant-se per un fosc túnel feu arribar a tota la comitiva a una extensa explanada on estava preparada una monumental festa.

Un cartell de benvinguda, globus de tots els colors, serpentes al voltant de les branques dels arbres, garlandes, milers de llumenetes blanques que es menejaven al so de la música formant un espectacle visual mai vist. Els xiquets estaven bocabadats, encara més quan al apropar-se a les llums van veure que eren diminutes lluernes les que estaven darrere d'aquell grandios espectacle. De sobte, van aparèixer en escena altra vegada centenars de xitxarres amb els seus violins i al ritme de "Les quatre estacions" de Vivaldi (que podeu escoltar amb el codi QR que teniu en este paràgraf) van donar entrada a la gran amfitriona de la nit, la mare de Mussy.

- Benvinguts tots a la nostra festa, hui és un dia especial per a nosaltres, celebrem la festa anual de la Natura i ens acompanyen, com a fet excepcional d'enguany, un grup de xiquets i xiquetes, que encapçalades per Eva i Joan, ens han demostrat que estimen la natura, cuidant i salvant la meua filla Mussy quan més ho necessitava. Ara anem a demostrar-los que cuidar la natura, a més de ser necessari, també pot ser divertit – va dir la mare de Mussy amb les aclamacions de tots els presents, mentre donava pas a un colorit colom que faria de mestre de cerimònia.

- Bon dia a tots, em criden Colorins i estic a la vostra disposició per tot el que necessiteu. Anem a fer un recorregut pel nostre Vedat, és el pulmó verd de Torrent, i és vital conèixer la seua història i la importància que té cuidar-lo i respectar-lo. Sabeu on estem? Estem en el kilòmetre 0 del nostre Vedat, de la nostra ciutat, estem al Mas de Cabrera...

Vos dèiem que estem al kilòmetre 0 de la nostra ciutat perquè en este lloc es van trobar els primers indicis de que a Torrent hi havia un poblat. Estes restes arqueològiques pertanyen a l'Edat de Bronze Valencià, que ocupa aproximadament el període comprés entre els anys 1.500 fins als 500 abans de Crist, pel que estem parlant de que els primers habitants arribaren a Torrent ja fa més de 2.500 anys.

Els poblats de Bronze es caracteritzaven, per estar situats dalt de colines, buscant sempre la part més alta e inaccessible del terreny, per l'elevada inseguretad en la que vivien i per la importància que donaven a la protecció defensiva front als atacs dels enemics. Podeu imaginar-se com des de la zona que vos estem parlant era molt difícil que foren atacats.

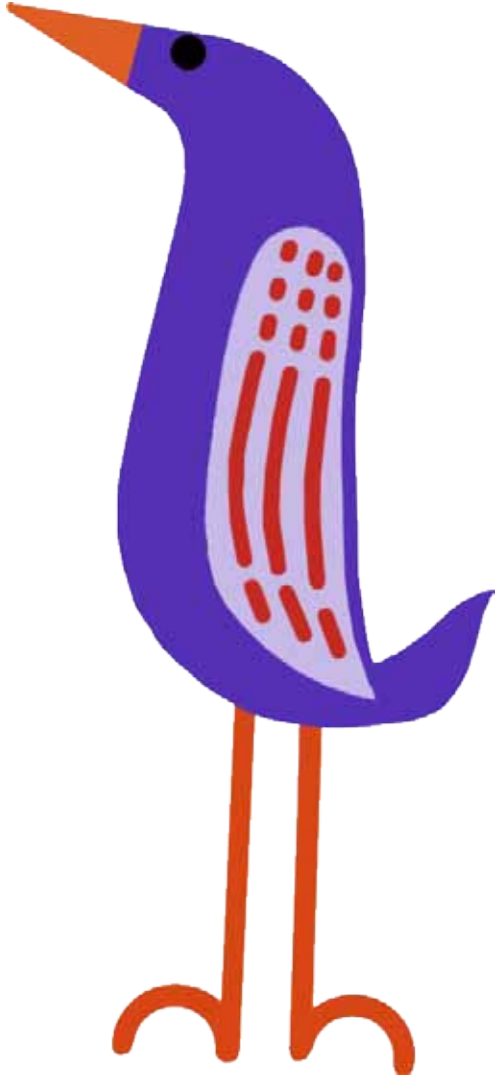
Va ser en 1931, en la construcció d'un xalet en la zona de la "Muntanyeta de Cabrera" quan es van descobrir totes estes restes, atuells, puntes de fletxa, gots, fins i tot, un crani, trobat dins d'una xicoteta cova que està molt a prop de la construcció que realitzaven i que hui es conserven al Museu de Prehistòria de València. Tots estos elements són monòtons i d'escassa creativitat, amb poques decoracions, típics de l'Edat de Bronze de la que estem parlant.

En el codi QR que adjuntem podem veure l'estudi de Miguel Fuste i D. Fletcher Valls anomenat "La covacha sepulcral del Vedat de Torrente", on s'explica en profunditat l'estructura del jaciment i les restes trobades.

- Este serà el nostre punt de trobada i d'eixida cap a altres llocs representatius del nostre paratge. Si acabem de fer un viatge als orígens de la nostra ciutat, ara anem a fer un altre als orígens del nostre Vedat, del nostre Vedat tal com el coneixem en estos moments. Hui en dia el nostre Vedat és un veritable nucli residencial, de segur que alguns de vosaltres o d'algun dels vostres familiars tenen una vivenda al Vedat, és més, molta gent ja prefereix viure fins i tot, tot l'any al Vedat. Però en els orígens això no era així, el Vedat era una zona totalment verge, sense cap construcció fins que arribaren els primers habitants que descobriren el privilegi que era tindre una residència en mig de la natura. Vingueu, vingueu i us els presentaré.

La veritat es que el Vedat ha canviat molt des dels seus inicis, mireu si ha canviat que fins al nom no té una procedència exacta. Tots els estudis que hi ha d'abans del segle XVI parlen de la "muntanya", però, no es té constància de a partir de quina data comença anomenar-se Vedat.

Tampoc l'origen del topònim "Vedat" queda clar a data de hui, però sembla que el nom de Vedat s'aplicava a llocs que tenien una protecció especial, bé perquè en ells estava prohibit fer llenya o deixar que pastaren els animals, o bé perquè fora una propietat per a ús particular de les autoritats del lloc.

És a finals del segle XIX i principis del XX quan el Vedat comença a convertir-se en un lloc privilegiat per a estiuar els habitants de València. Va ser D. Vicent Marín Ferrer, empresari, advocat i alcalde de Torrent, en dos ocasions, el que va començar a convidar a amics i coneguts, adinerats, sobretot de la ciutat de València, a comprar terrenys en les immediacions del Vedat. I com apunta Guillem Rubio en el seu blog, les primeres construccions de les que es tenen consciència daten de 1890, en concret hi ha un xalet a l'altura del nº72 de l'Avinguda Sant Llorenç que té un taulell on es pot llegir "Casa construïda en 1890", que dóna certesa a la data estimada de les primeres construccions.

Es van instal·lar allí il·lustres com els Blasco-Ibáñez, Vicente Fe Castell, familiars del pintor Julio Peris Brell, Salvador Gamborino, Ramón Casanova Boix o el metge José Soler Burgos, entre altres que no va dubtar en contractar arquitectes de renom --Javier Goerlich, Antonio Gómez Davó, Luis Albert o José Cort Botí-- perquè dissenyaren singulars edificacions on passar els mesos més calorosos de l'any. De fet, va arribar a projectar-se en 1917 un passeig que connectara la Gran Via Marqués del Túria de València amb este nucli forestal encara que mai es va construir.

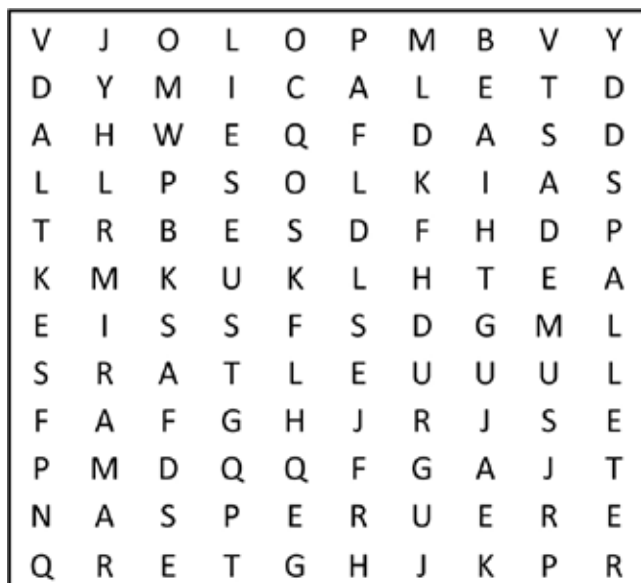
En les imatges que adjuntem, una postal de Guillem Rubio, i altra imatge del blog de Protecció Civil, es pot veure clarament el paratge totalment verge que era el Vedat en els seus orígens.

20. VALENCIA - TORRENTE
EL VEDAT

JOC 6

Com heu pogut comprovar des d'aquells orígens a hui en dia el Vedat ha canviat prou, i aquells verges paratges han deixat pas a la civilització més organitzada a centenars de carrers i carrers. En la següent sopa de lletres teniu amagats 7 carrers que existeixen en la actualitat dins de la zona del Vedat. De segur que es trobeu de seguida. Que és molt fàcil!!

- Curiós veritat. Us imagineu com seria hui en dia el Vedat si aquells primers habitants no hagueren donat el primer pas? Inimaginable veritat? Tal vegada vosaltres, els humans, penseu que millor com el tenim ara, però penseu en com viuríem nosaltres..., seria el paradís. És cert que encara hi han moltes zones on la fauna podem viure lliurement, però hi ha altres on la construcció ha desfet les nostres llars i ens ha fet fugir cap a altres llocs. – seguia explicant el colom Colorins, mentre els xiquets estaven més que atents a les històries que en el passat ocorregueren al Vedat- Però com nosaltres, els animals som la part feble d'esta part de la història, ens centrarem en l'evolució del Vedat després de l'arribada d'aquells primers habitants.

Imagineu-vos els beneficis per a les seues vides que va suposar tindre una segon residència al Vedat, perquè esta residència sols era per a estiuar, tan és així que el mateix D. Vicent Marín va voler potenciar el confort d'estos visitants amb la construcció d'un hotel. Sí, sí, d'un hotel, imagineu-vos en eixa època estar de vacances en un hotel en mig de la natura. Una meravella. Tan de bo va ser d'encertada eixa decisió que anys després van tindre la construcció d'un altre, que va durar fins fa uns pocs anys, fins i tos, alguns de vosaltres l'heu pogut conèixer. Però millor que jo, vos vaig a presentar el meu amic, D. Maties, un eriçó descendent d'una família que sempre ha viscut als jardins dels hotels, i us contarà millor esta història.

Va ser un 14 de maig de 1914, quan va veure definitivament la llum el projecte que D. Vicent Marín portava entre mans. La construcció en este lloc privilegiat de l'Hotel Restaurant Vedat, o de la "Fonda Vedat", que és com la coneixien els nostres iaïos. Es va situar al final de l'Avinguda Pare Méndez, fent cantó entre els carrers de Mig Dia i del Dr. Fleming. Amb l'hotel va arribar la llum elèctrica i en 1932 l'aigua potable, tot per al millor servei dels residents ocasionals.

Mireu, us vaig a ensenyar un dels documents que més vull, me'l va regalar el meu iaïo, i és una de les notícies més importants, per a mi clar, que es publicà en un diari de València, a principi del segle XX. Concretament el Diari de València, el 16 de juny de 1914 va publicar el següent:

"Sentim verdadera satisfacció a poder comunicar als nostres lectors que qualifiquem de gran esdeveniment l'obertura de l'Hotel Restauraen del Vedat, de Torrent. Els primers banquets s'han celebrat pels mauristas, despús-ahir, i els reformistes, ahir, a més d'altres que celebren distingides famílies, en número considerable, sent tots atesos admirablement.

En vista de tan excel·lent concurrència i encara que falten alguns detalls d'ornament, el seu amo, el senyor Vicente Marín, va disposar les proves de l'enllumenat, que van donar un brillant resultat, i en la seua vista es va donar per inaugurat l'hotel.

La instal·lació de les habitacions s'ha dut a terme amb gran perícia. En quant a ventilació i higiene, cal dir que es fa digne dels majors elogis, i si a açò afegim que l'edifici està enclavat en un dels millors paisatges del món, és d'esperar que els forasters el visitaran, i amb més motiu quan els fills de la capital vullguen obsequiar a estos amb una agradable gira campestre, perquè el viatge resulta ràpid i econòmic i el panorama d'allò més deliciós.

Les obres de replantejament del futur tramvia que ha de conduir els viatgers fins a l'hotel han començat ja. El senyor Vicente Marín pot dir-se que, amb tot açò, està fent una obra meritòria que han d'agrair-li molt els valencians, perquè amb tota facilitat podran traslladar-se a Torrent i, amb la millor economia i aprofitar les comoditats de l'Hotel Vedat, on recobraran la seua salut i tindran escampament. La nostra enhorabona."

Quin projecte més espectacular, veritat? Era un hotel magnífic, us puc dir que el seu interior semblava moltíssim a l'interior del Titànic. I la veritat és que tot funcionava molt bé, però, en esclatar la I Guerra Mundial al mateix any 1914, un dels bastions del projecte com era fer arribar el tramvia des de València al mateix Hotel va fer-se enrere, i encara que va funcionar alguns anys més a bon nivell, la posterior arribada de la Guerra Civil espanyola va ser decisiva per acabar amb este fabulós hotel, que finalment va haver-se d'enderrocar a principi dels anys 50.

Al Vedat vam estar uns anys sense hotels, però l'arribada del boom del turisme al final dels anys 60, va suposar que a l'any 1967 es construirà el segon hotel que ha tingut el Vedat. Possiblement este us resulte més familiar, fins i tot, alguns dels vostres pares hauran celebrat

el seu banquet de noces en ell. En efecte, estem parlant de l'Hotel Lido. I per a explicar-vos el seu origen tornarem a recórrer al nostre amic Guillem Rubio i a un faller de la nostra comissió Fernando Furió, que en aquell moment treballava en la Caixa d'Estalvis de Torrent.

En el moment de la seua inauguració al Hotel Lido li van concedir 3 estrelles, una consideració molt destacable per a l'època, sabedors que les comunicacions en València no eren les millors, però la seua ubicació era idònia per estiuar en mig de la natura.

L'empresa que va començar a construir i gestionar l'hotel es va denominar LIDOYARIN, i eren accionistes de la mateixa diverses persones amb aportacions de capital de distinta quantia. Els principals van ser: Manuel Folgado, empresari del xocolate i de malnom "Panxa"; Agustín Baixauli, metge; Argaya, constructor, germà de què fora bisbe auxiliar de València Jacinto Argaya Goicoechea; Constantino Marín, director general de la Caixa d'Estalvis i Monte de Pietat. de Torrent. A més d'estos, van ser també socis, en menor quantia: Juan Piles, mestre nacional, Marcilla, empresari; etc.

El primer nom que va ser utilitzat per a denominar l'Hotel i així se li va conèixer durant alguns mesos va ser LIDOYARIN, i el seu nom respon a la unió de les últimes síl·labes dels cognoms primer que vaig citar (Baixau LI - Folga DO - Arga JA - Ma RIN). No se sap molt bé si es va arribar a instal·lar cap rètol en la façana amb este nom, però eixe era el seu nom original. El nom no atreia -segons els "amos"- i es va optar per abreviar este i donar-li així major aproximació, significació i rellevància amb altres marques existents a París i Venècia, de renom internacional, i és així quan varen decidir quedar-se amb les dos primeres síl·labes, i per l'èxit que va tindre després, penseu que va ser una decisió més que encertada.

Poc a poc es va convertir en un hotel de referència dins de la província de València, encara que canviant el tipus de clientela, passant de les famílies dels primers anys a un hotel referent per als empresaris que venien a València de negocis. A més de ser un gran hotel, tenia un saló per a celebracions, i per a la societat torrentina era el lloc ideal per a realitzar les seues celebracions més especials. Mireu, mireu... En este codi QR les excel·lències de l'Hotel Lido en la seua època daurada.

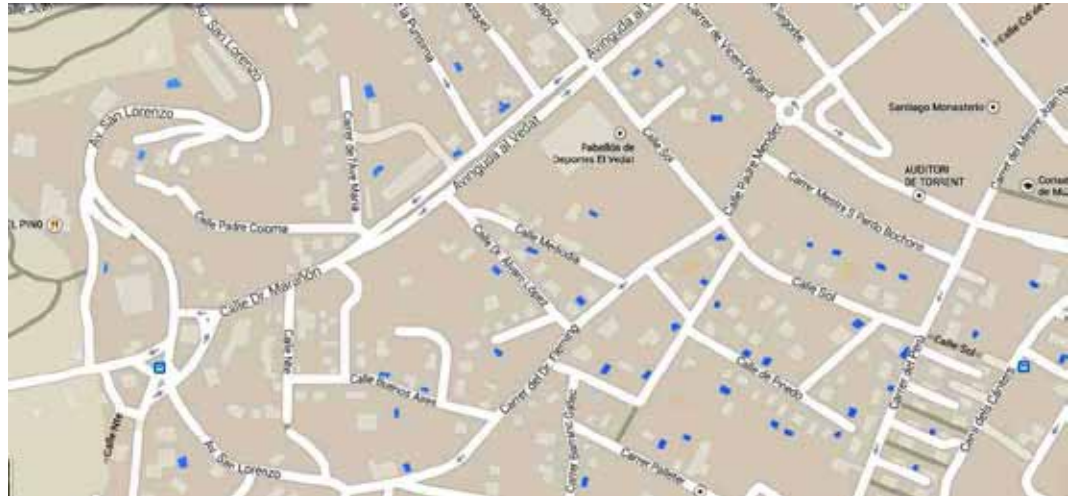
I així es com va estar funcionant més de quaranta anys, fins que al mes de juliol de l'any 2009, en ajuntar-se els efectes de la crisi i problemes entre els principals accionistes, van decidir tancar les seues portes. I després de molts rumors per la ciutat de nou compradors, que podrien reobrir-lo, es va deixar abandonat, i sent derruït quatre anys més tard, el 26 de novembre de 2013, per a evitar mals pitjors, ja que s'havia convertit en un focus de brutícia i contaminació en mig del Vedat.

Amics, així és com ens vam quedar de nou sense un gran Hotel al Vedat, una llàstima, però esperem que en els propers anys puguem tornar a tindre algun altre, on la gent pugua apreciar la meravella que és allotjar-se en mig de la natura.

JOC 7

El nostre amic el Sr. Maties està més que cansat després d'esta llarga explicació, i vol tornar a la seua casa, que és la casa dels seus avantpassats en els jardins de l'Hotel Vedat. Però hui es troba tan cansat que no recorda on anar. Pots ajudar-li? A continuació teniu un mapa on cal que assenyalau on estava ubicat l'Hotel Vedat. El Sr. Maties vos ho agrairà. Però a més, com vol que tingueu una referència sobre on estava, vol que assenyalau al mapa on està l'Auditori i el Pavelló del Vedat

Colorins va acompanyar el Sr. Maties al domicili que li havien mostrat els xiquets, el van acomiadar i van continuar el seu viatge. Si la gent va trobar al Vedat el lloc ideal per a tindre uns dies de descans, les autoritats també van pensar en este lloc encara verge, per a construir hospitals. Sí heveu escoltat bé..., hospitals, perquè al llarg de la història al Vedat hem pogut conèixer dos hospitals. Voleu conèixer-los? Acompanyeu-me

A principis del segle XX la Diputació de València va plantejar el projecte de construir un Manicomi Model en el Vedat. Les negociacions van ser llargues i difícils, es va preparar tot perquè el rei Alfons XXIII posara la primera pedra d'esta obra, aprofitant la seua visita a l'Exposició Regional Valenciana de 1909, i tot el poble i autoritats de Torrent es van mobilitzar per a rebre tan il·lustre visita. Finalment ni va vindre el Rei ni es va construir el manicomi.

Aquell projecte destinat per a més de 1.200 persones començava a rellentir-se, més i més problemes, quasi tots burocràtics feien que el projecte inicial no es poguera dur a terme, i a la fi en l'any 1.920 la Diputació Provincial principal encarregada del projecte va decidir abandonar-lo, inclús en les seues instal·lacions es va projectar un aeroport dissenyat per una empresa francesa, encara que finalment tampoc va tindre èxit.

A partir d'eixe moment, els anys 20, el Vedat va començar a ser destí de nombroses colònies (els actuals campaments d'estiu) destinades per als més menuts de famílies acomodades de València, que rebien la visita de les autoritats de València que es veien meravellats per les privilegiades condicions del Vedat.

Finalment, a l'any 1925 de la mà de D. Emilio Lalana es va construir al final del que es hui en dia l'Avinguda al Vedat el Sanatori Padre Jofre, dedicat fonamentalment a tractar pacients amb infeccions pulmonars. El seu director va ser D. Mariano Pérez Feliu, i es va convertir en tot un referent de les atencions sanitàries de l'època. Quan va arribar la Guerra

Sanatorio Valenciano "Padre Jofre"

UNO DE LOS MEJORES DE EUROPA

Monte Vedat - TORRENTE - A media hora de Valencia

ANEMIAS, PECHO, HUESOS ----- PENSION DESDE 17'50 PESETAS

Director: doctor Pérez Feliu, Clavé, 1. VALENCIA

Civil este sanatori va passar a ser l'Hospital de Refugiats del Vedat, i al igual que va passar en l'Hotel o Fonda el Vedat, a principis dels anys 50 es va destruir.

Uns anys abans de la seua demolició, en plena Guerra Civil espanyola trobem al Vedat un altre hospital, l'Hospital d'Aviació que obri les seues portes el 30 de març de 1937. S'instal·la en l'Avinguda Sant Llorenç, ocupant un palauet d'estil senyorial a causa de la seua dimensió i capacitat, destinant-ho com a Pavelló Quirúrgic, on fins i tot, es va instal·lar un quiròfan, i diverses sales especialitzades, quedant al comandament i com a cap de la unitat de cirurgia, el capità mèdic D. Anastasio Martín Pérez, que a més, era el director general de l'Hospital d'El Vedat, i uns metres més cap amunt, ocupen un altre xalet de capacitat mitjana i amb torre per a vigilància, ideal per a instal·lar el Pavelló de Medicina, el qual quedaria sota la dependència del comandant mèdic Pablo Bilbao Llumeneres. Comptava amb divers personal metge especialitzat. Així mateix, diversos xalets de la contornada van ser ocupats com a vivenda del personal, com La Torreta entre molts altres. L'elecció de Torrent com ubicació d'este Hospital fon del Dr. Anastasio Martín. Ell havia rebut l'encomanda dels seus superiors i tenia molt clar que l'hospital tenia que estar ubicat a la província de València i per la pressa que corria, l'hospital havia de muntar-se en algun edifici ja construït, per a no perdre temps en una nova construcció, perquè açò seria de caràcter provisional i no definitiu. Es va fer un estudi per molts municipis valencians, i estos havien d'estar pròxims a l'aeròdrom de Manises (actual aeroport de Manises) . Després d'un intens estudi del terreny, el lloc triat va ser El Vedat de Torrent, que estava molt pròxim a València (20 Km) , i era una zona de xalets d'estiu dels valencians, coneguda com a Avinguda Sant Llorenç. Els xalets triats per al muntatge de l'hospital, estaven deshabitats, i per este meotiu, es va optar per muntar ací l'hospital.

El Vedat, en aquells temps era un lloc de suport i d'aprovisionament de xicotets articles, i a més tenia fàcil accés per carreteres secundàries i amb poc tràfic fins a l'aeròdrom de Manises, amb la distància de 20 Km. També, El Vedat, era un lloc silenciós i aïllat, i açò va fer que les condicions de treball ací foren útils. Van ser diversos els edificis que es van utilitzar com a pavellons quirúrgics i vivendes dels treballadors del hospital. Ací podeu veure, l'estat actual del xalet on es trobava el Pavelló de Medicina.

Era tal la tecnologia avançada en termes quirúrgics, que van arribar a usar aparells prou moderns per a ser un hospital de campanya i provisional. Segons l'oficial administratiu, Alejandro Jaquetot, en El Vedat, dels milers de pilots i personal aeri que va passar, només va haver-hi 9 difunts. Una xifra rècord per a un hospital d'estes característiques. Finalment, després d'1 any i 3 mesos de servici, el 23 de juliol de 1938, l'Hospital d'Aviació d'El Vedat comença el seu trasllat a Múrcia a causa de l'avanç de les Tropes Nacionals cap a València.

JOC 8

En l'Hospital d'Aviació la majoria de pacients eren pilots. A continuació vos presentem algun dels aparells que pilotaven aquelles persones, però amagats darrere un conjunt de punts. Uniu de forma ordenada dits punts i trobareu els aparells d'aquells pilots.

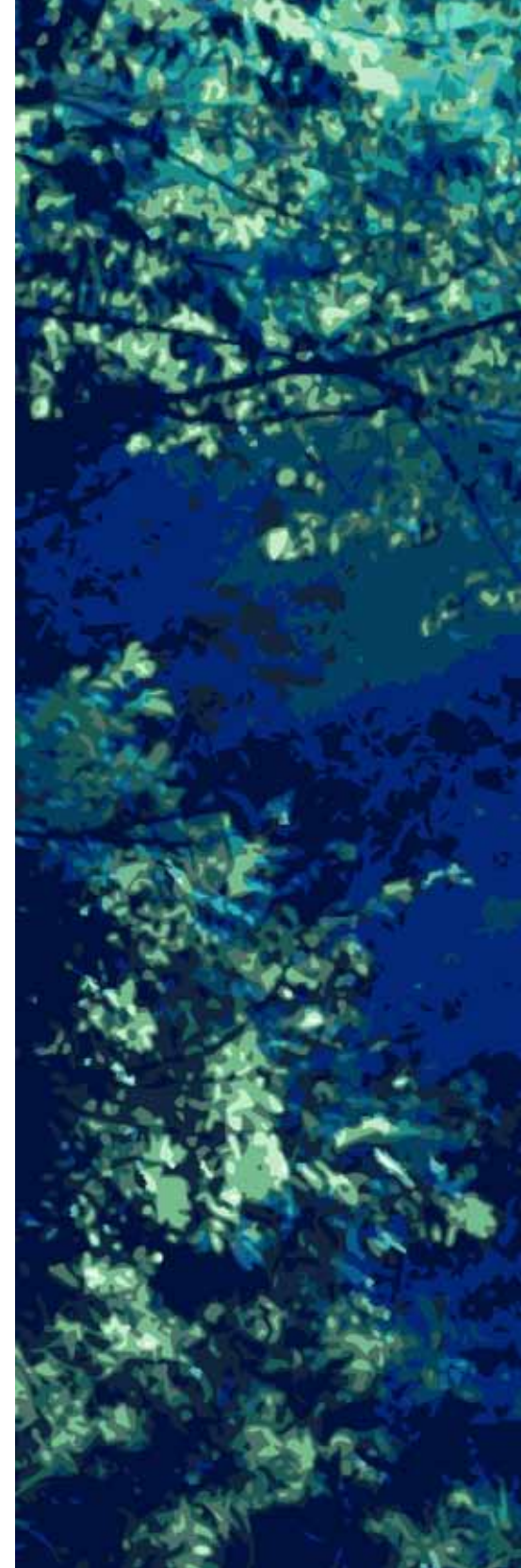

- Estem arribant a la fi del nostre viatge, el Vedat té moltíssimes anècdotes més, però vos convida a descobrir-les per vosaltres mateixa, de veres que mai vos deixarà de sorprendre. M'he deixat per al final una sorpresa molt especial, una sorpresa que la Mare Natura ens regala cada dia. Necessite que vos col·loqueu en un semicercle, com si estiguérem en un antic auditori, poseu-se còmodes, relaxats, presteu atenció, no deixeu que ningú ni res vos moleste, i prepareu-se per a endinsar-se dins d'un món de màgia i fantasia. Esteu preparats? - pregunta Colorins, mentre els xiquets i xiquetes buscaven el seu lloc.

Quan tots estaven a punt, una combinació dels primers raigs del sol, de la claror de la lluna i la brillantor de les estrelles, va il·luminar el centre del semicercle, i es va escoltar una clara, dolça i tendra veu:

“Benvinguts al Minut Blau, un minut on el temps es para, cadascú sols escolta els batecs del seu cor i el soroll que brolla de la Natura.

Sorolls que semblen melodies musicals i que pocs poden escoltar, sols qui vol de veres la Natura. El temps s'ha parat, i per davant de vosaltres va a desfilar la Natura convertida en realitat, dos esveltes fades vos conduiran per

dins d'este minut blau, explicant-vos les quatre fases màgiques que el dia té en la Natura.”

Des d'un lloc de l'auditori, Eva agafada de la mà de Mussy es va quedar sorpresa quan va escoltar parlar del Minut Blau, i encara que sabia que tenia que estar en silenci, no va poder de deixar de murmurar-li a Mussy:

- Mussy, açò és casualitat? O estava preparat?

- El que? - va contestar Mussy, fent-se la sorpresa.

- Que estiguem veient el Minut Blau, i explicant-les a tots els xiquets i xiquetes com va ser la meua falleta – va contestar Eva.

- La teua què? Falleta? Això, què és? - torna a preguntar Mussy, en un somriure més que sospitable – Està bé t'ho

contaré, és cert no és casualitat. Tota la natura del Vedat som sabedors que enguany el nostre secret millor guardat veurà la realitat, el nostre “Minut Blau” es farà realitat en la falleta que plantareu enguany. El vostre artista infantil, és David Moreno, torrentí, i molt bon coneixedor del nostre Vedat, i ens va demanar permís per traure a la llum este moment màgic.

- El nostreencontre no va ser casualitat? - comença a preguntar una desconcertada Eva.

- No,no..., no penses això. Va ser quan es vam acomiadar, quan li vaig a contar a ma mare qui eres i va pensar que com a colofó de la festa tindrieu el privilegi de veure en persona el Minut Blau, i així quan el vegeu plantat pugueu recordar la nostra festa. I ara crec que tindrem que estar en silenci, perquè una de les fades ens acaba de pegar una mirada molt seriosa... Callem-nos i escoltem què ens conten les fades.

EXPLICACIÓ DE LA FALLETA INFANTIL

“EL MINUT BLAU... COM SONA LA NATURA” de David Moreno

Escolteu amics!! Presteu atenció!!
La Natura es sincera i vos vol regalar
un concert únic, una màgica audició,
de sorolls i silencis que van a tocar
instruments musicals a la perfecció.

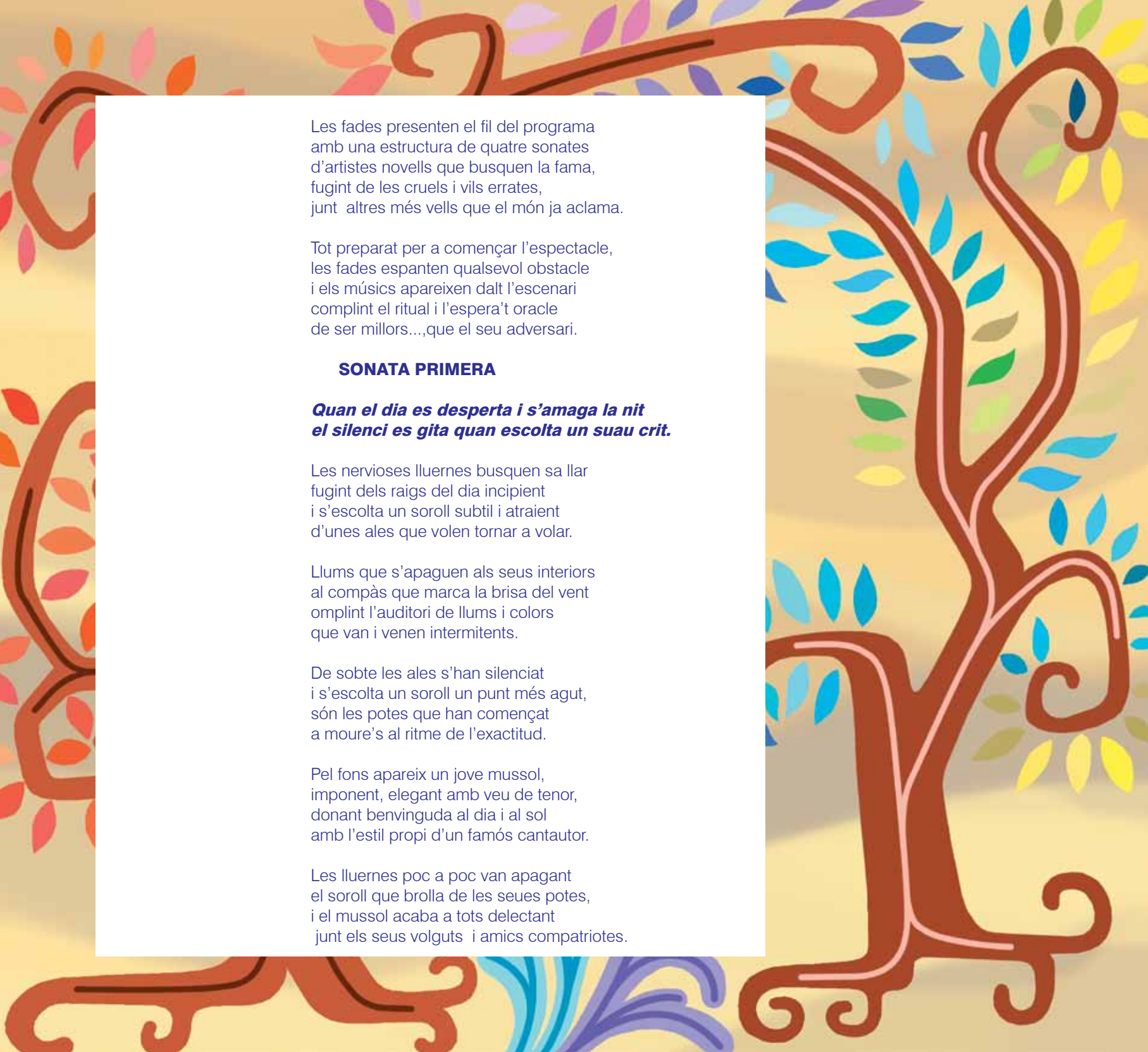
L'encís que envolta un simple minut
és una llegenda que corre fa anys pel bosc,
i hui vosaltres tindreu la virtut
d'escoltar eixe cant desconegut
que acompanya la llum que brolla del fosc.

L'obscuritat, ja cansada es vol amagar,
les estrelles fugen dels braços d'un sol
que content es reflexa en el mirall de la mar
mentre desperta al dia que dorm al bressol,
mentre escolta la música que comença a sonar.

Viatjant de la mà dels colors del nou dia,
apareix un minut disfressat tot de blau
que al temps li ha furatat la seua energia
i el deixa dormir en un llit de pau
al temps que sona la primera melodia.

El Minut exultant com a gran director
ens presenta als músics i compositors
que la sabia Natura per a hui ha triat
i ell orgullós, tindrà el gran honor
de fer del soroll..., sonoritat.

Dos fades exultants, de gran bellesa,
que representen el dia, i també la nit,
escorten al Minut, i amb dolça tendresa
signen amb tots l'eterna promesa
de guardar el secret del minut al seu pit.

Les fades presenten el fil del programa amb una estructura de quatre sonates d'artistes novells que busquen la fama, fugint de les cruels i vils errates, junt altres més vells que el món ja aclama.

Tot preparat per a començar l'espectacle, les fades espanten qualsevol obstacle i els músics apareixen dalt l'escenari complint el ritual i l'espera't oracle de ser millors..., que el seu adversari.

SONATA PRIMERA

***Quan el dia es desperta i s'amaga la nit
el silenci es gita quan escolta un suau crit.***

Les nervioses lluernes busquen sa llar fugint dels raigs del dia incipient i s'escolta un soroll subtil i atraient d'unes ales que volen tornar a volar.

Llums que s'apaguen als seus interiors al compàs que marca la brisa del vent omplint l'auditori de llums i colors que van i venen intermitents.

De sobte les ales s'han silenciats i s'escolta un soroll un punt més agut, són les potes que han començat a moure's al ritme de l'exactitud.

Pel fons apareix un jove mussol, imponent, elegant amb veu de tenor, donant benvinguda al dia i al sol amb l'estil propi d'un famós cantautor.

Les lluernes poc a poc van apagant el soroll que brolla de les seues potes, i el mussol acaba a tots delectant junt els seus volguts i amics compatriotes.

Els mussols ululen jugant amb les veus,
potents, febles, semblants, desiguals,
invocant els favors dels grans déus
com si foren antics càntics tribals.

El sol avança sense pietat
avisant que està prop el final
de la primera sonata musical
que està envaint nostre Vedat.

Les veus dels mussols ja s'han adonat
i donen pas a la darrera actuació
un expert conjunt de percussió
que dalt l'escenari ja està preparat.

Són sorolls familiars, per tots coneguts,
que en l'estiu no deixen mai de sonar
i és clar que hui no podien faltar
i mostrar als menuts les seues virtuts.

El sol ens avisa que es l'hora final,
i la banda de grills com a gran colofó
brinden a tota la seua afició
una actuació més que genial.

SONATA SEGONA

***El dia ja viu i els contents pardalets
actuen davant de tots els xiquets.***

A meitat matí es va omplint l'escena
amb tot tipus d'aus i pardals
escoltant el mestre que els entrena
per ser famosos ídols musicals.

I és que els pardals ho tenen molt clar
des del moment del seu naixement
i molt abans de poder volar
comencen a afinar el seu instrument.

Este instrument personal i senzill,
és eixa veu que tenen innata
transmesa pels avis als pares i als fills
esperant a veure en qui esclata.

I assagen, i assagen, sense parar d'assajar,
afinant la veu a la perfecció
perquè ningú d'ells vol defraudar
en la seua primera actuació.

Són centenars els participants,
aus estrangeres i com no, nacionals,
menudes, mitjanes, algunes gegants
amb veus úniques i excepcionals.

I hui per fi, arriba el gran dia,
on els alumnes més llestos i espavilats
cantaran una original melodia
mostrant si el curs han aprofitat.

Les primeres notes ja podeu escoltar,
són cants a la vida de gran qualitat
sorolls que enllacen amb musicalitat
i mai ens deixen de delectar.

Tenint el temps parat com està
podríem estar dies escoltant
el ritme, el compàs, l'encís d'este cant
que al llarg del matí es manifesta.

La mare Natura m'ha confessat
que per a ella els pardals són fills predilectes
perquè amics com haveu escoltat
els seus cants són més que perfectes.

El sol que ens guia ja ens està avisant,
que estem en els albors del migdia,
i amb una salutació de gran cortesia
les aus i els pardals es van retirant.

SONATA TERCERA

En les hores centrals i caloroses del dia en l'aigua trobem la nostra guia.

La tolla del bosc sembla un immens auditori
i les gotes de l'aigua el seu fil musical,
les fulles seients de casa reial
que fan de la tolla un destí obligatori.

El sol imponent reflexa els seus raigs
impregnant l'aigua de milers de colors
que animen els músics en mig de l'assaig
i anuncien l'entrada del grup de cantors.

En la tolla el silenci, quasi sepulcral,
el trenca el raucar d'una granota
que inicia el concert amb una alta nota
copiada al moment per un cor magistral.

Expertes cantores estes verdes criatures
es passen el dia, assajant i assajant,
oblidant tristors, maldats i amargures,
que la música aparta i acaba soterrant.

S'uneix a la festa un grup de ballet,
àgils i esvelts peixos de colors
que mouen el cos i el seu esquelet
amb gràcia, saler i màgic decor.

A més de ballar també fan sonar
les seues aletes com si foren timbals
i mesclant percussió i sorolls de raucar
inunden el dia de notes fluvials.

Únic l'espectacle el que estan hui moçant,
però encara els queda una darrera sorpresa
apareix un exercit d'abelles volant
escortant la regina de gran bellesa.

Enemigues de l'aigua, que pot ser mortal,
sempre revolen al voltant d'ella,
però hui són les potes d'una abella
les que ressonen enmig del festival.

Tranquil·les, serenes amb dòcil soroll
són el contrast més que perfecte
que elles regalen amb tot l'afecte
quan es troben jugant dins d'un capoll.

Mesclant els sorolls i augmentant la passió
arriben tots junts al punt culminant
d'un acte sublim, genial i brillant,
fruit del treball, l'amistat i la unió.

SONATA QUARTA

El sol envellit a la fi dona pas a la màgia que amaga de nou un ocàs.

El sol cansat de regalar energia
i el temps somnolent que vol despertar
imposen que la última antologia
es tinga que prompte representar.

Anhelant els darrers badalls de la llum
les acolorides papallones entren a escena
impregnant l'ambient d'un màgic perfum
que tot l'escenari, de sobte enllumena.

La radiant papallona, d'esvelta figura,
apareix lluint les millors gales
declamant-li un poema a la Mare natura
al compàs que marquen les seues ales.

Acaba l'espectacle amb una estranya invocació
volen que es pare el temps, que siga sempre de dia,
deixar a la nit dormida sense cap contemplació
i fer perpetu i etern el seu món de fantasia.

La Natura orgullosa, fins a eixe moment,
es queda sorpresa, trista i plorosa
per aquella petició impertinent
que ha fet la papallona vanitosa.

El sol també trist, deixa pas ja a la lluna,
la nit arriba sense cap de pietat
desterrant aquella invocació inoportuna
complint la missió que el destí té marcat.

Els sorolls de la nit tanquen la porta
i prompte s'obliden d'aquell incident
sabedors que el que realment importa
es seguir gaudint amb un bon ambient.

L'eixida en escena d'una banda gatona
mostra que tot ja està oblidat
i miolant des de dalt la tribuna
delecten al públic amb ritme de rap.

Amb este concert de rap inaudit
ens ensenya la nit que també es divertida
i abans de mostrar el camí d'eixida
exalta el gat com al rei de la nit.

I quan en les fosques nits ara escolteu
els miolats que brollen d'una serenata
espere sincer que recordeu
qui actuava en la quarta sonata.

SONATA FINAL

L'increïble espectacle ja s'ha acabat
però tranquils que sols és un punt i seguit,
enguany a la Natura li han regalat
un monument de gran colorit
on veure al minut representat.

Les quatre sonates seran realitat,
el sol i les fades al seu costat,
i junts estaran a la nostra falleta
que al mes de març en la nostra ciutat
vorem plantada enmig la placeta.

Mereixcut homenatge a la Mare Natura,
però sobretot als ritmes dels seus sorolls,
i a eixe Minut que etern perdura
amagat entre boscos, flors i matolls
i desitjós de viure un nova aventura.

Per acabar, vos vull demanar
que fins eixe dia gardeu el secret
de tot el que hui heu pogut admirar,
i mireu la falleta en silenci complet
perquè a ella també..., caldrà escoltar.

Un plaer per a mi poder-vos parlar,
gràcies a tots per la vostra atenció.
I recordeu que mai tenim que oblidar
que si volem viure amb distinció
la Natura, amics, tenim que cuidar.

En acabar d'escoltar l'explicació de la falla, els xiquets i xiquetes seguien als seus llocs impassibles, les melodies del Minut Blau havien captivat els seus sentits i havien segut transportats al veritable cor de la Natura. Poc a poc anaven despertant-se, i Colorins els anava convidant a travessar una altra porta..., que donava al tobogan del principi i fent el mateix camí, però a la inversa, tornaven al lloc on comença esta història, al mateix lloc, i al mateix temps, però com si res haguera passat.

Cadascú tornava poc a poc a les seues llars, decebuts perquè no havien gaudit de cap festa, pensant que havien tornat a ser víctimes d'una broma de Joan, però al seu interior pareix que alguna cosa havia canviat, perquè a partir d'eixe moment:

- Marta comença a regar totes les nits les plantes que la seua mare tenia a la balconada, i a més, una vegada a la setmana, les netejava i llevava les fulles seques.
- Jaume va comprar quatre borses, una de color blau, altra de color groc, altra de color verd i una última de color gris i comença a reciclar en la seua casa. Ahhh! I es va oferir al president a fer-ho també al casal.
- Irene, va apuntar-se voluntària a un centre d'excursionisme, on els diumenges es dedicaven a netejar les muntanyes i en estiu, fins i tot, les platges.

Mireu com estes actuacions que van a fer els xiquets i xiquetes de la falla són recomanacions universals, i sols tenim que conscienciar-se. Mireu el següent codi QR, i veure com uns famosos personatges animats com son Pitín i Pitina expliquen als més menuts que cal fer per cuidar el medi ambient.

- Montse va crear a l'escola un grup mediambiental i una vegada a la setmana eixien al carrer per sensibilitzar a la gent que tirava residus al sòl.
- Dani, també a l'escola, va ser l'encarregat d'anar revisant les llums enceses que es deixaven a les classes i corredors i va dissenyar uns cartells per a penjar al casal per a que la gent no es deixarà les llums enceses.
- Sara va construir recipients per a que la gent deixarà les piles gastades en ells, i les va repartir per tota la barriada i invitava a la gent a utilitzar piles recarregables.
- Carlos es va dedicar a sensibilitzar de la importància de no malgastar l'aigua, amb consells com dutxar-se o revisar que no es quede ninguna aixeta gotejant.
- Sofia va crear amb un grup d'amigues un grup per a potenciar l'ús de la bicicleta com mode de transport, i en el cas de tindre que utilitzar cotxes crear un sistema de comunicació que permeteren compartir vehícul per a estalviar.
- Pau va començar una campanya per desconectar els endolls de la corrent elèctrica quan no estan utilitzant-se.

I així va ser com quasi sense adonar-se, els xiquets i xiquetes de la Falla Ramon i Cajal havien segut captivats per la Mare Natura, i la màgia del Minut Blau s'havia endinsat dins d'ells, sense que ho saberen, fent-los millorar la seua relació amb la natura.

En un lloc apartat del soroll i la multitud, Eva i Mussy intentaven acomiadar-se sense aconseguir-ho. Ningú de les dos volia fer-se la idea que eixe moment seria l'últim en que es veurien. Entra la xiqueta i el mussol havia nascut una més que sincera amiatat. Pensant i pensant què fer per continuant veient-se a Eva se li va ocórrer una gran idea.

- Ja ho tinc Mussy, ja sé com sempre podem estar juntes – va dir Eva entusiasmada.

- Síiiii? Com? Conta, conta – va respondre Mussy impacient.

- Mira, com “El Minut Blau” va estar immortalitzat per a sempre en la nostra falleta, li vaig a demanar a David que uns dels ninotets de la fallera sigues tu i així sempre podem estar juntes – va contestar Eva.

- Però, un ninotet de la falleta? La falleta no es crema? I si jo sóc un ninotet, em cremaré, no? – va replicar Mussy, que havia passat a estar impacient a més que preocupada.

- No, Mussy, no. Com vaig a deixar que te cremes? Les Falleres Majors tenim el privilegi d'emportar-se un ninotet de la falla que recorde el nostre regnat, i jo ja tinc clar, que si tu formes part de la falleta et triaré a tu, així sempre estarem juntes i mai

ens podrà separar ningú – va afegir Eva, mentre tranquil·litzava i abraçava a Mussy.

- Que idea més fantàstica!! M'agrada molt, així prompte tornarem a veure's i a estar juntes per a sempre. I quan dius que em plantaran a la falleta? – va tornar a preguntar Mussy.

- El 15 de març, eixe dia la falleta quedarà plantada i seràs admirada per milers de persones, i el dia 19 abans de cremar-te, tornarem a estar junts per a sempre – va contestar-li Eva, mentre es donaven l'última abraçada i desitjant que el temps passara el més ràpid possible.

Després de l'última abraçada, Eva va córrer junt les seues cosines, Núria i Maria, que la estaven esperant per tornar a casa. Les tres xiquetes estaven en un núvol, l'aventura que havien viscut havia segut més divertida del que pensaven en un primer moment, i com els va passar a la resta dels xiquets no sabien massa bé si havia segut realitat o ficció.

Eva els assegurava que havia segut més que real, i que el 15 de març els ho podria demostrar, però fins a eixe moment el que tenien que fer és convertir-se en defensores de la Natura i conscienciar el seu entorn de la importància de conservar la Natura en general, i en particular, del nostre volgut Vedat de Torrent.

I així amb eixe il·lusionant propòsit, els xiquets i xiquetes de la Falla Ramon i Cajal esperaven impacients l'arribada del 15 de març, per a recordar la aventura viscuda i mostrar-li a la resta del món la màgia del Minut Blau.

SOLUCIÓ JOCS

JOC N° 1

Pertanyen al Vedat a), d) i f). Les imatges b) i e) pertanyen al Parc de Trenor i la c) a la Veïna Serra Perenxisa.

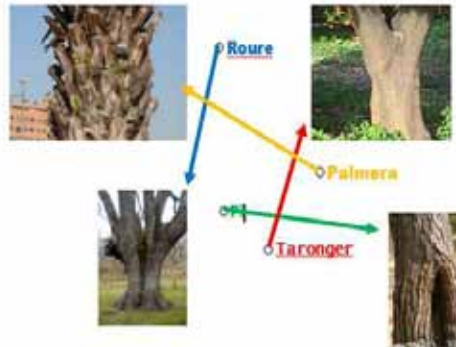
JOC N° 2

Les imatges que pertanyen a un Mussol Europeu son la b) i la d). Les a) i e) son altre tipus de Mussols i la c) és una Àguila Reial.

JOC N° 3

JOC N° 4

JOC N° 5

1 c), 2 c), 3 b), 4 b), 5 b)

JOC N° 6

V	J	O	L	O	P	M	B	V	Y
D	Y	M	I	C	A	L	E	T	D
A	H	W	E	Q	F	D	A	S	D
L	L	P	S	O	L	K	I	A	S
T	R	B	E	S	D	F	H	D	P
K	M	K	U	K	L	H	T	E	A
E	I	S	S	F	S	D	G	M	L
S	R	A	T	L	E	U	U	U	L
F	A	F	G	H	J	R	J	S	E
P	M	D	Q	Q	F	G	A	J	T
N	A	S	P	E	R	U	E	R	E
Q	R	E	T	G	H	J	K	P	R

**Programa
de festes
2015**

**Les Falles 2015 són nostres.
Acompanyeu-nos!**

Diumenge 8 de Febrer

A les 11:00 hores

Presentació Infantil

Sopar Fallers d'Honor

Divendres 13 de
Febrer

A les 22:00 hores

Divendres 20 de Febrer
A les 22:00 hores

Presentació
Fallera Major

Crida

Dissabte
21 de Febrer
A les 20:00
hores

Cavalcada del Ninot Infantil

Diumenge 22 de Febrer A les 10:30 hores

Diumenges
22 de Febrer
1 de Març
A les 17:30 hores

Berenar
Fallera Major
i President
Infantils

Cavalcada del Ninot

Dissabte 28 de Febrer

A les 19:00 hores

Diumenge 1 de Març
A les 11:00 hores

Cant de
l'Estoreta

**Sopar Homenatge
Fallera Major**

**Dissabte 7 de Març
A les 22:00 hores**

Festa Infantil

Diumenge 8 de Març
A les 10:00 hores

Presentació de Llibrets Fallers

Dimarts 10
de Març
A les 22:00 hores

IV Concurs

“ A Torrent
no li falles”

Dimecres 11 de Març

A les 22:00 hores

Jocs Florals

Dijous 12 de Març
A les 22:00 hores

Plantà Falla Infantil

Diumenge 15 de Març
A les 20:00 hores

Sopar de la Plantà

Diumenge 15 de Març
A les 22:00 hores

Plantà Falla

**Diumenge 15 de
Març
A les 24:00 hores**

Diumenge 15 de
Març
A les 24:00 hores

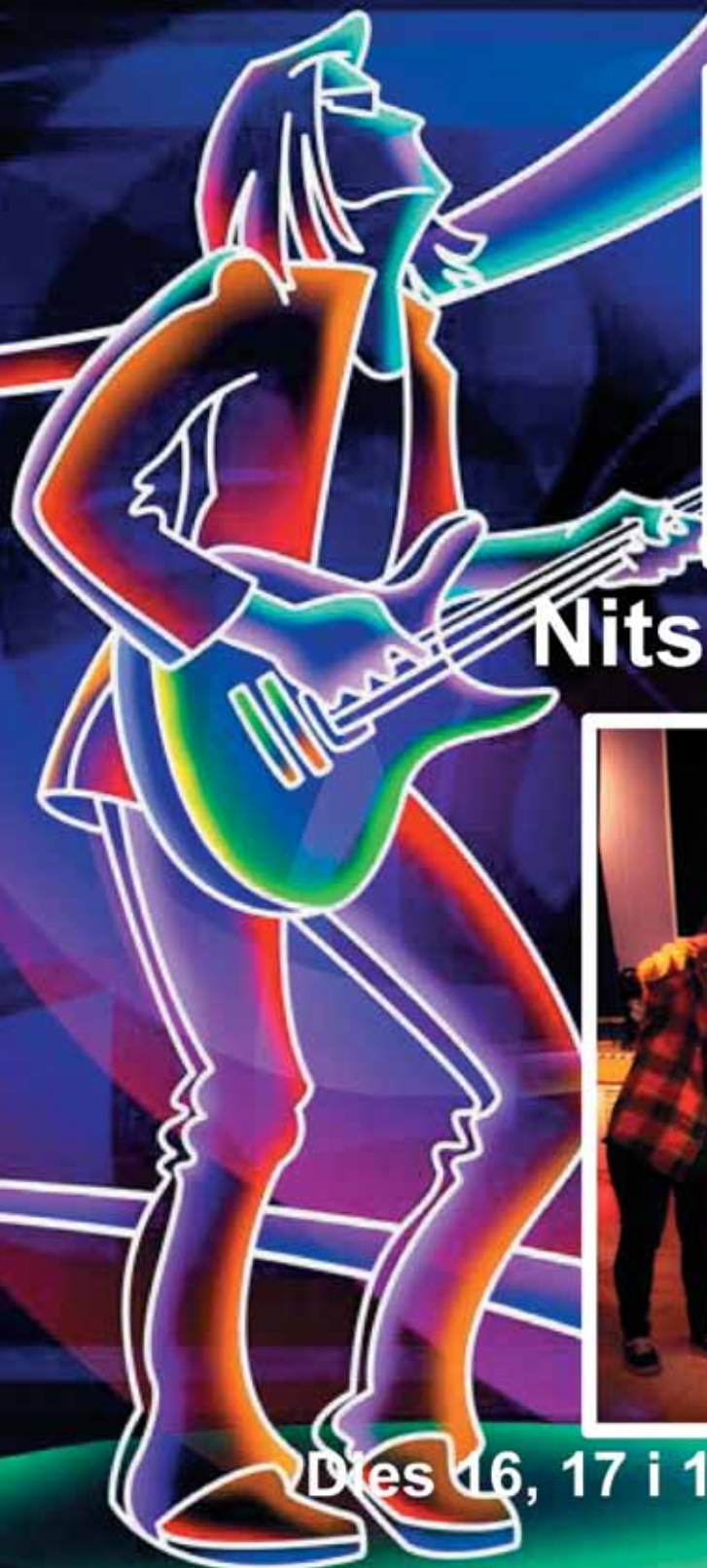

Trasllat i entrega de Premis

Dilluns 16 de Març

A les 18:30 hores

Nits de Festa al Casal

Dies 16, 17 i 18 de Març. A les 24:00 hores

Ofrena

Dimarts 17 de Març

A les 18:30 hores

Xaranga

Dimecres dia 18
A les 11:00 hores

Concurs de Paelles

Dimecres 18 de Març

A les 14:00 hores

Operació Kilo i Missa

Dijous 19 de Març
A les 12,30 hores

Ofrena a Sant Josep

Dijous 19 de Març
A les 13:30 hores

Dijous 19 de Març
A les 14:00 hores

Gran Mascletà

Cremà de la Falla Infantil

Dijous 19 de
Març
A les 22:00
hores

Cremà de la Falla

Dijous 19 de Març
A les 24:00 hores

C'est fini   Fin   The end
S'ha acabat

Gràcies

RESUM PROGRAMA DE FESTES 2015

DIA	ACTE	HORA
Diumenge	8 Febrer	*Presentació Infantil
Divendres	13 Febrer	Sopar Homenatge Fallers d'Honor
Divendres	20 Febrer	*Presentació Major
Dissabte	21 Febrer	*Crida 8:00 de la nit
Diumenge	22 Febrer	Cavalcada del Ninot Infantil
Diumenge	22 Febrer	Berenar Fallera Major-President Infantil
Divendres	27 Febrer	Entrega Recompenses Llorer
Dissabte	28 Febrer	Cavalcada del Ninot
Diumenge	1 Març	Cant de l'Estoreta
Diumenge	1 Març	Berenar Fallera Major-President Infantil
Dissabte	7 Març	Sopar Homenatge Fallera Major
Diumenge	8 Març	Festa Infantil
Diumenge	8 Març	Gran Arreplegà
Diumenge	8 Març	Berenar Infantil
Dimarts	10 Març	Presentació de llibrets fallers
Dimecres	11 Març	Concurs "A Torrent no li falles"
Dijous	12 Març	Clausura Jocs Florals Fallers
Diumenge	15 Març	Plantà de la Falla Infantil
Diumenge	15 Març	Sopar de la Plantà
Diumenge	15 Març	Plantà de la Falla Gran
Diumenge	15 Març	Ornat de Carrer
Dilluns	16 Març	*Trasllat i Entrega de Premis
Dimarts	17 Març	*Ofrena de Flors a la Verge
Dimecres	18 Març	Visita a les falles amb Xaranga
Dimecres	18 Març	Concurs de Paelles
Dijous	19 Març	*Operació Kilo i Missa
Dijous	19 Març	*Ofrena a Sant Josep
Dijous	19 Març	Gran Mascletà
Dijous	19 Març	Cremà de la Falla Infantil
Dijous	19 Març	Cremà de la Falla Gran

Tots el dies de la Setmana Fallera:

Grans Despertades	A les 8:00 del matí
Dinars i sopars al Casal	A les 2:00 del migdia i 10:00 de la nit
Ball al Casal	A les 12:00 de la nit

(*) Cal anar amb el vestit regional

Edita:
Falla Ramon i Cajal

Coordinació:
Joaquín Requena i Piles

Disseny i maquetació:
Delegació de cultura de la Falla Ramon i Cajal

Portada:
José Luís Campillo i Ruiz

Versificació i explicació de la falla:
Andrés Andreu i Alabajos

Il·lustracions:
José Luís Campillo i Ruiz

Treball d'investigació:
Salvador Ciscar i Juan

Racó Infantil:
José F. Andreu i Mora

Impressió:
Gràfiques Rianjo

Dep. Legal:
V-379-2011

LA COMISSIÓ DE LA FALLA RAMON I
CAJAL DE TORRENT

Expressa el seu agraïment a les persones i entitats, per la seua col·laboració en bé de les Falles, i en particular de la Falla de L'Ermita, perquè amb l'ajuda d'uns i d'altres s'ha fet possible la publicació d'este Llibret

El present llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià

Premi Soler i Godes al millor article d'un llibret de falla de la comarca de l'Horta.

Premi Mocador al millor assaig sobre Falles i cultura popular d'un llibret de falla.

Este llibre ha sigut elaborat íntegrament per membres de la comissió.

La Falla Ramon i Cajal i Voltants de Torrent, ha editat la quantitat de 500 exemplars, numerats de l'1 al 500.

Este llibret amb el número _____ ha sigut

entregat a _____

El President,

El Secretari,

Antoni Martínez i Albert

Joaquín Requena i Piles

Este llibret ha sigut confeccionat amb paper ecològic